

Ο ΛΟΓΟΣ

ΔΙΕΥΘ. ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ: Ένα γράμμα, Κι άλλα ορθογραφικά.—Γ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ: Τα κύρια ονόματα καθρέφτης του λαϊκού πνεύματος (συνέχεια).—ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ: Ἡ ἀπολογία του κι.—ΑΠ. ΜΑΜΜΕΛΗΣ: Καπετάν Α***.—ΣΤΑΒΡΟΣ ΚΑΝΟΝΙΔΗΣ: Ὡδὴ στὸν ἸΔΑ (ἀπόσπασμα). — ΘΡ. Α. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ: Οἱ ἐλάχιστες Μέρες ΧΥΙ.—ΓΕΡΑΣ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ: Κάποιες φορές.—Π. ΜΑΥΡΑΣ: Βαρεθὺλα.—ΦΟΙΒΟΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ: Ἡ δίκαιη ὀργή μου.—Α. ΑΡΓΗΣ: Nuptiale.—ΡΩΜΑΝΟΣ ΜΑΝΑΡΑΣ: Ἀπὸ «Θρίαμβο τῆς ὁμορφιάς» (ἀπόσπασμα). — ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΜΑΥΡΙΔΗΣ: Μεθύσια.—ΒΕΝΕΖΗΣ: Μπαεντές.—Η ΣΥΝΤΕΗ: Γύρω στὴ Μετάφραση τοῦ Ὑμνου τῆς Σαφῶς.—Μ. ΒΑΛΣΑΣ: Τὸ Δίλημμα (Τρίτη πράξη).—Ο. ΜΠΕΚΕΣ: Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση.—Ἀνοιχτὰ λόγια στὴν Παναγιότητά του.—Dr AURELIO PALMIERI: Γράμματα, ἀπὸ τῆς Ρώμης Ἡ μελέτη τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας στὴν Ἱταλία.—Ε. Γ.: Βιβλιοκρισία. (Γεωργίου Φιλανθίδου, Νὰ μὴ τετράφωνηθῇ ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν μουσική, κ.τ.λ.—ΧΡΟΝΙΚΑ.—ΒΙΒΛΙΑ.—ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ—ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΧΡΟΝΟΣ Δ'.—ΑΡΙΘ. 6 ΚΑΙ 7

ΙΟΥΝΙΟΣ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΟΣ 1922

ΠΟΛΗ

Ο ΛΟΓΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ

Yéhil Sokak No 29—App'tments Bougdanos.
PÉRA - CONSTANTINOPLE

ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Ἑσωτερικοῦ

Ἐξωτερικοῦ

Χρονιατικη... Γρ. 250 Φράγκα. 24
ἑξάμηνη τὰ μισά. ἑξάμηνη τὰ μισά.

Τὸ φυλλάδιο Γρ. 25 ἢ Φρ. 2.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΟΥ «ΛΟΓΟΥ»

ΒΑΣΙΛΑΙΟΥ ΓΙΑΝΙΔΗ: «Γλώσσα καὶ Ζωή» ἀναλυτικὴ μελέτη τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος	Γρ. 100
Ἡ Ἑκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση καὶ ἡ Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπείας.	δρχ. 2—γρ 10
Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ καὶ ἡ ἑναρμόνισις τῆς	γρ. 25
ΣΥΛΒΙΟΥ: «Ματωμένα Τριαντάφυλλα»	Φρ. 4
ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ: «Φύλλα τῆς Λεύκας» (διηγήματα) λίγα ἀντίτυπα ποὺ μένουσιν	Γρ. 100
«Βραδυὰ Τραγούδια» (ποιήματα)	» 30
«Ζωῆς Ὀνειρα» (διήγημα).	» 30
«Θέμος Λάσκαρης»	» 60
ΘΡ. Α. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: «Οἱ Ἑρημιεὶς τοῦ ἡλιόχαρου» (ποιήματα μὲ πρόλογο).	» 50
Α. ΑΡΓΗ: «Νύχτες». Ποιητικὴ συλλογὴ.	» 35
ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ: Pedro Cazas.	» 40
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ: Τραγούδια τοῦ λαοῦ μας ἀνθολογημένα γιὰ τὰ παιδιά. (Βιβλίον ποὺ τὸ συστήνουμε σ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ σπύτια)	Φρ. 3.50
ΑΝΤ. ΓΑΒΡΙΗΛ: Οἱ χοῖροι ὕψουσιν. Τὰ χοιρίδια κοῖζουσιν. Οἱ ὄφεις ἰῶουσιν.	» 2.00
ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ: Δρόμοι καὶ Μονοπάτια (ποιητικὴ συλλογὴ).	» 50
ΔΙΟΝΥΣΟΣ (περιοδικὸ) ὁλόκληρη ἡ χρονιά (6 τεύχη).	» 60
Μ. ΚΟΥΝΕΛΑΚΗΣ: Τὸ παιδί τῆς Θάλασσας (Charles Canivet) Διασκευὴ.	» 100
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ Ν. ΜΑΥΡΙΔΗ: Χαρὲς καὶ Λύπες (ποιήματα)	» 30
ΔΗΜ. Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ: «Καταλόγια» Χαρούμενα τραγούδια τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀγάπης. (ἔκδοσις «Λόγου»)	» 75

Ο ΛΟΓΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ'.—ΑΡΙΘ. 6-7

ΠΟΛΗ

ΙΟΥΝΙΟΣ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΟΣ

1922

The Lattice House,
Bracknell,
Berkshire.

9 τοῦ Μάη, 1922.

Φίλε κ. Χαλκούση,

Σὰς στέλνω σήμερα τὸ καινούριον μου ἄρθρον γιὰ τὰ ὀρθογραφικά. Ἐλπίζω νὰ μπορέσετε νὰ τὸ τυπώσετε στὸ «Λόγον».

Υποθέτω πως σὲ λίγο θὰ κλείσει ἡ ὀρθογραφικὴ μας συζήτησις—ἐξόν ἂν τώρα φανερωθῶνε τίποτε καινούριοι μουστερήδες καὶ θελήσουν κι αὐτοὶ νὰ πούνε τὸ λόγο τους. Ὅπως κι ἂν εἶναι αὐτό, νομίζω πως θὰ εἴτανε πολὺ χρήσιμο νὰ γίνῃ μιὰ περὶ ἑξήγησις ποὺ ν' ἀραδιάζει τὰ πιο σπουδαῖα συμπεράσματα καὶ τοὺς κανόνες ποὺ παραδεχτήκαμε. Θα εἴχαμε ἔτσι ἓνα πρόχειρον καὶ πολὺτιμον ὁδηγὸ γιὰ νὰ φωτισθῶμαστε καὶ γιὰ νὰ βαστοῦμε κάποια ὁμοιομορφία στὰ συστήματά μας.

Κατὰ τὴ γνώμη μου ὁ πιο κατάλληλος γιὰ μιὰ τέτοια δουλίαν εἶναι δίχως ἄλλο ὁ κ. Γιανίδης* κ' ἐλπίζω νὰ τὸν πείσετε νὰ τὴν κάνει. Ἡ σύνοψις αὐτὴ μποροῦσε νὰ τυπωθῇ στὸ «Λόγον» πρῶτα ἀπ' ὅλα, μα θὰ εἴταν καλὸ νὰ τυπωθῶν καὶ μερικὰ χωριστὰ ἀντίτυπα γιὰ μοίρασμα καὶ πούλημα. Ἀ μάλιστα συμφωνεῖ ὁ κ. Γιανίδης μποροῦσε νὰ βάλῃ κι ὅλας μερικὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὀρθογραφικοὺς κανόνες ποὺ πρότεινα στὰ «Κριτικὰ Ταξίδια» καὶ στὴ «Γραμματικὴ». Νομίζω πως μερικὸς τουλάχιστον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἔχει παραδεχθῇ κι ὅλας. Χρειαζοῦμαστε μιὰ λιγύλογη μιὰ συστηματικὴ κατήχησις, μιὰ λακωνικὴ ὀρθογνωσίαν. Ποῖος μποροῦσε νὰ τὴν κάνει καλότερα ἀπὸ κείνον ποὺ ἔγραψε τὴ Γλῶσσαν καὶ Ζωή; Καλὸ τοῦ Τριανταφυλλίδου τὸ βιβλίον μα εἶναι γιὰ τοὺς ἐιδικοὺς, ὅχι γιὰ τοὺς ἀγεωμέτρους. Καὶ τέτοιοι εἴμαστε ὅλοι μας, ποῖος λίγο ποῖος πολὺ.

Μέ φιλία,

Π. Β.

*Μὲ μεγάλη εὐχαρίστησις ἀγγέλλουμε ὅτι ὁ κ. Γιανίδης μελετᾷ τὸ ζήτημα. Ἴσως σύντομα νὰ βρεθῶμε στὴν εὐχάριστη θέσιν νὰ γνωστοποιήσουμε στοὺς ἀναγνώστες μας, ἀποφάσεις σχετικὰς με τὴν παραδοχὴ ὁμοῖο-

ΚΙ ΑΛΛΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ

Κάμποση φωτιά και σπίδα βλέπω να βγήκε από την ορθογραφική συζήτηση για τούς τόνους. Ίσως να μην είτανε ανάγκη να χτυπηθούν τόσο δυνατά οι κριτικές τσακμακόπετρες, μα συλογίζουμαι πάλι πως από τό τσουνγκρισμά τους μπορεί ν' ανάψει και πιο γλήγορα τής αλήθειας η κάπως μονγλή πάντα ύσκα. Και, μιας και βρεθεί κάποιος δρόμος λιγότερο κακόπετρος και πιο στατός, δε θ' αργήσουν να ξεχαστούν οι παλιές αφόθυμες κουβέντες. Οι κατοπινοί μας —αν όχι και μείς οι ίδιοι— θ' απορούνε σέ λίγα χρόνια γιατί γ' ανάψουν τόσο οι ποδιές μας για πράματα που θα τούς φαίνονται πια τότε τόσο απλά και θεοφύσικα κι ολοφάνερα.

Κι αφέ όσια όσια μου έτυχε τίς προάλλες που ξαναδιαβάξα κάτι παλιά γράμματα τής εποχής (πάνε είκοσι χρόνια τώρα) που συζητούσαμε κιόλας αναμεσό μας οι φίλοι τής δημοτικής τήν καινούρια της ορθογραφία. Τί ορμή, τί γρίνια, τί αστροπελεκιές, τί νάζια, τί κατάρες, τί βυζαντινισμοί, τί φοριχτές περηφάνειες, τί φιδίσιας πονηριές, τί σταβροκοπήματα και στραβοκοιτάγματα, τί μύτες ψηλοκρεμάμενες, τί ραψωδιές νεοφώτιστων, τί μοιρολόγια μυγιάγγιχτων, τί αφορισμοί, τί φαντασμένα κοκορέματα—κι όλα αφέ για να κριθεί αν πρέπει να γράφουμε τίς αντίς τής, οι αντίς ή, παλιός αντίς παλός, δέντρο αντίς δένδρο, χτυπώ αντίς κτυπώ, κι άλλα πολλά τής ίδιας φάρας.

Έτσι τώρα και μέ τούς τόνους. Φωνή μεγάλη—μα σέ λίγο ησυχία, μπουνάτσα, και οι μακαρίτες τόνοι ξεχασμένοι μέσα στό χαντάκι και τίς τσουνκνίδες.

Ότι είναι περιττό είναι και άσχημο. Αδύνατο να μην τό παμορφον τονισμού, καί όρθογραφικού συστήματος, βασιμμένων πάνω στα συμπεράσματα για τά όποια μας μιλεί τό γράμμα του κ. Π. Βλαστού.

«Ο Δόγος»

παραπάνω. Όστε είναι και άσχημα. Θα μου πείτε —γιατί τότε να μη βάλουμε μπροστά τή φωνητική ορθογραφία; Για τούτο—πως η ραδεχτεί κανείς, πως τά τονικά μας λούσα είναι περιττά και μέ τό παράδοση, όσο μένει ζωντανή, έχει τήν αξία της, μεγάλη αξία. Έτσι μάς αρέσει και μάς δυναμώνει να γνωρίζουμε μέσα στίς σημερινές λέξεις τήν προγονική τους καταγωγή, τήν πολυκαίρινη σειριά τους. Η συναγρίκηση αφέ τού καιρού, τού παντοτινού μέσα στήν καθημερινή αλλαξοσύνη, μένει πάντα τό πιο καθάριο γνώρισμα τού ανθρωπισμού.

Οι τόνοι τίποτε αιώνιο δε μάς θυμίζουν πια. Μήτε καν είτανε ποτέ τους ζωντανοί. Τούς βάλανε στήν πατρίδα τής μούμιας για να μουμιάσουνε μιά γλώσσα που πέθαινε πια. Κορδελίτσες ιερατικές, μπάλασμα ξεθυμασμένα. Πετάχτε τα να ξαλαφρωθούμε.

Αφέ για να διασκεδάσουμε λίγο. Κι ας μέ συμπαθήσει ο κ' Γιανίδης αν ξαναείπα μερικά πράματα που μάς τά είχε κιόλας ξεκαθαρίσει. Σέ μερικές ανατολίτικες τέχνες, καθώς τήν αιγυπτιακή και τήν ιντιάνικη, η ενέργεια τής εντύπωσης φανερώνεται μέ τό ακούραστο ξαναδεφτέρωμα. Έτσι και μείς είμαστε αναγκασμένοι να κοπανίζουμε τά ίδια μέ τήν ελπίδα πως θα μάς ακούσουνε στο τέλος όσοι κουφίζουν ή κάνουν τούς κουφούς.

Ας ξανακοιτάξουμε τώρα μερικά καθέκαστα από κείνα που δυσκολεβούμαστε ακόμα να συμφωνήσουμε. Και πρώτα πρώτα για τό αναδέσιμο των εγκλιτικών από τίς κύριες λέξεις ο κ. Γιανίδης πρότεινε να γίνει τό κόλημα μονομιάς, εγώ πάλι έλεγα να μην παρβαστούμε μήπως και σκοντάψουμε. Μερικοί (αναποδογυρίζοντας έτσι τήν πρωτινή σοφία των ανθρωπων) μάς λένε τώρα πως η φύση αγαπάει τούς μεγάλους σάλτους. Εμείς όμως δεν έχουμε τά κανιά της για τέτοιες παληκαριές. Πάμε πασπατέβοντας. Τό μονοπατάκι να βρούμε κι απέ ύστερα τού δίνουμε δρόμο.

Ας ρωτήσουμε και τούς γειτόνους. Στην Ιταλία κάναν τήν κόληση (darlelo), στην Αγγλία τήν έκαναν και δεν τήν έκαναν (I can't, don't, I'll, 'twas), στή Γαλλία δοκίμασαν άλλη τέχνη βάλανε μιά γραμούλα—lis-tu, trouve-t-il, va-t-en, finirais-je, est-ce, l'aimé-je, crois-y, sois-le, κτλ. Πώς θα πήγαινε να κάναμε και μείς τό ίδιο για τά εγκλιτικά; Θα γράφαμε τότες έτσι δα' ο πατέρας-τον, φύλαξέ-μον-το, πιάσ-το, φέρ-τα, δικό-μον,

πού-ν-τος, νά-τηνα. Μιάς και τό παραδεχτούμε αφτό μπορούμε να καταργήσουμε αμέσως όλους τούς τόνους από τ' άρθρα και τίς μονολεχτικές αντωνυμίες. Και τότε δε θα μάς χώριζε πια τόν κ. Γιανίδη και μένα παρά μιá γραμμούλα, πιο ψιλή κι από τήν κλασική γουρουνότριχα.

Τώρα να μέ πάρετε κατά μέρος και να μέ ρωτήσετε καλά καλά μέσα στά μάτια, θα σάς τό μολογήσω πως τίς γραμμούλες αφτές δεν τίς παρακάνω χαζί. Μα μπορεί να σταθούνε βολικό γιοφύρι. Θα είναι αρκετά έφκολο να παραγκωνιστούν αργότερα σαν έρθει ο καιρός που θα είναι ίσως περιττές. Κ' έτσι βάζω αφτή τήν ιδέα στή μέση και μεριμένω ν' ακούσω τί θα πούνε τά καλπάκια.

Τό σύστημα τής γραμμούλας έχει κι αφτό τό καλό πως μάς γλυτώνει από μερικές δυσκολίες που βρίσκουμε στό αξεχώριστο κόλλημα τών εγκλιτικών. Σα δούμε άξαφνα τή λέξη *χτυπάμε* μπορεί να μην καταλάβουμε αμέσως αν τό νόημα είναι *χτυπούμε* ή *μέ χτυπά*. Τό ίδιο και μέ τό *πύντος** πρέπει να τό μαντέψουμε αν εννοεί *πού είναι τος* ή αν είναι σκέτος *πύντος*. Οι ατέλειες αφτές —μπορεί να είναι κι άλλες που να μην τίς βλέπω αφτή τή στιγμή— δεν είναι βέβαια σοβαρές μα είναι σοφό να τίς μελετήσουμε προτού πάρουμε μιá τελειωτική απόφαση.

Και πριν αφίσω τά χαδεμένα μας τά εγκλιτικά θέλω να θυμήσω καί τούτο—πως τή συγκόλησή τους τήν είχε βάλει σέ πράξη όχι μοναχά ο Βηλαρίδς μα και πολύ αργότερα ο Λασκαράτος (έκδοση 1872). Δεν τό θυμούμαι να τό έχει κιόλας παρατηρημένο αφτό κανένας άλλος και τό λέω για να χαρεί ο κ. Γιανίδης.

Ας ξεκαθαρίσουμε κιόλας εδώ και μερικά άλλα παρατρεχάμενα τής ορθογραφικής κουβέντας μας. Τά παίρνω μέ τή σειρά.

α') Στο καινούριο του άρθρο ο κ. Γιανίδης προτιμά να τονίζονται όλες οι κλιτές λέξεις (ουσιαστικά κ' επίθετα) κι ας είναι μονοσύλλαβες σέ όλες τους τίς μορφές. Είμαι πρόθυμος να τό παραδεχτώ αφτό.

β') Ο τρόπος που ξεχωρίζουμε τώρα τό αντωνυμικό *ό,ι* (ή *ό,τι*) από τό σύνδεσμο *ότι* δεν είναι καλός. Πώς θα ταίριαζε να γράφαμε τό πρώτο τονισμένο *ότι* (είναι τής οικογένειας τών κλιτών) και τό δέφτερο άτονο *οτι* (είναι άκλιτο);

γ') Συμφωνώ μέ τον κ. Γιανίδη πως τού κ. Πρωτοπάτση η πρόταση δε μάς βοηθεί αλήθεια. Άλλο ο φραστικός ή ρητορικός τόνος κι άλλο ο λεχτικός. Εμείς θέμε να δείξουμε τή διαφορά τού τόνου από τή μιá στήν άλλη συλαβή τής ίδιας λέξης κι όχι από τή μιá λέξη στήν άλλη. Κάθε μορφή μιáς λέξης έχει πάντα τόν ίδιο συλαβικό τόνο· ο ρητορικός τόνος είναι λέφτερος και ξεγλιστράει σαν τόν Πρωτέα.

Δε μού φαίνεται παράταιρο να μιλήσω εδώ και για ένα άλλο συγγενικό ζήτημα*. Ανάλογο μέ τό αναδέσιμο τών εγκλιτικών από πίσω είναι και τό σύμπιασμα που γίνεται συχνά στήν αρχή μιáς λέξης. Διάφορες προθέσεις, αντωνυμίες, άρθρα κι άλλα μόρια κολιούνται έτσι μέ τήν ακόλουθη κύρια λέξη, και βλέπει κανείς να γίνονται κάποτε παραδεχτές τέτοιας λογής ορθογραφίες:

από	αντί	απ' τό, από τό
στό	αντί	σού τό (όχι σέ τό)
σάλλο	αντί	σέ άλλο
μεσιά	αντί	μέσ' τά, μέσ' σιά, μέσα σιά
μαφιό	αντί	μέ αφιό
γιαφιό	αντί	γι' αφτό, για αφιό
κιαπάνω	αντί	κι απάνω
τορθογραφικό	αντί	τ' ορθογραφικό
τόνα	αντί	τό ένα
θάρθω	αντί	θα έρθω
νάβγω	αντί	να έβγω, να βγώ
νάμπω	αντί	να έμπω, να μπώ
νάμουνα	αντί	να είμουνα
πούχεις	αντί	που έχεις

Κι απάνω στό ίδιο καλούπι δε βλέπω γιατί να μην καλοδεχτούμε και τίς ακόλουθες:

σιόπα	αντί	σού τό είπα
σούπαντο	αντί	σού είπαν το, σού τό είπαν

*Αφού είχα γράψει τούτο μου τό άρθρο έλαβα τό «Λόγο» τού Φλεβάρη (αριθ. 2) και βλέπω πως ο κ. Γιανίδης άγγιξε τό ίδιο ζήτημα, περαστικά όμως.

τόβρε	αντί	τό ήβρε
τόφερα	αντί	τό έφερα
τιύδωσε	αντί	τιού έδωσε
πούβεστο	αντί	πού ήβρε, το, πού τό ήβρε
πούχανια	αντί	που είχαν τα, που τά είχαν
πούντος	αντί	πού είναι τος
μεσαπό	αντί	μέσ' απ' τό, μέσα από τό
ναριχνάτουτο	αντί	να έριχνά του το, να του τό έριχνα
θάβρεχάτιστον	αντί	θα έβρεχα τις του, θα του τις έβρεχα
μαρπαξέμουνη	αντί	μού την άρπαξε, μα μού την άρπαξε
Ίσως μάλιστα ξεφυτρώσουν καμιά μέρα τίποτε απόστολοι		
της οικονομίας και της λογικής που τετραγωνίζει τόν κόσμο, και		
ίσως του λόγου τους μάς συστήσουν και τούτα εδώ τά ζουλήματα.		
μεσταλάτι	αντί	μέσα στο αλάτι
μεσαπταφτί	αντί	μέσα από τό αφτί
ναβγαξέμουτο	μεσαπταφτίμου	αντί να έβγαξέ μου το
μέσ' απ' τό αφτί μου, να μού τό έβγαξε μέσα από τό αφτί μου.		

Κατήφορος, κακός κατακατήφορος. Κάπου χρειάζεται να βρούμε πάτημα. Πρέπει να μάθουμε γιατί κάποτε ταιριάζει να παντρέβουμε τις λέξεις και γιατί κάποτε θα τις βαστάξουμε στά κρύα της κολογερικής.

Και πρώτα μπορούμε να θεμελιώσουμε τό φανερό κανόνα πως όπου η μπροστινή λέξη κόλησε πια τόσο σφιχτά μέ την ακόλουθη που να μην ξεχωρίζεται, εκεί να είναι πάντα παραδεχτό τό ξεβγάρισμα. Έτσι θα γράψουμε πάντα

στο περιβόλι (κι όχι *τό περιβόλι) γιατί ποτέ δε λέμε σέ τό περιβόλι.

Μα θα γράψουμε

σ* τό είπα κι όχι στόπα ή στο είπα γιατί συχνά λέμε ολάκερο τό σου και τό είπα

μ' άρπαξε κι όχι μάρπαξε γιατί συχνά λέμε μέ άρπαξε ή μα άρπαξε.

Ο κανόνας όμως αφτός δε μάς βοηθάει και πολύ. Δεν μπορώ να συλογιστώ καμιάν άλλη λέξη χώρια από τό σέ που να γίνεται ένα μέ τή λέξη που της παραστέκεται. Μα η δυσκολία είναι ίσια ίσια μέ τις δίτροπες λέξεις. Οι ξένες γλώσσες δε μάς πολυ-

φωτίζουν' τά ιταλικά παντρολογούν (τουλάχιστο βλέπουμε κάποια τέτοια αναλογία στα πλεξίματα colle, sulla, pello): τό ίδιο περίπου τυχαίνει και μέ τά γερμανικά zum, im· τά γαλλικά και τά εγγλέζικα χωρίζουν' τά ιντιάνικα σμίγουν εγκλίνοντας ως και τις πρόθεσες (Hodekahafme hai)*. Η συνήθεια περισσότερο από την κριτική φαίνεται να κυβερνά τή γραφή εκεί που η πρώτη λέξη άλλοτε πιάνεται μέ την παρατρεχάμενή της κι άλλοτε περηφάνεβεται χωριστά.

Ως τόσο παρατηρούμε τούτο· πως η πιο γενική τάση φαίνεται να είναι τό χώρισμα για να παίρνει έτσι τό μάτι πιο γλήγορα την εικόνα της λέξης. Σκοπός της γραφής δεν είναι μοναχά τό πιστό αντιλάλημα της φωνής μα και η έφκολη ανάγνωση, όχι του αφτιού και μόνου η αλήθεια μα και του ματιού η βολή. Έτσι πιο γλήγορα αναγνωρίζουμε μια λέξη που φανερώνεται πάντοτε μέ την ίδια χωριστή μορφή παρά μιάν άλλη που όλο αλλάζει ρούχα και συντροφιά. Τό μάτι μας ξέρει τό μέσα μα σα δει άξαφνα μεσιό, μεσιτά, μεσιούς, αρχίζει και συλογίζεται (και στο διάβασμα τό λιγότερο που συλογίζεται τό μάτι τό καλύτερο) και μπορεί μάλιστα να θυμηθεί και κάτι μισοξεχασμένους τύπους του μεσιός. Έτσι μένω της γνώμης πως είναι φρόνιμο (κι ας μάς κοστίζει μερικούς απόστρους) να εξακολουθήσουν να ζούν ασυγκόλητα τό μέσα και οι συνακόλουθες λέξεις του. Θα γράφουμε λοιπόν πάντα μέσ' από, μέσ' στο. Τό πολύ πολύ να δικαιώσουμε τό μέσ' τό και τά παρόμοια για να γλυτώσουμε ένα γράμμα που ίσως να κατάντησε περιττό.

Τά ίδια και μέ τό από. Τά μαζέματα από, απτά, απίς, κτλ. έχουν και τό κακό (αφίνω κιόλας την ελληνοπρέπεια του άπιός που μπορεί να ξεπλανέσει μερικά μυαλά) πως βάζουν κοντά

* Τ' αρχαία ελληνικά δεν είναι, θα έλεγα, πάντα πολύ σίγουρος οδηγός για σημερινές μας δυσκολίες μα είναι σωστό να μην τό παραβλέψω πως τούς αρέσει τό αρχικό συγκόλημα. Ανοίγω την Ανδρομάχη και βρίσκω τούτα τά παραδείγματα:

αἶμ' (379), κῆτ' (391), σῆμός (585), Ἀργόθεν=δ' Ἀργόθεν (1032).

Δεν είμαι γλωσσολόγος και φτάνω εδώ σε ζήτημα που πέφτει έξω από τή γνώση μου μα ελπίζω να μη λαθέβουμαι λέγοντας πως δεν υπάρχει εδώ αναλογία από τ' αρχαία στη δημοτική γιατί τά φωνητικά φαινόμενα είναι ολότελα διαφορετικά.

κοντά τὰ σύφωνα π και τ που η φωνητική τής δημοτικής τὰ γυρίζει σέ φτ. Όσο κι αν είναι δικαιολογημένο αφτό τό γειτόνεμα μού φαίνεται πως αρκετά τραβήξαμε από τὰ παλιά πτ για να μην αναστήσουμε καινούρια σύχυση κι ας είναι σύχυση τού ματιού μοναχά.

Ός εδώ τό γενικό συμπέρασμα μάς φέρνει προς τό χώρισμα. Είναι όμως κι άλλη μιὰ δυσκολία σέ τέτοια πιασίματα καθώς τὰ θάβγω, νάμπω, πούχεις, τάπαγε, είναι φανερό πως τό ρήμα έχασε και τόν τόνο του, πως έγινε είδος εγκλιτικό κι αφτό. Θα πρέπει λοιπόν να δουλέψει και δώ ο ίδιος συγκολλητικός κανόνας που θα έχουμε ίσως παραδεχτεί και για τὰ εγκλιτικά; Δε νομίζω. Όχι μόνο συμφέρει για τό μάτι να ξεχωρίζουν αζεβγάρωτα τὰ θα, να, που, τό κι άλλα, μα δε βάζουμε και πάντα τόν τόνο απάνω στην πρώτη λέξη. Λέμε αρκετά συχνά θαρθώ, ναμπώ, ναβγώ. Έτσι θα προτιμούσα νά βάζω απόστροφο όταν εγκλίνεται τό ρήμα και ν' αφίνω τό χώρισμα καθαρό άμα δεν εγκλίνεται. Έτσι

θά 'μπω	θα μπό
νά 'βγω	να βγώ
θά 'ρθω	θα ρθώ
πού 'βρες	
πού 'χεις	
τό 'πιασα	
τά 'φερα	

Σκοπός μας κι οδήγησή μας πρέπει να είναι η ομοιομορφία στην εικόνα τής λέξης. Μα πάντα προτιμότερο να γράφει κανείς τίς λέξεις ολάκερες χωρίς σακατέματα και πετσοκόματα. Πολύ σπάνια είναι αλήθεια ανάγκη να δείξει κανείς μέ τή γραφή πως κάποιο φωνήεντο θέλει να κοπεί. Τά ελληνικά έχουνε μάλιστα τό μεγάλο προτέρημα (καθώς και τὰ ιταλικά) πως δυό φωνήεντα που ανταμώνονται δεν κάνουνε χασμωδιά μα προσωρινό δίφτογγο.

Για να είμαστε όμως ίσοι και ξάστεροι μού φαίνεται σωστό νά ξομολογηθούμε και τούτο— πως η κατάργηση των πνευμάτων μάς δυσκολέβει κάπως τό κανόνισμα τής αρχικής κόλησης. Όσο έμενε τό πνεύμα στην πρώτη συλλαβή τής συγκολλημένης κύριας

λέξης ήξερε αμέσως τό μάτι πως αλήθεια είχε να κάνει μέ δυό λέξεις που σφιχταγκαλιαστήκανε—τόνομα. Μιάς όμως και φύγει τό πνεύμα (τόνομα), τότε τό μάτι δε βρίσκει τίποτε που να τού προμηνάει συγκόλημα και μπορεί να γελαστεί. Νά λοιπόν κ' ένα λαμπρό επιχείρημα για τούς πνευματολόγους και τούς τοναμύντορας! Τούς τό δίνει τζάμπα ένας τονομάχος! Μα δεν είναι λόγος αφτός που θα μάς φοβίσει τό παραμικρό. Πάντα καλύτερα ένας απόστροφος στό τέλος τής πρώτης λέξης ή τήν αρχή τής δεύτερης παρά ένα πίζουλο πνεύμα μέσα στή λέξη τή ξεβγαρωμένη.

Αν τώρα βάλουμε στην πράξη τίς παραπάνω μας θεωρίες θα δούμε πως τὰ συμαζέματα

πάρεμούτο	ναριχνάτουτο
φύλαξέτημον	πούντος
βγάλμουντα	θασβηνάτο

θ' ακολουθήσουν τό γενικό κανόνα για τὰ εγκλιτικά προς τήν πρύμη και τούς δοκιμαστικούς μας κανόνες κατά τήν πλώρη.

Εγώ σήμερα θα τά γράψω έτσι

πάρε μού το	να έριχνά τον το
φύλαξέ τη μου	πού είναι τος, πού είν' τος, πού 'ν' τος
βγαλ' μου τα	θα έσβηνά το.

Άβριο ίσως τά γράψω έτσι.

πάρε-μού το	να έριχνά-του το
φύλαξέ-τη-μον	πού είν-τος, πού-ν-τος
βγάλ-μου-τα	θα έσβηνά-το.

Και μεθάβριο μπορεί να μέ πείσουνε να τά γράψω μέ τό αδέρφωμα των εγκλιτικών σέ μιὰ μαζιά, έτσι

πάρεμούτο	να έριχνάτουτο
φύλαξέτημον	πού είντος, πού 'ντος
βγάλμουντα	θα έσβηνάτο,

Δε λέγω τίποτε για τό αντιμεθάβριο γιατί δεν είναι πιθανό να είμαι πια εκεί. Ας πάρουνε δρόμο οι έπίσποροι μας τότε.

Καφάσια Πρωταπριλιά 1922.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

(συνέχεια απ' τὸ προηγούμενο φυλλάδιο)

Ας στρέψουμε τώρα τα βλέμματα στους Ἕλληνες, που ξεπέ-
ρασαν στον πολιτισμὸ ὅλους τους ἄλλους λαοὺς της αρχαιότητος.
Ο αληθινὰ ευγενικὸς αὐτὸς λαὸς ἔτεινε πρὸς τὴν θεία τελειότητα.
Ο Σωκράτης ζοῦσε σύμφωνα με τὴν ἀρχή «Τὸ μὲν μηδενὸς δεῖ-
σθαι θεῖον εἶναι, τὸ δ' ὡς ἐλαχίστων τοῦ θεοῦ ἐγγυτάτω, καὶ
τὸ μὲν θεῖον κράτιστον, τὸ δ' ἐγγυτάτω τοῦ θεοῦ ἐγγυτάτω τοῦ
κρατίστου». Μήπως τ' ὄνομα «Ἕλλην», που σημαίνει «φωτεινός»
παρακινοῦσε τὸν λαὸν αὐτὸ σε κάθε τέλειο καὶ λαμπρό;

Ενῶ ἄλλοι λαοὶ (αἰγύπτιοι καὶ βαβυλώνιοι) θαυμάζοντας τὴν
σιωπηλὴ καὶ αμετάβλητη κίνησις των ουράνιων σωμάτων θέλη-
σαν τὴν ζωὴ των ἀνθρώπων νὰ τὴν κάμουν ἀπεικόνισμα τῆς
σιγηλῆς αὐτῆς καὶ ἀτρεπτῆς ὕλης, οἱ Ἕλληνες θαύμασαν τὴν συ-
μετρίαν, που ὑπάρχει στὴν ἐξέλιξη των ὄντων, καὶ τὴν εμορφιὰ
τῆς ζωντανῆς οργανικῆς ὕλης καὶ τὴν ἀρμονίαν, που ὑπάρχει μὲς
σ' αὐτήν. Ἀπὸ κάτω απ' τὸν αἰωνίως αἰθέριο καὶ γαλαξιοῦ οὐρανὸ
τῆς Ἑλλάδος ἡ εμορφιὰ γεννᾷ μὲς στὴν ψυχὴ τὴν χαρὰ, ὑπο-
κινᾷ ζωηρὰ τὸ καλλιτεχνικὸ αἶσθημα, καὶ αὐτὸ ἐκδηλώνεται σ'
ὅλους τους κλάδους τῆς ἀνθρώπινης δράσεως. Εμορφιὰ λοιπὸν τοῦ
σωμάτου συνδυασμένη με τὴν εμορφιὰ τῆς ψυχῆς εἶτον ὁ σκο-
πὸς τῆς ἀγωγῆς στους Ἕλληνες. Στὰ κοινὰ γυμνάσια ἐπιδίδουν-
ταν ἡ τελειότητα στὴν διάπλασι τοῦ σώματος, ἐνῶ τὰ ἰδιωτικὰ
σχολεῖα των φιλοσόφων φρόντιζαν γιὰ τὴν τελειότητα τῆς πνευ-
ματικῆς μόρφωσης.

Ὅλες τὶς ἀρετὲς ζητοῦσαν οἱ Ἕλληνες νὰ τὶς ἀναπτύξουν ὡς

τὴν μεγαλύτερη τελειότητα. Γιὰ τοῦτο τὰ υπερθετικὰ εἶναι πολὺ
χαρακτηριστικὰ στοὺς Ἕλληνες.—*Ἀριστος*, *Κάλλιστος* (=ωραιό-
τατος), *Κράτιστος* (=ισχυρότατος), *Μέγιοςτος*, *Πρῶτος*, καθὼς
καὶ τὰ παράγωγά τους *Ἀρισταῖος*, *Ἀρίστας*, *Ἀριστέας*, *Ἀριστεύς*,
Ἀριστεών, *Ἀριστίας*, *Ἀριστίων*, *Καλλιστίας*, *Καλλιστίων*, *Με-
γιστεύς*, *Μεγιστίας*, *Μεγιστίων*, *Μεγίστας*, *Πρωτεύς*, *Πρῶτος*,
Πρώτων κ. ἄ.

Ἡ ἀθλονικία εἶτον στὴν Ἑλλάδα ἐν' ἀπ' τὰ μεγαλύτερ' ἀγα-
θά. Καὶ ὅπως στους ἀγῶνες συνερῶνταν ν' ἀναδειχτοῦν νικη-
τές, πρῶτοι, ἐτσι καὶ κάθε πατέρα ἐβλεπε στο παιδί του τὸν δα-
φνοστεφανωμένο ἥρωα των ἀγῶνων, καὶ τὸ ἐδιν' ὀνόματα, ὅπως
εἶναι τὰ ἐξῆς.—*Νίκων* (ἐκεῖνος, ποῦ νικᾷ), *Νικέας*, *Νικήτας* καὶ
Νικητής, *Νικεύς*, *Νικησίας* καὶ *Νικησίων* (που ἐπιθυμεῖ τὴν νί-
κην), *Νικᾶς*, *Νίκαιος*, *Νικέρως* (γεμᾶτος ζῆλο γιὰ τὴν νίκη), *Νι-
κάνωρ* καὶ *Νικάνδρος*, *Ἀγαθόνικος*, *Εὐνικός*, *Καλλιστόνικος*,
Κλεόνικος, *Ἀμφόνικος*, *Παντόνικος*, *Ἐπίνικος*, *Πολύνικος*, *Σω-
σίνικος*, *Φερένικος*, *Ἀνδρόνικος*, *Ἀνίκητος* καὶ *Ἀδμητος*, *Ἀλ-
κιμος*, *Ἀρχιδάμας* καὶ *Ἰφιδάμας* (που νικᾷ με τὴν δύναμιν), *Και-
νεύς* (νικητής), *Παγκράμιος*, *Φέρτατος* (ισχυρότατος), *Πηλείς* (ἀπ'
τὸ πᾶλλον κατὰ τὸ Μ. Ε. συνώνυμο με τὸ νεώτερο *παλληκαρᾶς*),
Ἀτρεύς (ἀτρόμητος), καὶ ἄπειρα ἄλλα. Ἐνδεικτικὴ διαφορὰ ἀνάμε-
σα στὴν ἐλληνικὴ καὶ ρωμαϊκὴ ὀνοματοθεσίαν παρουσιάζουν τὰ
πολεμικὰ ὀνόματα. Στους ρωμαίους τὰ ὀνόματ' αὐτὰ φανέρωναν
μοναχά, πὼς ἐκεῖνος, που εἶχε τὸνομα, εἶναι πολεμιστὴς καὶ σε
ποῦ ὅπλο ἀνήκει. Οἱ Ἕλληνες δίνοντας τὰ ὀνόματα εἶχαν πάντοτε
στο νοῦ τους τὴν νίκη, τὴν δόξα, τὴν τιμὴ. Τὰ ὀνόματα θὰ χρησί-
μευαν γιὰ νὰ παρακινοῦν τὰ παιδιά νὰ θέλουν νὰ τιμοῦν τὸνομα
τους. Θαρρεῖ κανένας, πὼς οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἐνσάρκωσει μέσα τους
τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα τοῦ Ὁμήρου λόγια «Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑ-
πείροχον ἔμμεναι πάντων».

Ο Ἕλληνας εἶτον φιλόδοξος. Ὅσο ἡ εὐτυχία ἀπάνου στὴν γῇ
εἶναι ἀβέβαιη, ὅσο λίγ' εἶν' ἡ ζωὴ, τόσο περισσότερο πρέπει ὁ ἀν-
θρώπος νὰ κυνηγᾷ τὸ καλὸ ὄνομα. Ὁ Πίνδαρος λέγει

Θανεῖν δ' οἷσιν ἀνάγκη τί κέ τις ἀνώνυμον
γῆρας ἐν σκότῳ καθήμενος ἔψοι μάταν

ἀπάντων καλῶν ἄμμορος;¹⁾

..... μέλανα δ' ἂν ἐσχατιᾶν

καλλίονα θάνατον σήσει γλυκυτάτα γενεῶ

εὐώνυμον, κτεάνων κρατίστην, χάριν πορών²⁾

Γι' αὐτὸ ἡ προσπάθεια τὸν ἔλληνα γιὰ ν' ἀποκτήσῃ δόξα καὶ καλὸ ὄνομα καταφαίνεται ἀπ' τὸ πλῆθος τῶν ὀνομάτων, ποὺ εἶναι σύνθετ' ἀπ' τὶς λέξεις «κλέος» (δόξα), ὅχι λιγωτέρα ἀπ' 150 καὶ «ὄνομα». Ἀγαθοκλῆς, Εὐκλῆς, Ἀριστοκλῆς, Ἀριστώνυμος, Ἀγαθώνυμος, Εὐφημος, ὅλα συνώνυμα (=ποὺ ἔχει καλὸ ὄνομα), Ἀγασικλῆς (=ποὺ ἀγαπᾷ τὴν δόξα) καὶ τὰ ταυτόσημά του Ἐρασικλῆς, Φιλοκλῆς, Κλειτώνυμος, Κλεώνυμος, Ἀγνοκλῆς (ποὺ ζητεῖ ἀγνὴ δόξα), Ὑψικλῆς καὶ Περικλῆς (=πανένδοξος) καὶ τὰ συνώνυμά Ἡλύφημος, Περιφημος καὶ Παγκλῆς, Παντοκλῆς (=παντοῦ ἐνδοξος), καὶ Πασικλῆς, Ἐκατοκλῆς (=ποὺ ἡ δόξα του ἀκούσθηκε μακριά) κτλ.

Στὴν προσπάθει' αὐτὴ ἔχει ὅλη τὴν χρειάζουμένη δύναμη, ὅπως δείχνουν τὰ σύνθετ' ἀπ' τὴν λέξη «σθένος». Ἀγαθοσθένης, Ἀγασθένης καὶ Ἀγλαοσθένης σχεδὸν ταυτόσημα (=ποὺ ἔχει μεγάλο σθένος), Ἀγασισθένης (θαυμαστός γιὰ τὸ σθένος), Ἀγνοσθένης, Ἀμφισθένης (=γεμάτος σθένος), Δεινοσθένης, Εὐρυσθένης, Μεγασθένης, Πολυσθένης, Γοργοσθένης, Κρατισθένης, Ἀνδροσθένης (=ποὺ ἔχει ἀνδρικό σθένος), Ἀλκισθένης, Ἀντισθένης (=ποὺ ξεχωρίζει γιὰ τὸ σθένος του), Καλλισθένης, Κλεισθένης, (ἐνδοξος γιὰ τὸ σθένος του), ταυτόσημο μὲ τὸ Κλειτοσθένης, Σωσθένης, Ζήλος, Ἀρίζηλος καὶ ἴσπερ ἄλλα.

Ὁ Ἕλληνας παντοῦ θέλει νὰ διαπρέπει καὶ μάλιστα στὸν πόλεμο. Σειρὲς ολόκληρες ἀπ' ὀνόματ' ἀνδρῶν σημαίνουν τὴν πολεμικὴ καὶ στρατηγικὴ τέχνη. Τὴν πολεμικὴ ὁρμὴ τῶν ἐλλήνων μαρτυροῦν πάρα πολλὰ ὀνόματα μὲ τὶς λέξεις «μάχη», «πόλεμος», «κράτος»,

Δεν μποροῦ νὰ παραθέσω ἐδῶ τὸ ἐκπληκτικὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλία τῶν παραγῶν καὶ συνθέτων τῶν λέξεων αὐτῶν. Γιατὶ δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ παρουσιάσω κάτι τι τέλει, ἐβαλα μοναχὰ

1) Ὁλ. Α' 82.

2) Πυθ. ΙΑ' 57.

σκοπὸ νὰ δείξω ἀπ' τὸν πλοῦτο τοῦ ἐλληνικοῦ ὀνοματολογίου τὴν πνευματικὴ καὶ διανοητικὴ ὑπόσταση τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων. Περιορίζονται λοιπὸν νὰ σημειώσω λίγ' ἀπ' τὰ πολλὰ.

Ἀπ' τὴν λέξη «μάχη» γίνονται παραπάν' ἀπὸ 100 ὀνόματα, ἀπ' τὰ ὁποῖα παραθέτω ἐδῶ τὰ ἐξῆς: Ἀγροίμαχος, Ἡγέμαχος, καὶ Ἡγεσίμαχος, συνώνυμα καὶ τὰ τρία (=ποὺ προπορεύεται στὴν μάχη), Πρωτόμαχος (=ποὺ πολεμᾷ μὲ τοὺς πρώτους), Ἀλκίμαχος (ποὺ πολεμᾷ μὲ γενναιότητα), Ἀνδρόμαχος (=ποὺ πολεμᾷ σαν ἄνδρας), Ἀντίμαχος (=ποὺ ἀντιστέκεται στὴν μάχη), Δεινόμαχος, Εὐρύμαχος, Θρασύμαχος, καὶ τὰ τρία συνώνυμα, Καλλίμαχος (=ωραῖος, ἐνδοξος στὴν μάχη), Ναύμαχος καὶ Ναυσίμαχος (=ποὺ πολεμᾷ μὲ πλοῖα).

Ἀπ' τὴν λέξη «πόλεμος» (πτόλεμος), πολὺ συνηθισμένα εἶναι: Κλεοπτόλεμος (=ποὺ πολεμᾷ γιὰ δόξα), Νεοπτόλεμος (=νέος πολεμιστής), Τριπτόλεμος κτλ.

Ἀπ' τὴν λέξη «κράτος» (=δύναμη, ἐξουσία), ὑπάρχουν κάπου ἐκατὸ σύνθετα, καὶ περὶ συνηθισμένα εἶναι τὰ ἐξῆς: Ἀνδροκράτης, Δεινοκράτης (τρομερὸς στὴν δύναμη), Ἰφικράτης, ταυτόσημο μὲ τὸ προηγούμενο, Ἰπποκράτης (ἀνδρεῖος ἱππίας), Δεωκράτης, Πολεμοκράτης, Ξενοκράτης, Φιλοκράτης, Σωκράτης (ισχυρὸς προστάτης) κτλ.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἤξαιραν τὸν «ἐξ ἐνέδρας» πόλεμο, τὸν «κλεφτοπόλεμο». Στὶς μάχες προβαίνουν ὡς στρατὸς τέλεια καταρτισμένοι καὶ ζητοῦν νὰ νικήσουν μὲ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν πολεμικὴ τέχνη. Γι' αὐτὸ πολλὰ εἶναι τὰ ὀνόματα, ποὺ ἔχουν συνθετικὸ μέρος τὴν λέξη «στρατός». Ἀγρόστρατος, Ἀγαθόστρατος, Ἀρίστρατος, Εὐδοστρατος, Καλλίστρατος, Δαμόστρατος, καὶ Δεωστρατος, Κλεόστρατος, Δεινόστρατος, Πολύστρατος, Ἐρασίστρατος καὶ Φιλόστρατος, Πεισίστρατος καὶ Δαμασίστρατος, Ἡρόστρατος κτλ.

Ὅσο τὸ αἶσθημα τῆς ἀλληλεγγύης ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἐλληνικὲς φυλές, ἄνκαι κατὰ βάθος ὑπάρχε πάντοτε ἀκοίμητο, ἀδύνατα ὁμῶς ἐκδηλώνονταν, τόσο μεγαλύτερο εἶτον τὸ αἶσθημα αὐτὸ ἀνάμεσα στὰ μέλη τῆς ἰδίας φυλῆς. Στους παντοτεινοὺς τῶν ἐλλήνων πολέμους ὅλοι πολεμοῦσαν γιὰ τὸν ἕνα καὶ ὁ ἕνας γιὰ ὁλοὺς. Εἶταν μεγάλη ντροπὴ γιὰ ἕνα Ἕλληνα ν' ἀφήσῃ τὸν ἀρχη-

γό του ή τον παραστάτη του, γιατί δεν λησιμονούσε τον όρκο, που είχε δώσει. «Οὐκ εγκαταλείψω τοὺς ἡγεμόνας οὔτε ζῶντας οὔτε ἀποθανόντας» ορκίσθηκαν οι Ἕλληνες, «ὅτε ἔμμελλον παραταξάμενοι μάχεσθαι ἐν Πλαταιαῖς πρὸς τὴν Εὐρύτου δύναμιν»,¹ οι δ' ἔφηβοι ὅταν γράφονταν στην Αθήνα, στο ληξιαρχικὸ γραμματεῖο, μαζί μ' ἄλλα ορκίζονταν. «Οὐκ ἔγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἂν στιχῶσθαι».² Το αἶσθημ' αὐτὸ της ἀλληλεγγύης το δείχνει μακριὰ σειρὰ ονομάτων. Ἐπίκουρος (βοηθός), με το ὁποῖο ταυτόσημα εἶναι Ὀνήτωρ, Ὀνήτης, Ὀνόετης, Ἀμύντας, Ἀμύντωρ, Πρόμαχος, Ἀλεξίμαχος, Ἀμυνόμαχος, Ἀσίας (λυτρωτής, σωτήρας), Ἀρχίσης συνώνυμο του Παραστάτης.

Κι ὅλ' αὐτά, γιατί ο Ἕλληνας ἔχοντας συναίσθηση της ἀτομικότητάς του ἐπιθυμᾷ να διακρίνεται γιὰ την ἀνδρικότητα καὶ την γενναιότητά του. Ἀγαθῆνωρ (καλὸς ἄνθρωπος), Εὐῆνωρ (γενναῖος ἄνδρας), καὶ Εὐάνδρος, Εἰκάνδρος (ὅμοιος με ἄνδρα), καὶ Ἰσανδρος καὶ Ἰσάνωρ, Ἀλκάνδρος καὶ Ἀλκῆνωρ ταυτόσημα με το Ἡρώς, Κλέανδρος (ἐνδοξος ἄνδρας), Λέανδρος καὶ Θέρσανδρος (θαρραλέος ἄνδρας), Ὑπερήνωρ (υπεράνθρωπος), Ὑψήνωρ, Τιμάνωρ.

Μολαταῦτα ὁμως «σεμνύνεται κ' ἐπὶ πατραγαθία». Το δείχνουν παραπάνου ἀπὸ 50 ονόματα σύνθετ' ἀπ' την λέξη «γένος». Διογένης, Ζηνογένης, Θεαγένης, Θεογένης (που σημαίνουν ἐκεῖνον, που κατὰγεται ἀπὸ θεοῦ), Εὐγένης (ἀπὸ καλὸ γένος), Κλεογένης (ἀπὸ ἐνδοξο γένος), Νικογένης, Πλουτογένης (ἀπὸ πλούσιο γένος), Τιμογένης (που τιμᾶται γιὰ το γένος του ἢ καὶ τιμᾷ το γένος του).

Συνέπεια εἶναι ὅτι μέσα του γεννιέται ζωηρὸς ο πόθος να ἀρχεῖ, να πρωτεύει. Ἐχουμε λοιπὸν τα ονόματα Κοίρανος, Κράνιας, (κύριος), Ἀρχάνδρος, Ἠγήσανδρος, Πείσανδρος, Ἑλληνοκράτης, Πλούταρχος (που ἐξουσιάζει με τὸν πλοῦτο), Εὐρυνάξ (μεγάλος βασιλέας), Ἐπιάναξ, Κλεάναξ, Ἀνακτωρ κ. οὐ. κ.

1) Δυκούργου κατὰ Λεωκράτους 19,79.

2) Ἀμέτρητα γεγονότα ἀπ' την ἱστορία επικυρώνουν τοῦτο. Στις Θερμοπύλες π. χ. ὕπερ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λεωνίδου, Περσέων τε καὶ Λακεδαιμονίων ὠθισμός ἐγένετο πολλός, ἐς ὃ τοῦτόν τε ἀρετῇ οἱ Ἕλληνες ὑπέξειον καὶ ἐτρέψαντο τοὺς ἐναντίους τετράκις. Ἡρόδ. Βιβλ. Ζ, 225.

Ο Ἕλληνας θέλει να διαπρέπει ὄχι μοναχὰ στην σωματικὴ ἀνδρεία, ὅπως δείχνει το πλῆθος τῶν ονομάτων, που ἀνάφερα, καὶ ἀπειρα ἄλλα, που θα με λείψει κι ο καιρὸς κι ο τόπος γιὰ να τ' ἀναφέρω, ἀλλὰ πολὺ φρόντιζε καὶ γιὰ την πνευματικὴ του ἀνάπτυξη καὶ προσπαθοῦσε ν' ἀποκτήσει σοφία. «Οἱ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσι» λέγει ο ἀπόστολος Παῦλος,* το δείχνουν δε καὶ τα ονόματα Σόφος, Σόφιος, Σόφων, Σοφοκλῆς (δοξασμένος γιὰ την σοφία του), Σοφαίνετος (παινεμένος γιὰ σοφία), Σόφιλλος κ. ἄ.

Εἶχε πολὺ ἀναπτυγμένο το αἶσθημα της δικαιοσύνης καὶ της εὐνομίας. Γι' αὐτὸ ἀπ' τις λέξεις «θέμις» καὶ «δίκη» ἔχουμε πολλὰ ονόματα.—Ἀγνόθεμις (που ἀσχεῖ την δικαιοσύνη), Ἀμφίθεμις (δίκαιος), καὶ Ἀριστόθεμις καὶ Ἀριστόδικος, Θεμιστεύς (που σκέπτεται δίκαια), Θεμιστοκλῆς (γνωστὸς γιὰ την νομιμοφροσύνη του) Δίκαιος, Δικαιοκλῆς (τιμημένος γιὰ την δικαιοσύνη του) κτλ.

Ο Ἕλληνας ἔχοντας συναίσθηση, πως ἀνήκει στον πλεόν πολυτιμὸν λαὸ τοῦ κόσμου, ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς τοὺς θεωροῦσε βάρβαρους.—«Πᾶς μὴ Ἕλληνα βάρβαρος».—Εἶτον περὶ φανος γιὰ την «ἀγοράν» του. Γιατὶ μοναχὰ στην Ελλάδα ἡ κοινοβουλευτικὴ ζωὴ εἶχε ἀναπτυχθεῖ με φιλελεύθερο πνεῦμα. Στην Αθήνα μάλιστα, ὅπου το βῆμα της ἐκκλησίας εἶχε γίνεῖ βωμὸς της ἐλευθερίας πάρα πολλὰ ονόματα εἶταν σημαντικὰ της δημοκρατικῆς ζωῆς. Ἀφθονία ονομάτων ὑπάρχει συνθέτων ἀπ' τις λέξεις «ἀγορά», «δῆμος», «λαός». Μα καὶ ἐδῶ φανερώνονταν ἡ προσπάθεια της φιλοπρωτίας. Ἀγησαγόρας καὶ Ἀρχαγόρας (πρῶτος στην ἀγορὰ), Ἀρισταγόρας (που συμβουλεύει τὰ ἀρίστα), Βριθαγόρας (που μιλεῖ γνωστικὰ), Εὐαγόρας καὶ Εὐφραγόρας (γλυκομίλητος), Θεμισταγόρας (που συμβουλεύει τὰ νόμιμα), Πυθαγόρας (που μιλεῖ σαν θεόπνευστος), Κλεαγόρας (δοξασμένος ῥήτορας), Λεωγόρας (σύμβουλος τοῦ δήμου), Ὀρθαγόρας (που μιλεῖ ὀρθὰ), Πρωταγόρας (πρῶτος στην ομιλία), Δημοσθένης (δύναμη τοῦ λαοῦ), Δημόκριτος καὶ Δημάρατος (ἐκλεχτὸς τοῦ λαοῦ), Δημόνικος (που νικᾷ στον δῆμο). Νικόδημος καὶ Νικόλαος (που νικᾷ με τὸν λαὸ). Ἀγησίλαος (ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ), Ἀρχέλαος καὶ Λαομέδων

*Α'. Κορινθ. Α'. 22.

(που εξουσιάζει τον λαό), *Λαοφῶν*, *Δημοφῶν*, *Δημόφαντος* και *Δημοφάνης* συνώνυμα (που ξεχωρίζει μὲς στον λαό), *Φιλόλαος* (που αγαπᾷ τον λαό), *Δημαίνετος* (παινεμένος απ' τον λαό), *Δημοχάρης*, *Λεωχάρης*, *Χαρίλαος* και *Χαιρίδημος* συνώνυμα (που προξενεὶ χαρὰ στον λαό), κ.π.α.

Μα για ν' απολάβει κανένας την εὐνοια του λαοῦ πρέπει να εἶναι γνωστικός, γιατί μὲς στην αγορά εκτιμᾶται ἡ καλὴ σκέψη «τα κεδνὰ βουλευμάτα». Πλήθος λοιπὸν ονομάτων συνθέτων με τὶς λέξεις «βουλή», «φρήν», «νοῦς». «μέδων». — *Ἀριστόβουλος* και *Ἀριστόνους* και *Ἀρίφρων* (που σκέπτεται καλύτερ' απ' όλους), *Κριτόβουλος* (που ξεχωρίζει για την κρίση του), *Κλεόβουλος* (φημισμένος για τις καλὲς σκέψεις του), *Ουρόβουλος*, *Εὐθύφρων*, *Εὐθύνονος*, *Εὐφρων*, *Βούλας*, (ταυτόσημο = που σκέπτεται καλά) *Ἐχέφρων* ταυτόσημο με το *Σώφρων*, *Πολύφρων* και *Πολύβουλος*, *Ἀμφιμέδων* (γνωστικός), *Πολυμέδων* και *Ἀριστομέδων* καθὼς και *Μέντης*, *Μέντωρ* που και τα δυὸ σημαίνουν = φρόνιμος, γνωστικός.

Θα εἶτον παραῖξο, αν το θρησκευτικὸ αἶσθημα των ἐλλήνων δεν αποτυπώνουνταν και στα ονόματα. Οἱ Ἕλληνες σε κάθε περίστασι θυσίαζαν στους θεούς. Για κάθε σοβαρὴ ἐπιχείρησι τοὺς ρωτοῦσαν και ζητοῦσαν την συμβουλὴ τους. Αὐτοὶ οἱ μεγάλοι τους ἐθνικοὶ ἀγῶνες βγήκαν απ' τις θρησκευτικὰς τους τελετές. Και πραγματικὰ μια μακρεια σειρὰ απ' ονόματα αναφέρεται στην θεότητα εν γένει και σε ορισμένους θεοὺς εν μέρει. Ἐνῶ οἱ ρωμαῖοι μεταχειρίζονται μοναχὰ το ὄνομα του Θεοῦ του πολέμου «Ἄρης» (*Mars*), το μεταφυσικὸ και ποτισμένο εὐλάβεια φρόνημα των ἐλλήνων ζητοῦσε κ' ἐβρίσκει ἀπειράριθμες σχέσεις ἀνάμεσα στὶς θεότητες και στα τέκνα τους και τις φανέρωνε στα ονόματα. — *Θεόδωρος*, *Θεοδώρητος*, *Θεοχάρης*, *Θεόδοτος*, *Θεοδόσιος*, *Θεαίτης*, *Θεόπομπος* και *Δωρόθεος* σημαίνουν δῶρο θεοῦ, *Θεόφραστος* (που μιλεῖ θεϊκά, ὡς ο *Ἀριστοτέλης* ονόμασε τον φιλόσοφο Τύρταμο «διὰ τὸ τῆς φράσεως θεσπέσιον»), *Θεαγένης* (που κατάγεται απ' τον θεό), με τ' ὁποῖο μοιάζουν τα *Θεάδελφος*, *Ἀδελφότης*, *Θεογείτων*, *Θεάνωρ*, *Θεάνθρωπος*, ἔπειτα *Θεόγνης*, *Θεόγνωτος* και *Θεόγνωστος*, *Θεόφιλος* και *Φιλόθεος* (φίλος τοῦ θεοῦ), *Θεότιμος* («ἐν θεῷ τιμώμενος»), *Τιμόθεος* (που τιμᾷ τον θεό)

Θεοκλῆς, *Θεοφάνης*, *Θεοφῶν* (δοξασμένος απ' τον Θεό), *Θεόκριτος* (δειγμένος απ' τον θεό). Και με ονόματα θεῶν ονομάσθηκαν ἄνθρωποι, μα τα ονόματα αὐτὰ εἶναι σπανιότερα. *Ἀπόλλων*, *Διόνυσος*, *Ἔρως*, *Ἥλιος*, *Ἑρμῆς*. Γνωστὲς θεότητες θυμίζουν και τα ονόματα, που πλεόνασαν ιδιαίτερα στους ιστορικούς χρόνους. *Δίων* = που ανήκει στον Δία, *Ἑρμαίων*, *Ἡφαιστίων*, *Ἀθηνίων*, *Ἀπολλώνιος*, *Ἀπολλόδωρος*, *Ζηνᾶς*, *Ζήνων*, *Διόδωρος*, *Διονύσιος*, *Δημήτριος*, *Ἡρών*, *Ἡρόδοτος*, *Ἡρακλῆς* — που δοξάσθηκ' απ' την *Ἥρα*, *Ἡρόστρατος*, *Ὀλυμπίων* κτλ.

Σχετικὰ μ' αὐτὰ εἶναι και τα ονόματα, που πάρθηκαν ἀπὸ ζῶα αφιερωμένα στους θεοὺς π. χ. απ' τον ἵππον, που εἶτον αφιερωμένος στον Ποσειδῶνα, υπάρχουν ἀμύηλα (παραπάνω ἀπὸ 200) ονόματα. Ἀναφέρω μερικὰ *Ἰππίας*, *Ἰππαχός*, *Ἰπποδάμης*, *Ἀρίσιππος*, (γνωστὸς για τ' ἄλογά του), *Ἡγήσιππος*, *Κάλλιππος* (ἐμορφος ἵππας), *Φίλιππος*, *Ξάνθιππος* κτλ. Ἐκτὸς τούτου, — κι αὐτὸ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ για το ἐλληνικὸ πνεῦμα — πολὺ συχνὰ στην ονομασία γίνεται χρῆσι του βασιλέα των ζῶων, του «λέοντος», *Λέων*, *Λεάνδρος*, *Λεόντιος*, *Δημολέων*, *Τιμολέων*.

Τὸ ὅτι πολὺ σπάνια παρουσιάζονται ονόματα, που σημαίνουν σωματικὴ ἔλλειψις κ' ἔχουν κακὴ εν γένει σημασία, ἐξηγίεται απ' την μεγάλη προσοχή, που ἐβάζαν οἱ ἀρχαῖοι για ν' ἀποφεύγουν λέξεις, που εἶχαν κακὴ σημασία. Τον πόθο και την προσπάθει' αὐτὴ για να ἐπιτύχουν κάθε καλὸ, ωραῖο, ευγενικὸ, ἀψηλὸ, μαρτυρεῖ ἡ ἐπιμέλεια, που εἶχαν για να ἐκλέξουν εὐοίωνα και αἰσια ονόματα. Χαρακτηριστικὰ εἶναι ὅλα τα σύνθετα απ' το στερητικὸ α, τα ὁποῖα εἶναι ἀπειράριθμα) π. χ. *Ἀβάσκαντος*, *Ἀδάμας* (= ἀδάμαστος), *Ἀδραστος*, (γλήγορος, ἀναπόφευκτος), *Ἀδείμαντος* (ἀφοβος), *Ἀμίαντος*, *Ἀνίκητος*, κ. λ. και τα σύνθετα απ' το εν (ἀπάνου κάτω χίλια π. χ. *Εὐαῖων* (καλόχρονος), *Εὐήμερος*, *Εὐβιος*, *Εὐδόκιμος* (που ἔχει καλὴν υπόληψιν), *Εὐθαλής*, *Εὐθυμος*, *Εὐθύμιος*, *Εὐμουσος*, *Εὐμολπος* (καλόφωνος), *Εὐσχήμων*, (σεμνός), *Εὐχειο* (ἐπιτήδειος), *Εὐώνυμος* (που ἔχει καλὸ ὄνομα, ἀριστερός «κατ' εὐφημισμὸν», ἐπειδὴ τα «ἐξ ἀριστερῶν» σημειᾶ θεωριοῦνταν ἀπαίσια) κ. λ.

Ἡ Ἑλλάδα, ἐπειδὴ βρέχουνταν ἀπὸ παντοῦ ἀπὸ θάλασσα και εἶχε παραλία πολυσχιδέστατη, εἶταν χώρα καθαυτὸ ναυτικὴ. Εἶναι

φυσικό λοιπὸν και τα ονόματα τα σχετικὰ με τα πλοῖα και την θάλασσα να εἶναι ἀπειρα' ἀνάφερα μερικὰ παραπάνου, ἐδῶ θ' ἀναφέρω μοναχὰ τα ονόματα, που ο Ομηρος δίνει στους θαλασσινοὺς Φαίακας.—*Ἀγχίαλος* καὶ *Ἀμφίαλος* (στεριανός), *Ἀκρόνεως*, *Ἀναβησίνεως*, *Ἐρετιμεὺς* και *Ἐλαιρεύς* (που τραβᾷ κουπί), *Ποντεὺς* και *Ἄλιος* (θαλασσινός), *Εὐρύαλος*, *Ἐχένης* (που κρατεῖ το πλοῖο) *Ναυτεὺς*, *Πρυμνεὺς*, *Πολύνης*, *Ποντόνοος*, *Ὠκύαλος*.

Μὴ σειρὰ ἀπ' ονόματα παρουσιάζει λογιῶν λογιῶν ἐπαγγέλματα, που ὑπαρχαν ἐκείνους τους χρόνους. — *Ἀνθεὺς* (ανθοκόμος) *Κηπίων* (κηπουρός), *Γεώργιος* (που καταγίνεται στην γεωργία), *Κριθεὺς* (κριθαράς), *Οἰνεὺς* (ἀμπελουργός, «κληθεῖς ἀπὸ τῶν ἀμπέλων, οἱ γὰρ παλαιοὶ ἔλληνες οἶνας ἐκάλουν τὰς ἀμπέλους»), *Δημιουργός* (τεχνίτης), *Καπανεὺς* και *Ἀρματεὺς* (αμαξῆς), *Βούτης* και *Βουκόλος*, *Αἰπόλος*, *Κύψελος* και *Μελισσεὺς*, *Θήρας* και *Πανθήρας* (κυνηγός), *Ταυρέας*, *Δαμάσιππος*, *Ὀπλεὺς*, *Δρομεὺς*, *Γλύπιος*, *Ἐπίχαλκος*, *Ἱατρός*, *Ἀκέστωρ*, *Μαίων*, *Γυμνάσιος*, *Πυρρίχιος* (χοροδιδάσκαλος), *Ἀκόντιος*, *Μάντιος*, *Διθύραμβος*, *Διάλογος*, *Γραφικός*, *Γραμματεὺς*, *Λέσχης* (ρήτωρ), *Δογοθέτης* κ. π. κ.

Ἄλλη πάλι σειρὰ ἀποτελεῖ πίνακα ἀξιομάτων του καιροῦ ἐκείνου *Τύραννος*, *Ἀρχων*, *Ἐφορος*, *Ἡγεμών*, *Κοίρανος*, *Κραντωρ*, *Μήστωρ* (σύμβουλος), *Πρύτανις*, *Πρεσβίας*, *Νόμιος*, *Δήμαρχος*, *Νέαρχος*, *Φύλαρχος*, *Ἀσύννομος*, *Πρόξενος*, *Ἐπώνυμος* κ.τ.λ.

Και στους ἀρχαίους ἔλληνες ἐπίσης περιστατικά, που παρουσιάζουνταν στην γέννηση, γίνονταν ἀφορμὴ της ονοματοθεσίας, ἀπόδειξη, πως ἔδιναν τα ονόματα γνωρίζοντας καλὰ την ἐννοιά τους.—Ἡ Ἀφροδίτη ἀναγκάζει τον Ἀγχίση να ονομάσει τον γιό, που εἶχ' ἀποκτήσει ἀπ' αὐτόν, *Ἀλνείαν*, ἀπ' το «αἰνός» δηλαδὴ «δεινός», γιατί πολὺ λυπήθηκε, που γέννησε γιό ἀπὸ θνητὸ ἄνθρωπο.

Σοὶ δὲ ἔσται φίλος υἱός. . . .

τῷ δὲ καὶ Αἰνείας ὄνομα ἔσσειται, οὐνεκα μ' αἰνὸν ἔσχ' ἄχθος, οὐνεκ' ἄρα βροτοῦ ἔμπεσον εὐνῇ.

Ὁ *Αὐτόλυκος*, ὄντας ἦρθε στην Ἰθάκη κ' εἶδε τον γιὸ της θυ-

γατέρας του και του Λαέρτου, εἶπε να τον ονομάσουν *Ὀδυσσεά* για τον ἐξῆς λόγο.

Γαμβρὸς ἐμός, θύγατέρ τε, τίθεσθ' ὄνομα ὅτι κεν εἴπω
πολλοῖσι γὰρ ἐγὼ ὀδυσσάμενος τόδ' ἱκάνω
τῷ δ' *Ὀδυσσεὺς* ὄνομα ἔστω ἐπώνυμον.

Ἡ Λάβδα ἀπ' το γένος των Βακχιαδῶν στην Κόρινθο, η γυναῖκα του «Ἡετίωνος» ονόμασε τον γιὸ της *Κύψελον*, γιατί τον ἐκρύψε μες σε μια κινῆλη για να μη τον σκοτώσουν. *Τηλέμαχον* ονόμασε τον γιὸ του ο Οδυσσεὺς, γιατί τον ἀφῆκε μωρὸ και πῆγε να πολεμήσῃ σε μακρινὴ χώρα. Ὁ Λυκοῦργος *Χαρίλαον* ονόμασε τον ἀνεψιὸ του και διάδοχο τοῦ θρόνου «διὰ τὸ τοὺς πάντας περιχαρεῖς εἶναι ἀγαμένους αὐτοῦ τὸ φρόνημα και τὴν δικαιοσύνην.» Διὲς και *Οιδίπους*, *Μελησιγενής*, *Δημάρατος* κ. ἄ.

Ὅσα εἶπα παραπάνου φθάνουν για να μας δώσουν σε μεγάλες γραμμὲς μιαν εἰκόνα της ονοματολογίας της εποχῆς ἐκείνης κι ἀπ' αὐτὴν να γνωρίσουμε τὸ πνεῦμα του ἀρχαίου ἐλληνικοῦ κόσμου. Ὅπως την ἀνοίξη στο βουνὸ και στο λιβαδι φυτρώνουν μυριάδες μυριάδων πράσινα βλαστάρια και λογιῶν λογιῶν λουλούδια, ἔτσι και στον κῆπο της ἐλληνικῆς ονοματολογίας βρίσκονται ἀμέτρητα ονόματα. Ἀπ' αὐτὰ μια μικρὴ μονάχα μύρεσσα να πλέξω ἀνθοδέσμη. Μα κι ἀπ' αὐτὴν εὐκόλα νοιώθει κανένας πως ἔχει μέσα της κάτι ἀψηλὸ, ευγενικό, ἰδανικό, ποιητικὸ η ἐλληνικὴ ονοματοθεσία, που τίποτε το πρόστυχο δεν την ἀμαυρώνει. Εἶναι ἐνιαία μες στην ποικιλία της, γιατί ἀπορρέει ἀπὸ ἐνιαῖο μέσ στην πολλαπλότητά του πνεῦμα, τὸ ἐλληνικὸ πνεῦμα. Ὅτι ἡρωικό, θαρραλέο, μεγάλο, ευγενικό, ἀψηλὸ, παρουσιάζεται ἐκτυπο στον κόσμον τοῦτον των ονομάτων και συμβαδίζει με ὅτι ἐράσμιον, καλὸ, ἥρεμον, γαλήνιον, που φανερώνουν τα γυναῖκια ονόματα.

Τα γυναῖκια ονόματα των ἀρχαίων ἐλλήνων στον σχηματισμό τους δεν παρουσιάζουν σπουδαῖες διαφορὲς, μολαταῦτα ἐχουν κίτρι το διακριτικό. Εἰδῶ υποχωροῦν κατὰ φυσικὸ λόγον τα πολεμικὰ ονόματα και προβάλλουν ονόματα που ἐξυμνοῦν την σωματικὴ ἐμορφιά και χαρὴ *Καλλίς*, *Καλλίστη* και *Καλλιστώ* (ωραιοτάτη), ἀνάλογα με τὸ ἀνδρικό *Καλλιστεὺς*, *Ἀγλαία* (στολισμένη)

Ἀγαλλίς και Φαίδρα, Αἴγλη, Ἑλένη (κατὰ τον Ησίοιο=λαμπαδα, δηλαδή, που λάμπει), Φαινή, Ἡλιοδόρα (δῶρο του ἡλιου), Θεόπη (θεϊκῆς εμορφιάς), Εὐλαλία (γλυκομίλητη, που θα πεί, πως οι γυναῖκες πάντ' αγαποῦσαν τα λόγια),

Την γυναῖκεια χάρη ἔδειχναν ονόματα παρμένα απ' τα λουλούδια Ἀνθίς, Καλύκη, (λουλουδάκι), Εὐανθία, Ἀμπελῖς, Μυρτώ, Φυλλίς, Οἰάνθη, Χλωρίς, Θαλλώ, Μυρτίς, Ροδώ, Ροιά, Θάλλουσα. Ονόματα που ἔχουν σχέση με το τραγούδι, Φιλομήλα (π' αγαπᾷ το τραγούδι), Ἀηδών, Ἀηδόνιον, Ἀκαλανθίς, Καλλιόπη (καλόφωνη), Μοῦσις, Μελομένη, κλ. με το παιγνίδι Θοή (γλήγορη), Ἀλκιθόη και Ἀμφιθόη, Καλλιθόη, Κυμεθόη (που τρέχει απάνου στα κύματα) κ. α.

Πάρα πολλά ονόματα τονίζουν γυναῖκειες αρετές. Πηνελόπη (που υφαίνει), Δίκτυνα (που πλέκει), Κλωθώ (που κλώθει), Πράξιλλα και Τελέσιλλα (δουλεύτρα), Πλουτώ, Σωτηρίς, Σωσώ (που σώζει και πλουτίζει το σπίτι με την οικονομία), Ἰσώ (που γιατρεύει), Φρόνις και Προνόη (προνοητική), Δεύκη (παστρική).

Αλλά την ευσέβεια, την τιμιότητα και την ευτυχία του σπιτιοῦ Ἀρεία και Ἀρετή, Ἐναρέτη, Κλεαρέτη (γνωστή για τιμιότητά της), Νικαρέτη (που νικᾷ με την τιμιότητά της), Σωσαρέτα, Τιμαρέτη, Εἰρήνη, Ἑλπίς, Ἀγνή και Χριστώ, Ἐπαγαθώ (που φέρνει εὐτυχία και χαρά), Εὐλογία, Τέρεψις, Δροσίς, Θελεινόη, Εὐνόη, Φιλίς, Φιλίστη, Φαίδρα, Εὐθυμία, Εὐδοξία, Εὐλαβία, Εὐσεβία, Θεανώ και Θεόνη (που νοιώθει τα θεῖα), Σοφία, Σίβυλλα (Θεοβούλη), Ἀθηνα. Το τελευταῖο αὐτὸ ὄνομα μας ξαναφέρει στα ονόματα, που σχετίζονται με τις θεότητες. Ἡρα, Ἀρεμις, Ἀφροδίτη, Μοῦσα, Ξεμέλη, Ἀπελλωνίς, Ὀλυμπία. Στην δύναμη καθὼς και στην μάχη λίγα αναφέρουνται Ἀλκησις (γενναία), Ἀλεξάνδρα, Λαμασάνδρα, Ἀνδρομάχη, Φιλομάχη, Ἀνδρογόνικη, Ἑλπινίκη, Κλεονίκη και μερικὰ ἄλλα.

Αν παραβάλουμε τώρα την ονοματοθεσία των τριῶν λαῶν, για τους οποίους μίλησα, βλέπουμε, πως ο καθένας τους ἔχει ἓνα ξεχωριστὸ χαρακτήρα, Αὐ ο κόσμος των ιουδαϊκῶν ονομάτων παρουσιάζει μια διμέρεια, και των ρωμαϊκῶν μια περὶ μονομέρεια, ο κόσμος των ελληνικῶν ονομάτων φαίνεται, πως εἶναι χυτὸς και αποτελεῖ ἓνα ἀμάλγαμα ἀπὸ πολλαπλῆς αρετῆς. Στους εβραῖους κυ-

ριαρχεῖ η ἰδέα του Θεοῦ, με την οποία διακρίθηκαν απ' τ' ἄλλα τα ἔθνη και στην ονοματολογία. Στους ρωμαῖους πέφτει ευθὺς μπροστὰ στα μάτια το πρακτικὸ και σατυρικὸ πνεῦμα. Στους ἔλληνες παρουσιάζεται ἐκτυπη η προσπάθεια για την επιτυχία της σωματικῆς και πνευματικῆς τελειότητος. «Η ελληνική γλῶσσα ἔχει το καλύτερο ονοματολόγιο ἀπὸ κάθε ἄλλη γλῶσσα, γιατί τα ονόματα σημαίνουν ωραῖες ἔννοιες, η ποικιλία τους εἶναι καταπληκτική, κι ο σχηματισμὸς των συνθέτων εἶναι αρμονικώτατος». Κ' εἶναι τα περισσότερα ὀνόματα σύνθετα. Αὐκαι τα σύνθετα δέχονται πάντοτε περὶ πολλή φαντασία και ροιητικὸ τάλαντο απ' τα απλὰ, ὅλως διόλου ὁμως ξεχωριστὰ τα ελληνικὰ ὀνόματα —εκτὸς πολὺ λίγων ἐξαιρέσεων— αποβλέπουν σε ευγενικὰ ἰδιώματα και ἀψηλῆς αρετῆς, φανερώνουν ποιητικὸ ἰδανικὸ υπέροχο, ἀναδεικνύουν τους ἔλληνες λαὸ ποιητῶν και φιλοσόφων. —Οι ἔλληνες εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι με τους ρωμαῖους. Σ' αὐτοὺς πεζότη-τα, σ' ἐκείνους ποίηση. Οι ρωμαῖοι δέχονται μια ταπεινὴ προσήλωση στο γήινο, στο συνηθισμένο, στο πραγματικὸ, οι ἔλληνες προβάλλουν ἰδανικὴ προσπάθεια προς την πρόοδο, προς τα ευγενικά, προς τα ἰδανικά. Εκεί σωματικῆς ἀδυναμίας κ' ἐλλείψεις, ἐδῶ αρετῆς κ' ευγενικῆς ἰδιότητος, και σωματικῆς και πνευματικῆς. Εκεί πνευματικὴ φτώχεια, ἐδῶ ἀψηλὴ φαντασία και ἔξαρση ἰδεῶν.

Κ' ἔτσι ἔφτασα στο τέλος. Θαρρῶ, πως κράτησα τον λόγον μου κ' ἔκανα ἐκεῖνο, που υποσχέθηκα. Προσπάθησα με τον θησαυρὸ των ονομάτων ἐνὸς λαοῦ να δείξω σε μεγάλες γραμμῆς τον χαρακτήρα του. Στα ελληνικὰ ονόματα εμφανίζονται οι ἔλληνες ως «ο ὠραῖος και νεανικὸς λαός», η δε ελληνική γλῶσσα ως «η γλῶσσα της αἰώνιας νεότητος». Στον κόσμον των ελληνικῶν ονομάτων καθρεφτίζεται ο ελληνικὸς λαὸς τέτοιος, ὅπως μας τον παρουσιάζει η ἱστορία. Αὐ τύχαινε ποτὲς ἀνέλπιστα, ως ἐκ θαύματος, να ἐξαφανισθεῖ η ελληνική μυθολογία και ἱστορία, τότε μονάχα τα ονόματα των ἀρχαίων ἑλλήνων θα ἔφταναν να μας ἀναπαραστήσουν τις σκέψεις, τους πόθους, τις προσπάθειές τους.

Ο ἔλληνας ἔειπε προς το ἀνέσπερο φῶς της θεῖας τελειότητος, κ' ἔχουν δίκαιο ἐκεῖνοι, που λέγουν, πως «Ἑλλάς» σημαίνει «χώρα φωτὸς» και «ἔλλην» ἴσον «φωτεινός».

Πηγές.

1. Bildern aus der deutschen Vergangenheit G. Freytag.

2. Die Personennamen—ein Spiegel des Volksgeistes von Paul Thieme.

3. Εἰσαγωγή εἰς τὴν μελέτην τῆς ποιήσεως ὑπὸ Θεαγένους Λιβαδά. Τεργέστη. Τύποις τοῦ αὐστριακοῦ Λόυδ. 1865.

4. Ἡ ἑλληνικὴ ὀνοματολογία, ἥτοι τὰ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα ἡμῶν ἀπὸ τῶν δημοτικῶν χρόνων μέχρις ἀρχομένου τοῦ εἰκοστοῦ μ. Χ. αἰῶνος ὑπὸ Διονυσίου Μαρκοπούλου. Σμύρνη τυπ. Κουντουριώτου. 1909.

5. Ἐπετηρὶς τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλ. Συλλόγου Παρνασσοῦ. Ἔτος ΣΤ' 1902.—Γυναικῶν ὀνόματα κύρια. Κ. Γ. Ζησίου.

6. Λαογραφία, δελτίον τῆς ἑλληνικῆς λαογραφικῆς ἐταιρείας.

7. Λεξικά.

Dr Pape's Wörterbuch der griechischen Eigennamen. Dritte Auflage von Dr Gustaw Eduard Benseler; Braunschweig Druck und Verlag von Friedrich Vieweg und Sohn 1863—1870.

Λατινικὸν λεξικόν.

Lateinisches Wörterbuch.

Allgemeines verdeutschendes und Erklärendes Fremdwörterbuch J. Ch. Heuse 1873. Ἀννόβερν.

8. Περιοδικὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

9. Τὰ γερμανικὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα. A. Heintze Χάλλη 1881.

10. Ἡ Ἀγία Γραφή. Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη.

Γ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΙ'.

Στον κ. Ψυχάρη χρωστῶ μιάν απολογία: γιατί γράφω τον **κι'** με απόστροφο.* Ἡ κάλλιο ἔχω να του υποβάλω μιάν απορία: γιατί θέλει να γράφουμε τον **κι** χωρίς απόστροφο. Δε θα κάμω συζήτηση με τον κ. Ψυχάρη σ' ένα ζήτημα τῆς ειδικότητάςτου. Ἐρχομαι σα μαθητὴς να του ζητήσω ἐξήγηση σε κάτι που δεν κατάλαβα. Στοχάζομαι ἀπ' τα πριν πῶς πρέπει να ἔχει δίκαιο. Μα δε μου φτάνει πῶς **πρέπει**, θέλω να βεβαιωθῶ και πῶς **έχει** δίκαιο.

Για το ζήτημα αὐτὸ ἔγραψε ο κ. Πάλλης στο Νουμά (1908, αρ. 290). Ὑστερα παρουσίασα κ' ἐγὼ τὴν ἰδίαν ἀπορία (Νουμάς 1908, αρ. 306). Ο κ. Ψυχάρης ἀπάντησε στον κ. Πάλλη στα «Ρόδα καὶ Μῆλα» (τόμ. Ε', μ. 1ο), ἐξηγώντας γιατί πρέπει να γράφουμε τον **κι** χωρίς απόστροφο. Σ' αὐτὴν τὴν ἀπάντηση τοῦ κ. Ψυχάρη ἀναφέρομαι στη σημερινήμου μελέτῃ. Ἡ ἐξήγηση τοῦ κ. Ψυχάρη δε μου γέμισε το μυαλό. Ἡ ἐγὼ εἰμαι κακὸς μαθητὴς, ἢ ο κ. Ψυχάρης—χωρὶς να παύει να εἶναι σπουδαῖος ἐπιστήμονας—μπορεῖ να μὴν εἶναι καλὸς δάσκαλος, θέλω να πῶ ἴσως να μὴν προβλέπει αρκετὰ τὶς ἀπορίες που μποροῦν να γεννηθοῦνε στο νου τοῦ ἀναγνώστη. Κ' ἐτσι ξακολουθῶ να γράφω **κι'** με ἀπόστροφο. Εἶναι ἐκεῖνο που ο κ. Ψυχάρης ὀνομάζει **πείσμα**, και που ἐγὼ τ' ὀνομάζω **τὴν ἀπαίτησιν** ἐνὸς ἀνθρώπου να καταλαβαίνει το **κάθε** πράγμα γιατί το κάνει.

Θα συνοψίσω αὐτὸ τό ζήτημα για τους ἀναγνώστες τοῦ «Λόγου», ὅσοι τυχαίνει να μὴν το ξαίρουν. Γιατι, αν εἶναι ἀληθῆς που σήμερα οἱ περισσότεροι γράφουν **κι** αὐτὸς, εἶναι ἐπίσης

* «Λόγος» τοῦ Γεννάριου σ. 7.

αλήθεια πως λίγοι ξαίρουν την αιτία. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν ούτε τον καιρό ούτε την όρεξη, όχι να μελετήσουνε ψιλά γραμματικά ζητήματα, παρά ούτε και να τα συλλογιστούν. Βλέπουνε μιά συνήθεια, την ακολουθούν. Ξεμπερδεύουν από μιά σκοτούρα. Και είναι φυσικό. Αν και, με αυτόν τον τρόπο, με το ν' ακολουθεί ο ένας τον άλλον, προκύπτουν καμιά φορά και αστεία πράγματα. Ένα τέτοιο συμβαίνει — να με συχωρέσει ο αναγνώστης που βγαίνω απ' το θέμα — με τα δύο *κκ*. που γράφουμε πριν από πολλά ονόματα ανθρώπων κατά μίμηση του γαλλικού *MM.*, και που οι περισσότεροι σήμερα, και μιλώ για ανθρώπους μορφωμένους, νομίζουνε χρέος τους να 'τα διαβάζουνε το καθένα χωριστά. Επίδραση, φαίνεται, απ' το φαναριώτικο *Κύριον Κύριον Ιωακείμ*. Και λένε λοιπόν: οι κύριοι κύριοι *Γιάννης, Κώστας* κτλ. Είναι ευτύχημα που ο αριθμός των *κ* δεν πηγαίνει σύμφωνα με τον αριθμό των προσώπων, γιατί τότε για τρεις ανθρώπους θα είχαμε: οι κύριοι κύριοι κύριοι, για να μη μείνει κανένας απ' τους τρεις παραπονεμένος, *κ'* έτσι παρακάτω. Πολύ εύκολο είναι να ιδεί κανείς πως, ακολουθώντας αυτόν τον κανόνα, θα έπρεπε το *ΑΑ. ΕΕ.* να το διαβάζουμε: αι αυτών αυτών εξοχότητες εξοχότητες.

Λοιπόν μιά φορά *κ'* έναν καιρό έγραφαν όλοι *κ' εγώ, κι αυτός*. Κι αν είτανε λαθεμένη αυτή η γραφή — και θα είναι, αφού το λέει ο *κ*. Ψυχάρης — η εξήγησή της όμως είτανε και τότε, όπως είναι και σήμερα, απλή και φανερή στον καθέναν. Λέγαμε δηλαδή με το αγκλωσολόγητο μυαλό μας, ότι όπως στα *μ' εμένα, μ' αυτόν, σ' εμένα, σ' αυτόν* έγινε έκθλιψη, έφυγε το *ε*, έτσι και στο *κ' εμένα, κι αυτόν* έγινε έκθλιψη, έφυγε ο φθόγγος *ε*, δηλαδή το *αι*. Επομένως πρέπει να βάλουμε *κ'* εδώ απόστροφο. Με τη διαφορά μόνο που, επειδή το *κ* έχει στη γλώσσα μας δύο προφορές, μιά ξερή: *καλός, κόπος, κουπί*, και μιά υγρή: *καιρός, κήπος*, στην περίπτωση *κι' αυτόν* προσθέτουμε ένα *ι* για να δείξουμε πως το *κ* διατηρεί την υγρή προφορά του, για να μη διαβαστεί *καυτόν*, όπως βάζουμε ένα *ι* στο *κιάλι* και στο *γιοφύρι* για να μη διαβαστούνε *κάλι, γοφύρι*. Αναλογεί δηλαδή αυτό το *ι*

με το *ε* που βάζει ο Γάλλος στο *dirigeons* και με τη *cédille* του *plaçons*. Ας σημειωθεί λοιπόν πως σ' αυτήν την περίπτωση το *κι'* το θεωρούμε ένα σύμφωνο μονάχο, όπως το *μ'* και το *σ'* στα *μ' αυτόν, σ' αυτόν*.

Ερχεται τώρα ο *κ*. Ψυχάρης και μας λέει «κάματε λάθος». Είμαστε έτοιμοι να τον ακούσουμε. Συνειδημένοι από λάθια. Λέει λοιπόν ο *κ*. Ψυχάρης: Όταν ακολουθεί φθόγγος *ε, ι* (*κ' εμένα, κ' ύστερα*) γίνεται πραγματικώς έκθλιψη, όπως στο *μ' εμένα, σ' εμένα*, γι' αυτό θέλει απόστροφο. Όταν όμως ακολουθεί *α, ο, ου*, (*κι αυτός, κι δ άλλος*), τότε δε γίνεται έκθλιψη, δε φεύγει ο φθόγγος *ε(αι)*, παρά κάνει συνίζηση, συναίρεση, κράση, όπως θέλετε πέτετο, με το αρχικό φωνήεντο της ακόλουθης λέξης (*και α=κλα, και ο=κιο*) δηλαδή γίνεται ό τι έγινε στα *νέος—νιός, ρωμαίος—ρωμιός, ουκέα—ουκιά, ακέριος, παλιός, Μαθιός* κτλ. Το *ι* λοιπόν τώρα δεν είναι κάτι που το βάλαμ' εμείς για να δείξουμε πως το *κ* είναι υγρό, δεν είναι *cédille*, είναι ο αντιπρόσωπος του φθόγγου *αι*, όπως το *ι* του *νιός, παλιός* κτλ. Το *κι* επομένως δεν είναι ένα σύμφωνο μονάχο όπως το θεωρούσαμ' εμείς, δεν είναι όμως και σωστή συλλαβή, είναι μισή συλλαβή, αφού κάνει μιά συλλαβή με το αρχικό φωνήεντο της επόμενης λέξης. Είναι τέλος πάντων ό τι το *νι* και το *λι* στα *νιός, παλιός*. Αφού λοιπόν απ' τον *και* δεν έφυγε ο φθόγγος *αι*, είναι φανερό πως δεν πρέπει να βάλουμε απόστροφο.

Πριν προχωρήσουμε παρατηρούμε πως, αν είναι σωστή αυτή η θεωρία, το μόνο λογικό συμπέρασμα είναι πως πρέπει να γράφουμε *κιαντός κιδ άλλος*, ενωμένα (με κορωνίδα ή χωρίς κορωνίδα). Γιατι δυό γράμματα που δεν κάνουνε σωστή συλλαβή, επομένως ούτε ακέρια λέξη, όπως ο *κι*, και που στέκονται μαναχάτους χωρίς απόστροφο, είναι *περίπτωση που δεν υπάρχει στη γλώσσα μας*. Έχουμε βέβαια δικαίωμα να τη δημιουργήσουμε αυτήν την περίπτωση, μα πρέπει να συλλογιστούμε και τις λογικές συνέπειες που θα φέρει η καινούρια γραφή.

Πρώτα πρώτα θα μπορούσαμε ίσως να γράφουμε και *σ εμένα, μ αυτόν, κ εκείνον, θ αφήσω, ν ανέβω*. Το ξέρω που δεν είναι το ίδιο. Σ' αυτά τα παραδείγματα χάθηκε ένας φθόγγος, ενώ στο *κι αυτός*, κατά τη θεωρία αυτή, δε χάθηκε φθόγγος. Εν

τούτοις κ' εδώ κάτι χάθηκε. Χάθηκε η συλλαβική αξία του και. Και μιά που παραδεχόμαστε, για πρώτη φορά στην ιστορία της γλώσσας μας, να γράψουμε κάτι που δεν είναι σωστή συλλαβή χωρίς απόστροφο, θα είτανε, δε λέω υποχρεωτικό, μα αρκετά φυσικό και πρακτικό να επεκτείνουμε τον κανόνα και στα θα, να, με, σε.

Δεύτερο, όταν γράψουμε κι αυτός, θα μπορούμε να γράψουμε και χάθηκι ὁ ἥλιος, πῆγι ἀπὸ δῶ, εἶχι ἀνεβεῖ, γιατί και οι κατάληξες γε, χε, κατά τον κ. Ψυχάρη, υπακούουνε στον ίδιο νόμο. Όταν οι φράσεις αυτές γραφούνε με απόστροφο, ο αναγνώστης είναι ειδοποιημένος πως κάτι λείπει απ' το χάθηκι, πῆγι, εἶχι, ενώ δίχως τον απόστροφο οι λέξεις αυτές του παρουσιάζονται για λέξεις ακέρειες, και κάποιος αναγνώστης θα σταθεί να συλλογιστεί τί άραγε να σημαίνει πῆγι, εἶχι, μπῆχι. . .

Νά και μιά άλλη ακόμη συνέπεια που δείχνει πως η γραφή αυτή είναι παράλογη. Όταν γράφουμε το κι χωρισμένο απ' το αυτός, δεν υπάρχει αμφιβολία πως αν βρεθεί το κι στο τέλος της σειράς, θα περάσουμε το αυτός στην παρακάτω σειρά. Και τότε με την ίδια λογική θα μπορούσαμε, περνώντας από μιάν αράδα στην άλλη, να χωρίζουμε τις ακόλουθες λέξεις με τον τρόπο που σημειώνω εδώ: δίκι-ο, ρωμι-ές, ακέρι-ος, γά-ιδαρς, κακι-ά, κάκι-α, ελι-ά, φονι-άς, ἐπι-ασα, ταίρι-αξε.

Ξέρω την απάντηση: «Και ποιός μας αναγκάζει να τα γράψουμε όλ' αυτά;». Κανείς βέβαια. Μα δε σημαίνει αν θα τα γράψουμε ή όχι. Στο βάθος αυτών των πραγμάτων, θαρρώ, πρέπει να υπάρχει μιά ενιαία λογική, και η λογική αυτή δε βρίσκεται ικανοποιημένη με το να μην τα γράψουμε.

Τώρα μένει να καταλάβουμε πώς το ξαίρουμε ότι στο κι αυτός έγινε συνίτηση και όχι έκθλιψη. Συνίτηση έγινε, λέει ο κ. Ψυχάρης, γιατί αν είχε γίνει έκθλιψη θα προφέραμε *καυτός*: «κ υγρό δεν υπάρχει άμα δεν υπάρχει κατοπινό του ε, ι» (σ. 83), και πιο κάτω «τό αι του και δεν κόπηκε, μήτε είναι δυνατό να κόπηκε, ειδήμη θάκούγαμε κ ξερό, αφού υγρό κ δίχως ε, ι, ι, δεν υπάρχει, δεν έχει το λόγο του» (σ. 84).

Εδώ για να φωτιστώ καλά χρειάζονται δυό πράγματα:

1ο. Να βεβαιωθώ πως κ υγρό δεν υπάρχει δίχως κατοπινό

ε, ι, ι. Πολύ ωραία μας λέει ο κ. Ψυχάρης (σ. 83) «Σὰ μελετᾷ κανεῖς τὴν ἀθρῶπινη λαλιά, . . . δὲ πρέπει ποτὲ τοῦ νὰ βλέπῃ τὸ γράψιμο, τὸ ψηφί, παρὰ τὸν ἦχο τὸ ζωντανὸ ποῦ τὸ ψηφί μᾶς τὸν παρασταίνει». Σύμφωνα με αυτήν την αρχή, που είναι βέβαια πολύ σωστή, λέω κ' εγώ πως στα κιάλι, γιοφύρι, βλέπω ένα κ κ' ένα γ υγρά πριν από α, ε. —Μα υπάρχει ένα ι.— Μα εγώ κοιτάζω την προφορά. Το ι εμείς το βάλαμε στη γραφή. Μπορεί να είναι cédille. Δηλαδή αν είχαμε ένα ιδιαίτερο γράμμα για το υγρό κ (όπως το τούρκικο κιάφ), ας το γράψουμε (κ), άραγε θα γράφαμε πάλι (κ)ιάλι ή μήπως θα γράφαμε απλώς (κ)άλι; Χρειάζουμαι λοιπόν να πειστώ πως σ' όλες τις όμοιες περιπτώσεις το ι δεν είναι ποτέ cédille παρά είναι πραγματικό ι, πως προήρθε δηλαδή από κάποια συνίτηση, όπως στο *σुकέα*—*σुकιά*.

2ο. Χρειάζουμαι να μάθω τί γίνεται το υγρό κ (και τα όμοιάτου γ, χ) όταν ο κατοπινός φθόγγος από ψιλός ε, ι γίνει χοντρός α, ο, ου. Ο κ. Πάλλης έγραφε στο Νουμά: «Σὲ κάποιες ντοπιολαλιὲς φαίνεται πὼς πέφτει ὁ τελικὸς ἦχος ι, κ' ἔτσι λένε *βαρελ* (βαρέλι), *πιάν* (πιάνει), *παιδάν* (παιδάκι), *τρέχ* (τρέχει), μὰ ἡ προφορά τῶν τελικῶν συμφῶνων δὲν ἀλλάζει, ὅπως θὰ περιμένες, παρὰ μένει ἀπαράλλαχτη ὅπως οἱ λέξεις ἀφτὲς τὴν εἶχαν και πρὶν πέσει ὁ ἦχος ι». Σ' αυτό ο κ. Ψυχάρης απαντά (σ. 85): «οἱ τύποι ἀφτοὶ δὲν εἶναι πολὺ περιεργοί. Ἄς ὑποθέσουμε τὸ *βαρέλι*, ὅπου στὴ Μιτυλήνῃ κι ἄλλοῦ, τὸ λ, ξαιτίας τοῦ κατοπινοῦ ι, γίνεται ὑγρό. Ἄμα ὑγράθηκε *πιάν*, μπορεῖ ὅσο θέλει νὰ πέσῃ τὸ τελικὸ ι, δὲν πειράζει. Ἀδύνατο μάλιστα νὰλλάξῃ ἔτσι καὶ τῶλλα (*πιάν*, *παιδάκ*, κτλ.). Μιὰ καὶ πιαστήκανε στὸν οὐρανίσκο, ἐκεῖ πάντα-τους θὰ προφερθοῦνε». Και μένει ο αναγνώστης με την απορία: Λοιπόν το να είναι το κ υγρό στο κι' άλλους δε μας εμποδίζει να πούμε πως έγινε έκθλιψη, αφού «μιά και πιαστήκε στον ουρανίσκο, εκεί πάντατου θα προφερθεί».

Ο κ. Φιλήντας, που ζήτησα τη γνώμη του, φρονεί πως τα υγρά κ, γ, χ, όταν το πάθημα του κατοπινού φθόγγου έρχεται απ' την αρχαία γλώσσα, αλλάζουν και γίνονται ξερά: *χαίρουμε*—*χάρηκα*, *γεννώ*—*γόνος*, όταν όμως το πάθημα έχει γίνει στη νέα γλώσσα, τότε διατηρούν την υγρότητάτους: *γεφύρι*—*γιοφύρι*, *γέμα*—*γίωμα*, *ερκέλαιο*—*φκιόλιο*, *κυρά*—*κιερά* (ιδιωμ.). Εδώ λοι-

πόν έχουμε *κ* και *γ* υγρά πριν από *α* και *ο*. Γιατί το *ι* του *γιοφύρι* δεν είναι πραγματικό, δεν έγινε από *ε* όπως συνέβη στο *νέος-νιός*. Το *ε* του *γεφύρι* έγινε *ο*. Το *ι* το βάλαμε εμείς για σύμβολο της υγρότητας. Είναι *cédille*. Αν είχαμε δηλαδή *κ'* εδώ ένα ιδιαίτερο γράμμα για το υγρά *γ*, σαν το αγγλικό *Y* στη λέξη *you* θα γράφαμε απλώς *γιοφύρι*.

Λοιπόν, και πάλι, απ' το γεγονός που το *κ* στο *κι'* αυτός διατήρησε την υγρότητά του δε βγαίνει το συμπέρασμα πως έγινε συνίτηση και όχι έκθλιψη. Το ζήτημα μένει ανοιχτό. Και αφού ο φθόγγος *κ* δεν μπορεί να μας το λύσει, ας ιδούμε αν μπορεί να μας πληροφορήσει καλύτερα ο *αι*. Εκθλιψη πρέπει να πάθει ο *αι* ή συνίτηση;

Ο *κ*. Ψυχάρης μας εξηγεί πως τα παθήματα των φθόγγων ανάμεσα σε δυό λέξεις, όταν είναι λέξεις που προφέρουνται σφιχτά ενωμένες, όπως το *και αυτός*, είναι τα ίδια με ό τι παθαίνουνε και μέσα σε μιιά λέξη (σ. 78-80). Μου αφίνει πάλι μιάν απορία ο *κ*. Ψυχάρης: ενώ ξαίρω που η νέα γλώσσα τα *σχ*, *σθ*, *πι*, τα έχει κάμη *σκ*, *σι*, *φι*, βλέπω εντούτοις που ξακολουθεί να λείει απ' *τον*, *τις* *χάρες*, *τους* *θέλω*. Θα έχει βέβαια το λόγο του, μα ξέχασε ο *κ*. Ψυχάρης να μου τον πεί, να συμπληρώσει αυτό το χάσμα στο συλογισμό του, για να μπορέσω να παρακολουθήσω καλά τους συλογισμούς τους δικού του.

Τί γίνονται λοιπόν τα *εα*, *εο*, *εου* μέσα στην ίδια λέξη; Τα παθήματα του *ε* σ' αυτήν την περίπτωση, μας λείει ο *κ*. Ψυχάρης, (σ. 80) είναι δυό ειδών. — Πότε χάνεται (έκθλιψη ας την πούμε): *χρεωσιώ-χρωσιώ*, *θεωρία-θωριά*, *Θεόδωρος-Θόδωρος*, πότε γίνεται 2 (συνίτηση): *νέος-νιός*, *ακέραιος-ακέριος*, *χαλκίας-χαλκιάς*, *ελαία-ελιά*. Αυτά τα δυό παθήματα, λείει, απαντούμε και ανάμεσα σε δυό λέξεις. «Το πρώτο πάθημα παρατηρούμε στο *μέ* και στο *σέ*, ... *μ'* άλλους, *σ'* άλλους» το δέφτερο στο *καί*... *κι* *αφτός*, *κι* *δμπρός*, *κι* *ούρανός*...». Πώς το συμπεραίνει ο *κ*. Ψυχάρης πως στο *και* συμβαίνει το δεύτερο πάθημα και όχι το πρώτο το είδαμε παραπάνω. Είναι το επιχείρημα εκείνο που μας άφισε σε μεγάλη αμφιβολία: επειδή αλλοιώς «δὲ θάκούγαμε ὑγρά *κ*».

Αυτά κάνει ο φθόγγος *ε* μέσα στην ίδια λέξη. Ας ιδούμε

τώρα τί κάνει στο τέλος της λέξης όταν ανταμώνει *α*, *ο*, *ου* στην επόμενη λέξη. Αραγε κάνει συνίτηση;

Πρώτα αποκλείονται απ' την έρευνά μας τα παραδείγματα με κατάληξη *κε*, *χε*, *γε*. Δηλαδή τα παραδείγματα *χάθηκι* ο *ήλιος*, *έφυγι* από *δώ*, *έβρεχι* από *πάνω* δεν έχουνε καθόλου αποδεικτική αξία. Γιατί σ' αυτά χωρεί με ίσα δικαιώματα και η υπόθεση της έκθλιψης, αφού είδαμε πως τα τρία γράμματα *κ*, *γ*, *χ* διατηρούν κάποτε την υγρότητά τους και πριν από *α*, *ο*, *ου*, και τότε έχουν την ίδια προφορά που θα είχανε και αν είχε γίνει συνίτηση. Δηλαδή στο *Γιώργης*, όπου έγινε συνίτηση, και στο *γιοφύρι*, όπου δεν έγινε καμιά συνίτηση, το *γ* έχει την ίδια προφορά. Στην περίπτωση λοιπόν των *κ*, *γ*, *χ* η συνίτηση συγχύζεται με την υγρότητα, γι' αυτό είναι αδύνατο απ' την προφορά να καταλάβουμε αν έγινε έκθλιψη ή συνίτηση.

Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με τ' άλλα σύμφωνα. Π.χ. στο *Θόδωρος*, όπου ο φθόγγος *ε* έπαθε έκθλιψη, και στο *Μαθιός*, όπου έπαθε συνίτηση, η προφορά του *θ* το δείχνει καθαρά. Ωστε λοιπόν πρέπει να ιδούμε τί κάνουν οι λέξεις με κατάληξη *θε*, *δε*, *νε*, *λε*, *τε* κ.τ.λ. Αυτές θα μας διαφωτίσουνε. Ε λοιπόν, η έρευνα αυτή θα μας δείξει πως οι συλλαβές αυτές, ενώ σημειώστε καλά, μέσα στην ίδια λέξη *κάνουν* πολλές *φορές* και *συνίτηση*, στο τέλος της λέξης δεν κάνουν ποτέ συνίτηση, πάντα έκθλιψη. Νά ο πίνακας με τη σειρά των γραμμάτων στο αλφάβητο:

Μιά λέξη:		Δυό λέξεις:	
β		έκοβ' ο άλλος	
		(βεο=β'ο)	
δ		τί είδ' ο άλλος	
		(δεο=δ'ο)	
ζ		έπαιζ' ο άλλος	
		(ζεο=ζ'ο)	
θ	θεός=θιός	ήρθ' ο ένας	
	(θεο=θ'ο)	(θεο=θ'ο)	
λ	παλαιός=παλιός	πρόβαλ' ο άλλος	
	(λεο=λ'ο)	(λεο=λ'ο)	
μ	Ρωμαίος=Ρωμιός	μ' όλο, είμ' ο ίδιος	
	(μεο=μ'ο)	(μεο=μ'ο)	

ν	νέος=νιός (νεο=νηο)	ποιός είν' ο άλλος (νεο=ν'ο)
ξ		έπαιξ' ο άλλος (ξεο=ξ'ο)
π		τί είπ' ο άλλος (πεο=π'ο)
ρ	ακέραιος=ακέριος (ρεο=ρ'ο)	πήρ' ο διάβολος (ρεο=ρ'ο)
σ		σ' αυτό, πέρασ' ο καιρός (σεα=σ'α, σεο=σ'ο)
τ	ιτέα=τιά (τεα=τ'α)	μήτ' αυτός, μήτ' ο άλλος (τεα=τ'α, τεο=τ'ο)
φ		εγραφ' ο άλλος (φεο=φ'ο)
ψ		έγραψ' ο άλλος (ψεο=ψ'ο)

Λοιπόν δεν ξαίρουμε καμιά καθαρή περίπτωση όπου ο φθόγγος ε στο τέλος της λέξης με κατορινό α. ο, ου να κάνει συνίτηση, όπως κάνει κάποτε μέσα σε μιά λέξη. Υπάρχει βέβαια η ακόλουθη αντίθεση: Πως όλες οι λέξεις αυτού του πίνακα που έπαθαν έκθλιψη, εκτός απ' το με και το σε, είναι λέξεις ανεξάρτητες, που προφέρονται δηλαδή και μονάχες, ενώ ο και, καθώς παρατηρεί ο κ. Ψυχάρης, προφέρεται πάντα ενωμένος με την ακόλουθη λέξη σε μιά λέξη, γι' αυτό επιτρέπεται να παραδεχτούμε πως το αι του και παθαίνει ό τι και μέσα σε μιά λέξη.

Ναι. Μα πρώτα παρατηρώ που ο φθόγγος ε, καθώς είδαμε, και μέσα σε μιά λέξη δεν παθαίνει πάντα συνίτηση. Επομένως το συμπέρασμα δεν είναι αναγκαστικό, χρειάζεται και μιά πρόσθετη απόδειξη. Δεύτερο, εξόν απ' τον και έχουμε και δυό άλλες λέξεις τέσσερις μάλλον, το με και το σε (πρόθεσες): μ' αυτό, σ' αυτό, το με και το σε (αντωνυμίες): μ' αφίνεις, σ' αφίνω, που, όμοια με τον και, δε λέγονται ποτέ μονάχες. Είναι λυπηρό βέβαια που δεν έχει η γλώσσα μας περισσότερες λέξεις αυτού του είδους, δηλαδή που να τελειώνουν με ε και να προφέρονται πάντα σφιχτά ενωμένες με την ακόλουθη λέξη. Είναι και το ούτε και το μήτε, που πολύ σπάνια προφέρονται ανεξίτητα. Οπωςδήποτε απ' αυ-

τές που έχουμε ο και, καθώς είδαμε, δεν μπορεί να μας δώσει δετική πληροφορία, άλλωστε είναι ο υπόδικος και η μαρτυρία του δεν πιάνεται. Το μόνον στηρίγμα είναι η υγρότητά του, μα εμείς την ηύραμε και στην *κιαρί* και στο *φκίοιο*. Οι άλλοι τέσσερις μάρτυρες *με, σε, με, σε*, καθώς και το *ούτε* και το *μήτε*, απαντούν καθαρά: *έκθλιψη*!

Υστερα απ' αυτήν την έρευνα, για να γράφουμε ακόμη *κι άλλος*, πρέπει να παραδεχτούμε την ακόλουθη πρόταση:

Όπου η *έκθλιψη* διακρίνεται καθαρά απ' τη συνίτηση, ο φθόγγος ε στο τέλος της λέξης παθαίνει *έκθλιψη*. Στις τρεις όμως περιπτώσεις *κε, γε, χε*, όπου η προφορά δε μας επιτρέπει να διακρίνουμε ποιο απ' τα δυό φαινόμενα έγινε, εκεί γίνεται συνίτηση.

Είναι βέβαια μιά τέλεια αυθαίρετη παραδοχή: έτσι θέλουμε. Σα να πούμε, έχω εμπρός μου 16 κουτιά όμοια. Ανοίγω 13 στην τύχη, και τα 13 γραμμή έχουν σοκολάτες. Τα τρία άλλα, που δεν μπορώ να τ' ανοίξω, πρέπει να παραδεχτώ πως έχουν κάτι άλλο και όχι σοκολάτες! Οι τελώνες τουλάχιστο δεν ακολουθούν αυτήν την παράξενη λογική: Όταν από μιά σειρά όμοιες κάσες ξετάσσουν μερικές, παραδέχονται πως και όλες οι άλλες περιέχουν το ίδιο εμπόρευμα.

Μα, θα πεί κάποιος, το κάτω κάτω δεν είναι βέβαια αδύνατο τα τρία κλειστά κουτιά να έχουν άλλο πράμα. Όχι, αδύνατο δεν είναι, είναι ζήτημα πιθανότητας. Μα υπάρχουν και πιθανότητες τόσο μικρές που για κάθε λογικό άνθρωπο, στην εφαρμογή, ταυτίζονται με το αδύνατο.

Να την εύρουμε. Εχουμε στον παραπάνω πίνακα 15 σύμφωνα που μας έδωκαν όλα έκθλιψη. Εχουμε απ' τ' άλλο μέρος τα *κ, γ, χ*, που δεν ξέρουμε τί κάνουν. Γίνονται 18. Απ' τα 15 σας χαρίζω το *ξ* και το *ψ*, επειδή τελειώνουν με *σ* και μπορούμε να παραδεχτούμε πως κάνουν μιά περίπτωση με το *σ*. Εχουμε λοιπόν 13 περιπτώσεις γνωστές και 3 αμφίβολες. Είναι τα κουτιά με τις σοκολάτες. Αν λοιπόν υποθεθεί πως τα 3 κουτιά έχουν πραγματικώς άλλο από σοκολάτες, πόση είναι η πιθανότητα να τύχει ώστε τα 13 που ανοίξαμε να είναι ίσια ίσια *εκείνα* που έχουν τις σοκολάτες; Με την πιο κοινή μορφή το πρόβλημα παρουσιάζεται έτσι: Σε μιά σακούλα έχω 13 μπάλες άσπρες και 3

μαύρες. Αν τραβήξω 13, πόση είναι η πιθανότητα να βγούν όλες οι άσπρες; Ο υπολογισμός δίνει:

$$\frac{3 \cdot 2 \cdot 1}{16 \cdot 15 \cdot 14} = \frac{1}{560}.$$

Ένα στα πεντακόσια εξήντα! Αν υπάρχει συνίζηση από λέξη σε λέξη, είναι πεντακόσιες πενήντα ενιά πιθανότητες ενάντια σε μία ότι μέσα στις 13 γνωστές περιπτώσεις θα απαντούσαμε ένα τουλάχιστο παραδείγμα συνίζησης.

Και δυό λόγια για την εφαρμογή. Πολλοί δημοτικιστές, άσχετα υποθέτω με κάθε θεωρία, παίρνοντας την πραχτική άποψη του ζητήματος, και αποβλέποντας στην ευκολία του παιδιού που θα μάθει να γράφει, θέλουν να γράφουμε *κι* *εγώ*, *κι* *αυτός*, άλλοι πάλι, αν θυμούνται καλά, γράφουν *κι'* *εγώ*, *κι'* *αυτός*. Βρίσκουνε πως θα είναι σημαντική δυσκολία στη διδασκαλία για να μάθει το παιδί τότε πρέπει να βάζει *ι* και τότε όχι να μάθει δηλαδή πως, επειδή το *αι* προφέρεται *ε* και τα *ει*, *οι*, *η*, *υ*, προφέρονται *ι*, πριν απ' αυτά δεν πρέπει να βάζει *ι*. Μέσα στις τρομερές δυσκολίες που παρουσιάζει το σημερινό μας ορθογραφικό σύστημα, όταν εμείς οι ώριμοι άνθρωποι στεκόμαστε μιά στιγμή για να θυμηθούμε πώς γράφεται η *Μιτυλήνη* και τί τόνο θα βάλουμε στη *σφραγίδα*, μου φαίνεται πως η άποψη της ευκολίας σ' ένα τέτοιο μικρό ζήτημα δεν πρέπει να παίρνει τόση βαρύτητα ώστε να μας φέρει σε πράγματα που δε στηρίζονται σε καμιά λογική. Αν η θεωρία της συνίζησης είναι σωστή, πρέπει να γράφουμε *κι* *αυτός*, *κ'εγώ* ή *κ'εγώ*, αν δεν είναι, πρέπει να κρατήσουμε την ορθογραφία των πατέρων μας. Όσο για το παιδί, όπως μαθαίνει να γράφει *γελῶ* και *γάλα* και *γιαλί*, όμοια, όχι με περισσότερο κόπο, θα μίθει να ξεχωρίζει την περίπτωση *κ'* *εγώ* απ' την περίπτωση *κι'* *αυτός*, και να μη γράφει *κ'* *αυτός*, όπως δε γράφει *γαλί*.

Εξήγησα για ποιούς λόγους νομίζω πως πρέπει να γράφουμε *κι'* με απόστροφο. Μα για να υποστηρίξει ο κ. Ψυχάρης την αντίθετη άποψη, πρέπει, καθώς είπα και στην αρχή, οι συλλογισμοί μου αυτοί κάπου να σφάλουνε. Θα του είμαι υπόχρεος αν μου δείξει το λάθος.

ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ

ΚΑΠΕΤΑΝ Α***

Σ' ένα δύσμοιρο, θαλασσινό,
παιδικό μου φίλο.

Στὸν κόσμον λίγοι σὰν καὶ σὲ πατέρες,
πελαγόθρεφτε μὲ τὰ λίσια στήθια
κι' ἀνδρεῖς, ποῦχες νόμο τὴν ἀλήθεια,
μ' ἀντὶς γυναῖκα ὀχιά καὶ θυγατέρες

λατρεμένες, ὥραῖες περισσότερες.
Τῆς ξενητειᾶς πουλί, κατὰ συνήθεια,
πετῶντας πίσω, ὦ φρίκη! ὦ καῦλα βύθια!
Κόρες καὶ μάνα ἀντίκρυσες ἑταῖρες! !...

"Αν χίλια φεῖδια ἀντάμα σὲ δαγκάναν,
δὲ θὰ ἐλαχτάραις τόσο, οὔτε ἂν σοῦ κᾶναν,
χίλια μαχαίρια λυῶμα τὸ κορμί σου!

Σὲ βούβανε ὁ καῦμος κι' ἔσβυσε ἡ ὁρμή σου!
Κλαίω, μπρὸς στῆς ψυχῆς σου τὸ ἄδειο μνήμα
φτωχέ μου! "Ω, πῶς δὲ σ' ἐλέησε τὸ κύμα! !...

ΑΠ. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

ΩΔΗ ΣΤΟΝ ΙΔΑ

(*Απόσπασμα)

Τῶν θεϊκῶν θησαυρῶν τρανὸ τὸ πλοῦτος
 κι' ἄμετρο, κι' ἡ Ζωὴ εἶν' τὸ μέγα δῶρο
 σὰν τὴ μεστώνει ἀντριά, βουλὴ κι' ὑγεία
 δύνამες πλάστρες.

Καλὸ εἶν' νὰ ζεῖς. Μὰ μοῖρα μας κι' ὁ Χάρος
 ἀφεύγατη κι' ὁμορφο εἶν' νὰ πεθάνεις
 ὡσὰν ἀρματοδρόμος πὺν στὸ τέρμα
 γιὰ τὸ στεφάνι

τὸ χλωρὸ τῆς ἐληῆς τραβάει μὲ βιάση.
 Καλότυχος στ' ἀγώνισμα τῆς ζήσης
 ὅποιος ὡσὰν δόρυ ἔρχεται καὶ λάμπει
 στὸν ἥλιο ἀντίκρυ

γιὰ μιὰ στιγμή μονάχα κι' ἀντιφέγγει
 φῶς ὁμορφιάς ἀπάνω ἀπὸ τὰ πλήθη
 πὺν βαρεμὸς τῆς γῆς καὶ πόμπεμα εἶναι
 τῆς θείας μέρας.

Καλότυχος κι' ἐκεῖς πὺν στοῦ δικαίου
 τὸ στρῶμα ἀπάνω, σὲ ὥρα πὺν χαϊδεύει
 τόλόςτερνά του τῶναιρα τὸ φέγγος
 τῆς εὐτυχίας

καλόβλαστης γενιᾶς, πολυκλαδούσας,
 καλόγνωμος τὸν εὖρει συνοδίτης
 καλοτάξιδο, ὁ χάρος, νὰ τὸν πάει
 στὸ στεγνὸ διάβα.

Καλότυχος κι' ὅποιος πέφτει πολεμῶντας
 γιὰ τᾶξια καὶ τὰ τίμια, στρατιώτης
 τοῦ κόσμου, τῆς ιδέας, τῆς πατρίδας
 καὶ πὺν τῆς δόξας

ὁ αἱματόχρωμος πέπλος τοῦ σκεπάζει
 τ' ὄγρὰ μάτια, ὅπου μέσα βασιλεύει
 ἀργὰ ὁ καημὸς τ' ἀξεπλήρωτου χρέους,
 πὺν εἶν' κλήρα τοῦ ΑΝΤΡΑ.

Καλότυχος κι' ὅποιον συντύχει ὁ Χάρος
 γερμένον σὲ τριανταφυλλένιους κόρφους
 καὶ σὰ χνουδάγγισμα ἔρθει καὶ τοῦ κλείσει
 μὲ μιᾶς τὰ μάτια.

Μὰ ἐσένα κακοθάνατο εἶχε γράψει
 βάσκανη Μοῖρα—(Τὶ κι' ἂν τῶν ὠραίων
 στυλάρι καὶ τῶν τίμιων ἐστάθης
 τῆς Πολιτείας,

τὶ κι' ἂν σ' εἶδαν οἱ κάμποι τῶν ἀγώνων
 ἦρωα, κι' ἂν μ' Ἡσαΐα εἶδες μάτι
 καὶ μ' ἀρχαγγέλου σάλπισμα τὸ μέγα
 τῆς Ρωμιοσύνης

σάλπισες ὠρηοσάλεμα) Ἄς ὑψώνει
στοργικὴ πάντα καλόγνωμη ἢ Μοῦσα
τὸ θεῖο ὄργανο στήν πάτρια γῆ ἀπὸ πάνω,
κι' ὁ Ἀπόλλωνας ἄς μὴ μᾶς τὴ στερήσει
τῆς χλωρῆς δάφνης

πλούσιαν τὴν ἀνθήση, ὦ θεοί, μὰ τέτοιων,
πικρῶν παιάνων ἦχοι καὶ θριάμβων
θρῆνοι, τὴν θεοαγάπητην Ἑλλάδα
ἄς μὴ ταράξουν.

ΣΤΑΒΡΟΣ ΚΑΝΟΝΙΔΗΣ

«ΟΙ ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ ΜΕΡΕΣ»

XVI.

Ἀπὸ ζωὴ γητεμένοι θὰ φύγουμε
πάντα καινούρια γνωρίζοντας
τῶν περασμένων μας τὴν αἰδωσύνη.

Στὰ πόδια σου κάθουμαι ὅπως σὲ εἶδα καθισμένη,
ὅπως σὲ εἶδα. Πρωταγαπῶντάς σε θέλω νὰ γίνω,¹
κι ὄνειροπλέκω σ' ἓνα παρὰδομα μεθυσιτικὸ
ὅπως εἶτανε μέσ' στήν ἀπρόσμενη φυγὴ τὸ φίλημά σου.

¹Ὀνειροπλέκω μὲ τὸ κεφάλι μου στὰ δυὸ σου χέρια —
ὁ πόθος μὲ γεμίζει ἴδιος ἄνεση καλοκαιριοῦ,

καὶ πιά δική μου ἔτσι ὅπως σ' ἔχω
νοιώθω νὰ φτάνουμε ἱερὰ στὸ ξεμαθημένο τό μόνιασμα.

Τὴ σάρκα μας ἡ ὁμορφιὰ τὴ μελώνει —
τὰ νιάτα γελοῦνε στὰ μάτια μας,
καὶ προσμένουνε δίχως φόβο κανένα
τὰ σοφὰ γερατιὰ πού κι αὐτὰ θὰ γελοῦνε.

Μαζί μας οὔτε ριζὰ ξένης γνώμης
κι οὔτε ἀποκάρδιωμα κοσμόφιλο,
κι οὔτε ἀρέσματα ἄπονης λύπης,
παρὰ μόνε εὐτυχισμοῦ ἀρχόντιά,
ἀταίριαστης δράσης καμάρωμα, κ' ἔμπνεψη Δόξας!

Καὶ μιὰ μέρα θὰ φύγουμε
σὲ κάποιο τόπο δικό μας...
Μέσα σὲ ὑγείας εἰδύλλιο θὲ νᾶναι
ὁ κάθε μας λόγος σὰν καημὸς φιλιοῦ,
τὸ κάθε μας χάδεμα σὰν παραμυθιοῦ ξανάνοιωμα,
ὅπως καὶ τώρα...

Σὲ κάποιο πρωτόγονο καλύβι

Τὴ σημερινή μας θὰ σύρουμε μοῖρα
κ' ἐκεῖ, μοναχοὶ μας, πάλι καινούρια θὰ γνωρίζουμε
τῶν περασμένων μας τὴν αἰδωσύνη.

ΘΡ. Α ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

ΚΑΠΟΙΕΣ ΦΟΡΕΣ

Φορὲς-φορὲς μοῦ φαίνονται μυστήριον τὰ ἐδῶ κάπου·
 Εἰκόνες, ἤχοι, αἰσθήματα : πού φέγγουνε καὶ σβύνουν,
 Κι' ὁ Κόσμος ὁ ἀξεδιάλυτος τὰ ζεῖ στὰ σωθικά του
 Σὰν σύλληψες ποιήματος πού τὴν ψυχὴ του κρύνουν.
 Καὶ μιὰ ἡ γαλήνη ἀπλώνεται μιὰ ἡ ξάλη τοῦ κυμάτου,
 Ποτάμια πάνου καὶ χαρᾶς δάκρυα στὸ πέλαο χύνουν,
 Πάντα μιὰ γέννηση ζωὴ προσφέρει τοῦ θανάτου,
 Κ' ἡ νύχτα, ἡ μέρα ὡς ἐπαφὸς κάθε στροφῇ λὲς κλείνουν.
 Κ' ἰδού τοῦ ἀνθρώπου ἡ σύλληψη μὲ νιάτα καὶ μὲ γέρα,
 Μ' ἀγῶνες καὶ μὲ κλάματα, μὲ γλέντι καὶ μὲ γέλιο,
 Καὶ μ' ὅσα τότε δείχνουνε καὶ θαῦμα καὶ περγέλιο ...
 Κ' ἰδού πουλιὰ πού χαίρουνται τὸν ἱλιγγο τοῦ ἀγέρα !
 Κι' ὁλοῦθε πότε χειμωνιά, πότε ἀνοιξὴ μὲ τ' ἀνθὴ·
 Κ' ἴσως γρικεῖται ὅσα ἡ ψυχὴ γιὰ μᾶς στὸ ποίημα αἰστάνθη.

ΓΕΡΑΣ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΒΑΡΚΟΥΛΑ

Βαρκοῦλα ἐγὼ πού νείρομαι τοῦ λυτρωμοῦ ἓνα φῶς,
 Λικνίζομαι ἀνεμόδαστη στῶν σπαραγμῶν τὰ μάκρη
 Εὐγενικός, παρήγορος, στὴ θλίψη μου ἀδελφός,
 Οὐτ' ἓνας φάρος τρεμοσβεῖ σ' ἀγνωστων κάβων ἄκρη.

Τ' ἀραξοβόλια ἐπόθησα νὰ μὲ καλοῦν γλυκὰ
 Ὅμοια μαντύλια γνώριμα σὲ χέρια ἀγαπημένα
 Ξένα κι' αὐτὰ στὸν πόνο μου, ἀσάλευτα, βουβά,
 Γιὰ μᾶς φτωχὰ ξυλάρμενα στὰ πέλαγα χαμένα!

Τοῦ κόσμου ἡ ἀγάπη ἀθώρητα Φαιάκων νέο νησί.
 Καὶ πάω καὶ πάω . . . ἀσήμωτη τοῦ ἀνθρώπου ἡ καλοσύνη!
 Κι' ἀπελπισμένος δέομαι, κι' ἐπάνω, Θέμου! ἐσὺ
 Μιὰ νὰ μοῦ ἀξαινῆς μιὰ νὰ σβῆς τοῦ πάθους τὴν ὁδὸν.

Μὴ σὲ πλανοῦν! ἀνάλητοι καὶ γνώριμοι κι' ὄχτροί,
 Καῦμός, καρδιά μου, ἀλύπητα τὰ σπλάχνα σου θὰ νέμει.
 Λάμνεις τοῦ κάκου· ἀδιάφορο γύρω σου κάθε τί
 Καὶ σὺ πανὶ πού δέρνουνε λογὶς ἐνάντιοι ἀνέμοι.

Κ' ἔτσι νὰ πλὲς· κι' ἂν στοργικὸς ἥλιος χαρᾶς φανεῖ,
 Καὶ κάπου χέρι φιλικὸ σοῦ γνέψει, χάρου, ὀρθώσου·
 Καλῶς νὰ ρθεῖ μ' ἂν θάνατος ἢ σὰν ὄχτρος ἐρθεῖ,
 Δέξου τον σὺ περήφανε καὶ μὲς στὸν ὀλεθρό σου.

Π. ΜΑΥΡΕΑΣ

Η ΔΙΚΑΙΗ ΟΡΓΗ ΜΟΥ

«Facit indignatio versum».

Ματώνει μου ἡ καρδιά: Βαθὺς ὁ πόνος.
 Μητέρα Ἑλλάδα, τῶν μικρῶν καὶ ταπεινῶν

ὁ στόχος εἶσαι μέσα στοὺς αἰῶνες.
 Οὔτε ὅταν ἔθρεφες τὸν κόσμον μὲ τὸ φῶς
 τοῦ εἶναι Σου ποῦ εἶναι μιὰ κοσμογονία,
 οὔτε ὅταν πλέον ἀνέβηκες ἐκεῖ
 ποῦ χώρα ἄλλη δὲν πλάστηκε νὰ φτάσει·
 οὔτε ὅταν μὲ τὰ δόντια ἐκράταγες
 τοῦ κόσμου ὅλη τὴν τύχη ἐκεῖ στὸ Μααραθῶνα·
 οὔτε ὅταν τοῦ πολιτισμοῦ σου ἡ καθαρήτηρα πνοὴ
 πέραγε ἀπ' τὴν Ἀσία στὸν Ἰνδικό·
 οὔτε ὅταν καλοκαίρια ἐφτὰ κ' ἴσους χειμῶνες
 ἄστραφτες ροβολῶντας στοὺς βαρβάρους,
 οὔτε τότες, Ἑλλάδα, τοὺς πετρόκαρδους
 δὲ συγκίναες, ποῦ τὸ γάλα σου βυζάζαν!

Ματώνει μου ἡ καρδιά: Βαθὺς ὁ πόνος.
 Μητέρα Ἑλλάδα, τῶν μικρῶν καὶ ταπεινῶν
 ὁ στόχος εἶσαι μέσα στοὺς αἰῶνες.
 Καθένας ποῦ ὠφελήθηκε ἀπὸ Σε
 λαὸς στὸ μητροκτόνο μέσα χέρι
 ἔκλεινε ἀκονισμένο φοβερό
 δίκοπο γιὰ τὰ στήθη Σου λεπίδι!
 Ὁ κόσμος θάτανε σκοτάδι ἀτέλειωτο:
 Βαρβάρων κόλαση ἂν δὲν ἄστραφτες Ἐσὺ
 κι' ὁδήγαες τὸ τρεμάμενό του βῆμα...
 τοῦ στόλισες μὲ μύρια μάγια τὴ ζωὴ
 ποῦταν στράτα ξερολιθιάς—δρόμος μαρτύριου!
 Ματώνει μου ἡ καρδιά: Φριχτὸς ὁ πόνος!

Ἦ ἐσεῖς ποῦ τῆς πατρίδας κάματε τὴ γῆ
 κοιμητήρι ἱερὸν ὅπου κανένας
 νὰ τὸ ἀφήσει νὰ φύγει δὲν μπορεῖ.
 Ἦ ἐσεῖς ὠραῖοι ποῦ στὰ Ἡλύσια ἀνάπαιψη
 βρίσκεται μὲ τῆς λεύκας τὸ μουρμούρισμα,
 ἂν εἴσατε σιμὰ στὸ Θεῖο ποῦ ἡ Ἑλλάδα αὐτὴ ἔθρεψε
 καὶ δόξασε μὲ Τέχνη εἴτε μὲ Λόγο ὑπέρτατο
 παρακαλέστε το νὰ στείλει φοβερὸς
 τὶς Ἑριννύες ἀπ' τὶς πετρώδεις Στροφάδες
 τοὺς ἐχτροὺς νὰ σπαράξουν Ἑκεινῆς
 ποῦ σᾶς ἔμπνεε τὰ μεγάλα καὶ τὰ ὠραῖα
 κι' ὁ θάνατος σᾶς γίνονταν ζωὴ
 δυὸ φορὲς λαμπρυσμένη ἀπὸ τὴ δόξα!

Μάρτης τοῦ 1922.

ΦΟΙΒΟΣ ΑΝΑΤΟΛΕΑΣ

NUPTIALE

Γιὰ Σε λευκές, γιρλαντοστόλιστες λαμπάδες
 φωτίζουνε τὸ δρόμο στὰ καλὰ γραμμένα·
 γιὰ Σένα ψέλνουν οἱ καλόγνωμοι παπάδες
 φορῶντας τὰ ἄμφια τους τὰ χρυσοκεντημένα.

Γιὰ Σένανε ὅλοι ἐδῶ—κυττᾶς; οἱ καλεσμένοι
 τὸ πρόσωπό τους γελαστό, χαρούμενο ἔχουν·
 γιὰ Σε, ποῦ χάνει, εἶνε ἡ μανούλα σου κλαμένη
 καὶ τώρα ἀκόμα δυὸ της δάκρυα κρυφοτρέχουν.

Γιὰ τὸ δικό σου τὸ κρινένιο δαχτυλάκι
τὴ βέρα στὸ εὐαγγέλιο τρεῖς φορές σταυρώνει,
καὶ στὸ ξανθόμαλλό σου πάλι κεφαλᾶκι
τὸ βλογημένο στέφανο ὁ παπᾶς ἀπλώνει.

Ὅλα γιὰ Σένα εἶνε οἱ εὐχὲς καὶ τὰ τροπάρια,
τὸ ρυζὶ, τὰ κουφέτα, τὸ κρασί τοῦ γάμου,
τὰ ἄνθη, τὰ χρυσαφικά, τὰ μαργαριτάρια,
γιὰ Σένανε ὅλα, ἄχ ναί, γιὰ Σένα κι' ἡ καρδιά μου.

Ἄχ ἡ φτωχὴ καρδιά μου, ποῦ κρυφὰ ματώνει
τώρα, ποῦ φεύγεις μὲ ἄλλονε καὶ πιά Σὲ χάνω.
Ὡ δέξου τὸ φτωχό της δῶρο, μενταγιόνι,
ποῦ ἀπλώνει σου καὶ βάλ' το στὴν καρδιά σου ἐπάνω.

Ἐγὼ εἶμαι ὁ δόλιος χρυσικός ποῦ τώχω κάνει
—τὰ δάκρυα μου στὴν εὐτυχία σου πετράδια—.
Ὡρα καλὴ σου, πιά σοῦ βγαίνουν τὸ στεφάνι...
κι' ἐμένα, ὠϊμένα καρτεροῦν θλιμμένα βράδνα.

Ἀθήνα 1922,

Α. ΑΡΓΗΣ

ΑΠΤΟ «ΘΡΙΑΜΒΟ ΤΗΣ ΟΜΟΡΦΙΑΣ»

(Ἀπόσπασμα).

Σονν. 5. Ἡ λύρα σαγηνέβει τὰ Μοιραῖα
Ψάβοντας τὴν ἐλευθερίᾳ τοῦ Ἀπείρου!
Τ' ἀρχαίου καιροῦ θλιμμένο Πνέμα ἐγείρου,
Νά ἡ ὥρα σου, τὸ μαγικὸ ἀμφορέα

Τῆς ἁρμονίας ἀπ' ἀνάβρα ἀρχαία
Γεμίζει ἡ στάλα μάγου πάντα ὀνείρου,
Ὡ πάγκαλη θρησκεία τοῦ Νουσεῖρου,*
Ἀστάρτη ἀγέραστη σὲ σάρκα νέα!

* Σημ. Κάτω στὴν ἀρχαία Φοινίκη, στὰ κράσπεδα τῆς γραφικῆς βουνοσειρᾶς τῶν Τζεμπέλι-Νουσεῖρη, ποῦ τὰ μυριοπλουμίζει μὲ τὰ σερπετά του ἀγκαλιάσματα ὁ Νάχρελκεμπίρ, ζεῖ μιὰ φυλὴ πρωτόγονη, μακριὰ ἀπὸ τὴ βέβηλη περιέργεια τῆς φκισσιδωμένης μ' ἓνα δῆθεν πολιτισμὸ σύγχρονης βαρβαρότητας, ἡ ἀπλόζη καὶ ἀτίθασση φυλὴ τῶν Ἀνσαρήδων ἢ Νουσεῖρη, ποῦ τὴν ἔχει ὁμοῦς δαμάσει τὸ ὑπέροχο πνέμα τῆς μόνης ἰδανικῆς θρησκείας, ἡ λατρεία τοῦ ἀπόλετα Ὁραίου, συμβολισμένη ἀπτὴν πλαστικὴν ὁμορφίαν καὶ τὴν ἀγνή ψυχικὴ τελειότητα μιᾶς ζωντανῆς θεᾶς, τῆς ὁραιότερης σὲ ὁρισμένη ἐποχὴ παρθένας της, ποῦ,

«Γυμνὴ στὸ ὑπαίθριο τέμπλο της λατρεύεται ὡς ἡ Ρέα,
Μὰ ἀπτὴν ἀνάσα τῶν πίστων τὸ λάγνο χνῶτο λείπει».

Ἐκεῖ στὰ ἴδια μέρη ποῦ ξετυλίχθηκαν οἱ ἀληθινοὶ θρύλοι τῆς βασίλισσας Ἀστάρτης (Ἀσταρώθ) ποῦ ἀποθεώθηκε, σύμβολον τῆς δημιουργικῆς δύναμης καὶ ὁμορφιάς τῆς Φύσης (στὴν πλατύτερη τῆς σημασία) καὶ τοῦ Ἀδάμιδος, ποῦ συμβολίζει τὴν αἰώνια νιότη τοῦ ποιητῆ - προφήτη, τοῦ ἑμνητῆ τῆς ἀγαπημένης Φύσης, αὐτοῦ, ποῦ ἄλλοτε τὴν ἐξιδανικεύει μέσ στα ψυχικά του ὁράματα καὶ ἄλλοτε μὲ τὴ ζέση τῆς μυστικῆς καὶ πλατιᾶς του ἀγάτης ἐνσαρκώνει τὴν ἐξιδανικευμένη τούτῃ Φύση μέσ στὴ δική του δημιουργία σὲ πρότυπα ἀνθρώπινα, ὅπου σμίξαι ἀγκαλιασμένες οἱ ἐσωτερικὲς ἡθικαὶ ὁμορφίαι μὲ τίς πλαστικὰς, ἐκεῖ στὰ ἴδια

“Ω, πῶς σὰν πρὶν μαγιοβολοῦν καὶ πάλι
 ‘Η ὑπέρκοσμη τῆς ὁμορφιάς κραιπάλη
 Κ’ ἡ θεία σου ἡ πνοὴ τοῦτα τὰ μέρη!

Ἐγείρου! Κῖσως μέσα μου, ποιὸς ξέρει,
 “Ω θεωτικοὶ παλμοὶ σ’ ἀνθρώπου στηθί,
 ‘Η ἀγάπη σου ποὺ ἐθρήνευς ἀναστήθη!...

Σονν. 5. Στάπαλόθροο λογγάρι ποῦ, ἐναρμόνια
 Μύρων ὑπέρπνων ξαπολοῦν πλημμύρα
 Τὸ μυστικὸ τους πόνο ὡς λέν τὰηδόνια
 Μαγιοδεμένα ἀπ’ τὴν ὥραία τους κλήρα,

μέρη στάθηκα εὐτυχὴς νὰ πρωτακούσω κατὰ παράξενη συγκυρία μὴν
 ὑπέροχη καὶ ἐκπληκτικὴ μυστικολατρεία καὶ νὰ θαμάσω τὴ ζωντανή
 θέαινα, πού, στάγνάντεμά της ἀσυναίσθητα ξεχειλίσεν ἡλυρική μου
 ἀνάβρα ὁ ἐπιγραμματικὸς συμβολισμός:

«Ἀστάρτη ἀγέραστη σὲ σάρκα νέα!»

Τὴν ἀπόκρυφη συμφωνία τῆς λατρείας τούτης, ποὺ δὲν ἀνέχεται οὔτε
 στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς πολλὲς δικές μας πρόληψεις καὶ κάθε σκλαβιά
 καὶ μικροπρέπεια ψυχικὴ καὶ κάνει νάναζήσει τέλεια λαγαρισμένη καὶ
 στὸ βάθρο τοῦ ἀτόλυτα Ὁραίου θρονιασμένη τὴν θρησκευτικὴν ἀντίληψη
 τῆς παλαιᾶς ἀνθρωπόμορφης θεότητος, ἐπιθύμησα νὰ τὴν μεταδώσω μὲ
 δικὰ μας λόγια, σύμφωνα μὲ τὸν ἀγνὸ καὶ ἀνεπηρέαστο ἀπὸ ταπεινὸ
 Ἐγὼ ἐνθουσιασμό, ποὺ ξαπολᾷ μέσα μας πάντα τὸ φαινὸ ἀντίκρουσμα
 τῆς ἀνώτερης ἀπρόσωπης Ἰδέας, ὅταν ἔχαμε βέβαια τὸ σθένος καὶ τὴν
 νοητικὴν ικανότητα νὰ τὴν ξεχωρίζουμε ἀπὸ πρόσωπο ποὺ τὴν συμβο-
 λίζει. Κι’ ἐτοί, χωρὶς καμμιὰ ἐγώπαθη ἀξίωση, ποὺ ἀπογοητεύει δίκαια
 κάθε ἀληθινὸ τεχνίτη, προσδέθηκα σκλάβος ἐκούσιος στὸ «Θρίαμβο τῆς
 Ὁμορφιάς», μεταγγίζοντας στὴ λύρα μου τίς ὑπέργειες ἐξάρσεις καὶ τὰ
 πάντα νέα, μεγάλα καὶ συγκινητικὰ ἀπλὰ Νοήματα, ποὺ κλεῖ μέσα της ἡ
 τόσο ἀνέλπιστα στηλωμένη θρησκεία τοῦ ἀτόλυτα Ὁραίου σὲ μὴν ἀπό-
 μακρη πράσινη κόχη τῆς ἀσυγχρόνιστης γῆς τῆς «Συρίας Θεοῦ». Τὸ δη-
 μοσιευόμενον ἀπόσπασμα εἶναι ἀπὴν εἰσαγωγή (τὸ α’ μέρος διδ.), ποὺ τὴν
 ἀκολουθεῖ τὸ κύριο μέρος, τὸ «Υπερούσιον Ὁραμα» ἀποτελούμενον ἀπὸ
 11 σύλλαβα κλασσικὰ ὀκτάστιχα.

P. M.

Θυμᾶται καὶ μαζί τους κλαίει καὶ ἡ λύρα
 Σὲ πένθιμα ὑποκρούοντας ἀδῶνια
 Μπρὸς στῆς αὐγῆς τὴ ξέγνοιαστη πορφύρα
 Τὴ θλίψη τῆς ἐρμιᾶς της ποῦν’ αἰῶνια.

Μὰ, ὦ θάμψη! Ξάφνου σὰ μαγνητισμένη
 Ξεφεύγει μου ἀπτὰ χέρια καὶ μπροστά μου
 Ἀσάλευτη, μορφὴ γυναίκεια βγαίνει

Πανέμνοστη κι’ ὡς ἔγειρα ἀπὸ χάμου
 Τὰ μάτια, χαμογέλα ὡς ὑπνωμένη
 ‘Η Ἀστάρτη, Μοῦσα, Ἀγάπη καὶ Θεά μου!

ΡΩΜΑΝΟΣ ΜΑΝΑΡΑΣ

ΜΕΘΥΣΙΑ

Ἐλα νὰ σὲ στολίσω μ’ ἀγριολούλουδα,
 Μὲς τοῦ Μαγιοῦ τὴ μοσκομύριστη αὔρα...
 Φτωχή... Στὶς γλάστρες τᾶνθια σου μαράθηκαν,
 Ἀπ’ τὸν καιρὸ ποὺ ντύθηκες τὰ μαῦρα.

Ἐλα γοργά. Τὰ νειάτα μας διαβαίνουνε,
 Καὶ λυόνουν σ’ ἀγαλήνευτα ἀγριοκαίρια...
 Ἀσε τίς κλάψες. Πᾶμε πρὶν πλακώσουνε,
 Τὰ χιονισμένα καλοκαίρια.....

Χαρά μας. Μὲς τὰ γέλοια θὰ πλανέψουμε,
Τὶς πίκρες τῇ ζωῇ μας πῶχουν σβύσει,
Θὰ ξεχαστοῦμε ἀφρόντιστα στὴ νειότη μας,
Καὶ στῶν φιλιῶν μας τὸ μεθύσι.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΜΑΥΡΙΔΗΣ

ΜΠΑΑΝΤΟΕ

Μιά τρελλή ιστορία κάποιου ἀνθρώπου πὺν εἶπεν: ἡ ἡρεμία τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι πρᾶμα πὺν τὸ βρῖσκεῖς τὴν πᾶσα στιγμή.

Κάτσε κι' ἀφονγκράσου. Μέσα στὴν ἡσυχία τῆς νύχτας ἀκοῦς τὸ ρυθμὸ τῶν παλμῶν. Τὸ πετσί μου εἶναι ὡσὰν λεπτὸ φύλλο χαρτί ἀπὸ ἴνες μεταξιοῦ. Τὸ βᾶζω μπροστὰ στὸ φῶς τῆς λάμπας καὶ βλέπω τὸ κόκκινο αἷμα μέσα στὶς ἀρτηρίες μου, νᾶνεβοκατεβαίνει ἀργά. Τὸ αἷμα ρέει στὴ φλέβα τοῦ χεριοῦ μου μὲ μιὰν ἀπίστεπτη ὀκνιά. Πόσα πρᾶματα δὲν ζοῦν μέσα στὸ αἷμα τῆς φλέβας μου μὲ τὴ γαλήνη τῶν οὐρανῶν!...

Μπααντόε! Μπααντόε! Εἶσαι χοντρός ἀνθρώπος! Μπααντόε! Τί χοντρός ἀνθρώπος πὺν εἶσαι! Στὸ πρόσωπό σου μᾶζωξες ὅλες τὶς ζαρωματιές τῶν ὀργισμένων Θεῶν σὰ νᾶταν μεγάλο πρᾶμα ὅ,τι γίνεται. Κρύβεσαι πίσω ἀπὸ τὸ χέρι μου, πὺν λαβαίνει ἓνα πλάτος τόσο, πὺν σκεπάζει τὴ μούρη σου. Κακομοίρη! Νά, δές! Δὲ βλέπεις ἐσὺ μὲ μάτι Θεοῦ; ἓνα μικρὸ πρᾶμα κατεβαίνει μαζὺ μὲ τὸ αἷμα πὺν τρέχει στὴ φλέβα μου. Εἶναι ζωντανό, Μπααντόε. — Θέ μου τὸ πρόσωπό σου μακραίνει, μακραίνει... Δὲ βλέπεις τὴν καρδιά; Νά! Νά! Θὰ σπάσει ἡ σπλίνα κι' ἓνα γαλάζιο ὕγρὸ θὰ μολέψει τὸ αἷμα μου· πίνεις; Ὅξω εἶναι ὅλα νύχτα... Νύχτα εἶναι καὶ στὰ μέσα σου Μπααντόε! Δὲ βλέ-

πεις; Μή! θὰ χυθεῖ τὸ αἷμα στὴ μούρη σου, κι' ἡ νύχτα θὰ γίνεῖ κόκκινη. Ὡς τόσο τὸ χέρι σου δὲν τρέμει. Μιὰ τοῦφα ἀπὸ μαλλιά πέφτει καὶ σκεπάζει τὸ ξερβί σου μάτι. Μπααντόε! εἶσαι χοντρός ἀνθρώπος! Δὲ σκέβεσαι πὺς σὲ βλέπω. Χαζιρέβεσαι νὰ σκοτώσεις ἓνα μικρὸ πρᾶμα μέσα στὴ φλέβα μου κι' ἔχεις τὴν παλαβάδα νὰ πιστέβεις πὺς τὸ χέρι μου ὅλο δὲν εἶναι σὰν μιὰ λεπτὴ πέτσα δίχως ἓνα ἑκατομυριοστὸ λίβρας κρέας ἀπάνου. Ὡσὰν μέσα ἀπ' τὸ κουφάρι ἐνὸς πουλιοῦ πὺν τοῦ βγάλαν τᾶντερα σὲ βλέπω θαμπά, πίσω ἀπὸ τὸ χέρι μου, μικρὸ μου Μπααντόε. Ἄκου! Νά! Τὸ μαχαῖρι σου γίνεται κόκκινο μέσ' ἀπὸ ἐδῶ πὺν κοιτάζω. Χαμήλωσε τὸ φῶς!... Τὸ μαχαῖρι σου χάνεται σ' ἓνα βάθος ἀπίστεπτο, θαρρῶ πὺς τ' ὀραματίζουμαι μέσα σὲ ὄνειρο. Μπράβο! Μπράβο! Μπααντόε χανταά! Τώρα ἡ φάτσα σου εἶναι γκοῖζα. Νά, καὶ τὸ μαχαῖρι σου ἦρτε πὺν κοντά. Τί; Δὲν τὸ πιστεύεις; Στοιχηματίζω μιὰ λίβρα κρέας χοίρινο, πὺς διὸ δάχτυλα πάνου ἀπὸ τὸ τελεφταῖο γράμμα τοῦ «Μπααντόε» πὺν ἔχεις σκαλίζει στὴ μέση, κατὰ τὴν αἰχμή, εἶναι ἓνα λακκάκι. Τὸ πρόσεξες; Ἄ! ναί! Σοῦ τὸ τρύπησαν μὲ μιὰ λεπτὴ βελόνα ἀπὸ κουάντο, τὴν ἡμέρα τῆς θυσίας... Ἄφτὸ τὸ στιλέτο εἶναι δοξασμένο. Ὁ βασιλιάς Μπραάχιν τὸ τρύπησε ὁ ἴδιος μὲ τὴν πολύτιμη βελόνα, ἀπὸ κουάντο, πὺν φυλάγεται στὸν τάφο τοῦ βασιλιᾶ Μπράουν, στὰ παρὰ τῶν νησιῶν τοῦ Δελφίνα! — Φῶς! Φῶς! Μέσα ἀπ' τὴν ἀόρατη τρύπα πὺν ἔκανε τὸ κουάντο στὸ στιλέτο, βλέπω τὴν κόρη τοῦ ματιοῦ σου τὴ μισή, ἡ ἄλλη μισὴ μοῦ φαίνεται εἶναι βαθιά, βαθιά στὴν κόχη... Ὡς ἀφτοῦ δὲ φτάνει οὐδὲ τὸ μάτι τοῦ Κυρίου. Ἀλαά! Σκάσε! Ἡ νύχτα προσέφκεται ὄξω. Ἀκούγω τὸ ρυθμικὸ βῆμα τοῦ βασιλιᾶ Μπραάχιν, πὺν κατεβαίνει στὸν τάφο τοῦ Μπράουν νὰ κάνει τὴ σπονδὴ. Δώδεκα μοποτίλιες αἷμα θὰ χυθοῦν στὸ χῶμα τοῦ τάφου. Ἀνοίγουν τὶς φλέβες τῶν τὰ παλικάρια τῶν νησιῶν τοῦ Δελφίνα ἐτούτῃ τὴ μέρα πὺν θὰ γίνεῖ ἡ σπονδὴ τοῦ αἵματος ἀπάνου στὸν τάφο τοῦ Θεοῦ Μπράουν. Ὁ Βασιλιάς Μπραάχιν θὰ τρυπήσει ἀτὸς του μὲ τὴ βελόνα τοῦ κουάντο τὸ στιλέτο ἐκεινοῦ πὺν θὰ προσφέρει τὸ περσότερο αἷμα... Στὰ πέλαγα τῶν νησιῶν τοῦ Δελφίνα ἡ θάλασσα προσέφκεται... Ὁ βασιλιάς Μπραάχιν πατεῖ τὸ χῶμα τοῦ τάφου τοῦ Μπράουν. Ἀλαά! Τὸ χῶμα εἶναι ὀγρὸ ἀκόμα ἀπ' τὴν περσυνὴ σπονδὴ.

Ἄ στεγνώνει καμιά φορὰ πριχοῦ χυθεῖ φτερινὸ αἷμα, μεγάλη συ-
φορὰ θὰ σκεπῖσει τὰ παράλια τῶν νησιῶν τοῦ Δελφίνα. Ἀπ' τὰ
βαθιὰ, τὰπατα τοῦ Ὠκεανοῦ, θὰ βγοῦν πρωτόφαντα τέρατα μά-
βρα, μ' ἓνα ρύγχος μακρὸν διὸ πῆχες καὶ σκληρὸ σὰν δόντι τοῦ
ζώου «Γκασμά» * καὶ θὰ χυμῖζουν κατὰ τὴν πολιτεία.

Ὁ προφήτης Μπίντου λέγει: «Θὰ χυθοῦν τὰ μάβρα τέκνα
τοῦ Ὠκεανοῦ μέσα στὴν ἀχάριστη πολιτεία καὶ θὰ κυνηγή-
σουν τίς γκαστρωμένες γυναῖκες. Τὸ μακρὺ τους ρύγχος εἶναι
φαρμακερὸ, σὰν δηλητήριό τῆς Κονάνας κι' ὄντας θὰ χώνεται
στὴν κοιλία τῆς γυναίκας, θὰ περνᾷ πέρα γιὰ πέρα καὶ τὸ ἀγέν-
νητο σπλάχνο! Τότες θὰ χυθεῖ αἷμα πολὺ κ' ἓνα φαρδὺ ἀβλάκι
θὰ νοῖξει νὰ ρέει κατὰ τὸν τάφο τοῦ Μπράουν. Ὁ τάφος θὰ πλημ-
μυρίσει αἷμα καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ βασιλιᾶ, ποὺ ὁ οὐρανὸς κρύβει
τὴν ψυχὴ του, θὰ πλέξουν σ' αὐτό. Καὶ θὰ γίνουν μαλακὰ σὰν
μεδοῦλι, ἀπ' τὸ μούσκεμα τοῦ φόρου τοῦ αἵματος. Κι' ὄντας θὰ
σταματήσῃ ἡ ἐκδίκησις τοῦ Θεοῦ, μεθυσμένα τὰ μάβρα τέκνα τοῦ
Ὠκεανοῦ, θὰ τραβήξουν κατὰ τὸν τάφο. Θὰν ἀνοῖξουν τότες τὸ
ρύγχος τους, καὶ τόνοι αἱμάτων θὰ χυθοῦν ἀπὸ μέσα. Κι' ἀπ'
τὴν ὁρμὴ ποὺ ἐτοῦτο θὰ χύνεται μέσα στὸν πλημμυρισμένο τάφο,
ἓνας πίδακας θὰ νεβεῖ στὸν οὐρανό. Θὰ φτάξῃ ὁ πίδακας στὰ
οὐράνια, στοὺς κόρφους τοῦ μεγάλου Μπράουν καὶ ὁ Θεὸς θὰν
ἀπλώσῃ τὴ μάβρη μῦτη του καὶ θὰ ρουφήξῃ μὲ τὰ πλατιά
ρουθούνια του τὸν ἀχνὸ τοῦ αἵματος... Καὶ θὰ γίνῃ τότε σει-
σμὸς μέγας. Ἡ θάλασσα θὰ ταραχτεῖ ἀπ' τὸν πάτο καὶ ὁ πίδακας
θὰ ῥοχίσει νὰ κατεβαίνει. Ἀλαὰ! Ἀλαὰ! Ὁ μεγάλος Μπράουν ἐξι-
λεώθηκε! Ἀλαχαὶ! Τὰ μάβρα τέκνα τοῦ Ὠκεανοῦ θὰ γύρουν
ἀργὰ μέσα στὸ αἷμα τοῦ τάφου καὶ πιά δὲ θὰν τὰ ἰδεῖ ἀνθρώπι-
νος ὀφθαλμός»...

Μπααντόε! εἶσαι ἓνας στενοκέφαλος ἄνθρωπος, μοῦ δίνεις
τὴν ἰδέα πὼς εἶσαι ἓνα ἀγρίμι τῶν κάτω κόσμων! Δὲν ἀκοῦς τὴ
νύχτα ποὺ δέεται... Τρομάξεις μὴν πέσει στὸ κεφάλι σου τὸ αἷμα
ποὺ θὰ ξεράσῃ ὁ Θεός.

* Τύπος ἐλέφαντα ἑξακουστὸ γιὰ τὴ σβελτωσύνῃ τῶν ποδαριῶν του καὶ
πολὺ ἐπικίνδυνο. Ἕνας τολμηρὸς ἐγγλέζος περιηγητής, ὁ Layt, βρέθηκε,
σ' ἓνα ἀπὸ τὰ παρθένα δάση τῶν νησιῶν, σὲ ἀξιοθρήνητη κατάστασις,
κομματιασμένος, ὅστερα ἀπὸ μιὰ ἄνιση πάλη μὲ τὸ θηρίο ἐτοῦτο. (1863).

Μπααντόε! Ἡ νύχτα διπλώνει τὰ πέπλα τῆς κάτου ἀπ' τὸν
οὐρανὸ κι' ὁ ἥλιος θὰ μᾶς χώσῃ μέσα στὰ χροσὰ του. Ἡ κόρη
τοῦ ματιοῦ σου ἀλλάζει ὁλοένα χρώματα. Μέσα ἀπὸ τὴν τρύπα
τοῦ Κουάντο ποὺ εἶναι στὸ μαχαῖρι σου καὶ πίσω ἀπὸ τὸ χέρι
μου ποὺ εἶναι διάφανο σὰν τσιγαρόχαρτο ἡ κόρη τοῦ ξερβιοῦ
σου ματιοῦ πέρνει ἀπίστευτα χρώματα. Νὰ! νὰ! ἡ σπλίνα τοῦ
μικροῦ πρᾶματος ποὺ ζεῖ στὴ φλέβα μου πάει νὰ σπάσῃ.
Μπααντόε! Ἡ ἡρεμία τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι πρᾶμα ποὺ τὸ βρί-
σκεις τὴν πᾶσα στιγμὴ! Μέσα σου εἶναι φουρτοῦνα... Ὅμως
αἰστάνουμαι πὼς τὰ πνεύματα τῶν πεθαμένων ἀγάλλονται στὰ
οὐράνια ἀπὸ εὐφροσύνη. Μπααντόε! Εἶσαι παλαβός, ἓνας παλα-
βός, θέλεις κι' ἄλλο; Θεοπάλαβος. Κατέβασε τὸ στιλέτο! νὰ! ἡ
τρύπα τοῦ κουάντο μεγαλώνει, μεγαλώνει... ἡ κόρη τοῦ ματιοῦ
σου εἶναι κόκκινη σὰν πηχτὸ σκοτωμένο αἷμα τοῦ πουλιοῦ Abel.
Μπράουν! abel, abel! Τὸ στιλέτο! ἀγρίμι! σκάσε!

Ἡ τρύπα τοῦ κουάντο πάνου στὸ μαχαῖρι σου ἔχει φράξῃ
ἀπ' τὸ αἷμα τῆς φλέβας μου. Γεῖα στοὺς ἑπτὰ Θεοὺς τοῦ ἀδῆ!
Τὸ μικρὸ πρᾶμα ποὺ ζοῦσε στὸ αἷμα μου σκεπάζει τὴν ἀπρό-
σιτη τρύπα τοῦ κουάντο. Φτωχέ μου Μπααντόε, ἐσὺ δὲν ἔχεις
μάτι Θεοῦ... Μέσα ἀπὸ τὴ σπλίνα τοῦ ὄντου βλέπω τὴν κόρη
τοῦ ξερβιοῦ σου ματιοῦ νὰ πέρνει ἓνα χοῶμα σταθερό.

Κ' ἡ νύχτα, ὅξου, εἶναι κόκκινη... Ὅμως ὁ Θεὸς ἀπὸ πάνω
μου χορεύει μὲ τᾶστρε—πότε, πότε γέρνει καὶ μὲ κοιτάζει μὲ ἐσ-
πλαχνία. Μιὰ ἰδέα μοῦ ἔρχεται ἀπότομα καὶ θαρρῶ πὼς ἀσύλ-
ληπτο ἓνα πρᾶματάκι γλυστρᾷ μέσα μου, κι' ἀνεβαίνει, ἀνεβαί-
νει... σὰ νὰ μὲ γαργαλεῖ στὸ μυαλό.

Ὁ Μπααντόε δίπλα μου εἶναι βυθισμένος σὲ συλλογὴ, —
ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸν κοιτάζω μὲ τὴν κόχη τοῦ ματιοῦ μου, καὶ
καταλαβαίνω πὼς εἶναι ἔτοιμος νὰ κλάψῃ.

Μπαντόε...

BENEZHS

ΓΥΡΩ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΥΜΝΟΥ ΤΗΣ ΣΑΠΦΩΣ

Ἡ μετάφραση τῆς Σαπφῶς, πού δημοσίεψε ὁ ποιητὴς καὶ συνεργάτης μας κύριος Μπεκὲς στὸ φυλλάδιο τοῦ Ἀπρίλη, σταμάτησε, καθὼς τὸ περιμέναμε, τὴν προσοχὴ πολλῶν ἑλληνιστῶν. Ἐξὸν ἀπὸ τὴν προφορικὴ συζήτηση πού προκάλεσε σὲ μερικοὺς κύκλους, ἡ Διεύθυνση τοῦ «Λόγου» ἀναφέρει, μὲ δίκαιη χαρά, τὸ ἐνδιαφέρον πού ἔδειξαν γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κυρίου Μπεκὲ ὁ μεταφραστὴς τῆς Ἰλιάδας κύριος Α. Πάλλης καὶ ὁ λογογράφος καὶ γιατρός τῆς πόλης μας κύριος Ν. Βασιλειάδης. Πρέπει νὰ ποῦμε, γιὰ τὰ ἱστορικὰ τοῦ ποιήματος, πὼς τὴ μετάφραση αὐτήνα τὴν ἔκανε ὁ κύριος Μπεκὲς, μαζὺ μὲ ἄλλα πρωτότυπα στιχουργήματα γιὰ ἓνα θεατρικὸ ἔργο μὲ ἀρχαία ὑπόθεση πού ἐτοιμάζει ὁ κ. Βασιλειάδης.

Πρῶτος αὐτὸς ἔστειλε στὸν κύριο Μπεκὲ τὸ ἀκόλουθο γράμμα :

Ἀγαπητὲ φίλε κ. Μπεκὲ,

Ἡ μετάφρασή σου τοῦ Ὑμνου τῆς Ἀφροδίτης τῆς Σαπφῶς εἶνε θαυμάσια. Εἶνε πολὺ πιστὴ μὲ τὸ Ἀρχαῖο λυρικὸ τραγούδι καὶ φύλαξε ὅλη τὴν ἐλαφρότητα τοῦ ρυθμοῦ καὶ τὴ γλύκα τοῦ στίχου. Εὖγε σου ! Ἡ μετάφραση τοῦ Χριστοπούλου καὶ ἡ νεώτερη τοῦ Βερεγίκη δὲν εἴμπορουν κἂν, νὰ συγκριθοῦν. Ἡ τελευταία πρὸ πάντων τόσο βαρεῖα περπατεῖ πού νομίζεις πὼς στεναίξει στὰ ροῦχα της. Ἐνῶ ἐσὺ ἔστειλες τὸ στεναγμὸ σὲ ἴσιο δρόμο καὶ ἀπέδωκες πολὺ καλὰ τὸ ἀρχαῖο αἶσθημα μὲ τὴν ἀρχαία διάνοηση. Καὶ εἶνε σπαραχτικὸ τὸ λυρικὸ τραγούδι σου, νὰ κλαῖς καὶ νὰ χορεύεις, συχνὸ συναπάντημα στὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Γιὰ τὸν κόπο πού πῆρες σ' εὐχαριστῶ πολὺ. Καὶ χαίρω γιὰ τὴν ἀφορμὴ νὰ κάμης μιὰ πρότυπη μετάφραση. Δὲν

ξεύρω μόνο ἂν τὸ ἔργο μου—γιὰ τὸ ὁποῖο μεταφράσθηκε τὸ ἀρχαῖο τραγούδι—θὰ δικαιώσῃ τὸν κόπο σου. Οὔτε ξεύρω, πότε θὰ τελειώσῃ, γιατί, σὰ γιατρός, εἶμαι τώρα μπλεγμένος σὲ γιатρικές μελέτες.

Μιὰ μόνο παρατήρηση θὰ σοῦ κάμω, ὅτι ὁ τελευταῖος στίχος :

«γίνε μου ἐσὺ βοηθός»

μυρρίζει ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία. Τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα ζητοῦσε ἐδῶ συμμαχία γιὰ νὰ πολεμήσῃ, ἐνῶ ἡ χριστιανικὴ φρασεολογία εἶνε διαφοροετική.

Μὲ πολλή μου ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση

Νικόλαος Βασιλειάδης

Ὁ κύριος Ἀλέξ. Πάλλης μᾶς ἔστειλε τὸ κείμενο μὲ τὶς ἀκόλουθες διορθώσεις καὶ παραλλαγές :

Πλουμόθρονη καὶ ἀθάνατη Ἀφροδίτη,

τοῦ Δία θυγατέρα, δολοπλέχτρα,

παρακαλῶ σε μὴν παιδεύεις μου μὲ θλίψεις,

κυρά μου, τὴν καρδιά.

Μὲν ἔλα ἐδῶ, καθὼς καὶ πρὶν πού μ' ἄκοιες Μὲν ἔλα πάλι, ὅπως
πρὶν μὲ συνάκουες.

γορριῶντας μακρυάθε τὴ φωνή μου,

καὶ ἀφίνοντας τοῦ κύρη σου τὸ σπῆτι ἐρχό- τὸ πατρικὸ σου.

σουν τὸ χρυσὸ

ζειγόντας ἄρμα σου. Ταχιά καὶ ὥραϊα

γοργά (ἢ γοργόμορ- φοι.)

πάνω ἀπ' τὴ μαύρη γῆ σὲ φέρνανε σπουρ-

κύκνοι

γίτια

γοργὰ ἀναδεύοντας μὲς στὸν οὐράνιο ἀ-

πυκνά.

θήρα τὰ φτερά.

Καὶ φτάναν στὴ στιγμὴ. Κ' ἐσὺ, ὦ μακάρια,

Σὲ λίγο φτάσανε.

μὲ τὴν ἀθάνατη μορφὴ χαμογελῶντας,

μοῦ ρώταγες τὶ πάλι ν' ἄπαθα καὶ πάλι

γιατὶ νὰ σὲ καλῶ,

τ' εἶναι πού τόσο θέλω νὰ μοῦ γίνε

τὶ εἶναι ὁ καημός μου,

τὶ γυρέβει

στη φλογισμένη μου καρδιά—ποιὸν πάλι ἢ φλογισμένη μου
 καρδιά ;
 ποθεῖς στὸν ἔρωτά σου νὰ σκλαβώσεις,
 καὶ ποιός, Σαπφώ, σὲ τυραινεῖ ;
 Κι' ἂν φεύγει σε, ταχιά θὰ σ' ἀκλουθήσει,
 καὶ δῶρα θὰ δεχτεῖ καὶ θὰ σοῦ δώσει,
 δὲ σ' ἀγαπᾷ, ταχιά θὰ σ' ἀγαπήσει καὶ
 θέλοντας καὶ μὴ
 "Ἐλα καὶ τώρα, βγάλε με ἀπ' τὶς μαῦρες
 τὶς συλλογές μου κι' ὅσα νὰ μοῦ γίνουν
 ποθεῖ ἡ καρδιά μου, κάμετα καὶ πάλι γίνε
 μου ἐὼς βοηθός.
 "Ὁραῖο, μὰ θέλει λίγο χτένισμα. Τὸ καλύτερο βέβαια ὡς
 τώρα.

Ἀσπασμοὺς

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Ἡ Διεύθυνση τοῦ «Λόγου» περιμένει τὴν κρίση καὶ ἄλλων
 γιὰ τὸ τραγούδι τῆς Σαπφῶς ποὺ πρώτη φορὰ τώρα τὸ κατα-
 πιάστηκε ἡ νεώτερη ποιήσή μας με τὴν ἀγάπη καὶ τὴν προσοχή
 ποὺ ταιριάζουν στὴν ὁμορφιά του.

Μ. ΒΑΛΣΑ

ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ

Σκηνική δράση σὲ τέσσερις πράξεις.

(νὰ τί μάθαμε !)

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

ΤΙ ΕΧΑΣΕ... ΤΙ ΒΡΙΣΚΕΙ

(συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο φυλλάδιο)

(Ἐνα σαλόνι στῆς Θεανῶς. Ἡ σκηνὴ εἶναι χωρισμένη σὲ
 δύο σχεδὸν ἴσια διαμερίσματα τὸ μπροστινὸ, ἢ καθαυτὸ σκηνὴ
 εἶναι μιὰ αἰθουσα ἀρκετὰ μεγάλη ποὺ συγκοινωνεῖ με δύο διά-
 πλατες τζαμόπορτες ποὺ ἀφίνουν νὰ φαίνεται μιὰ ἄλλη αἰθουσα
 με δύο παράθυρα στὸ βάθος. Στὸ πρῶτο διαμέρισμα στὴ μέση
 ἓνα μεγάλο πιάνο με οὐρά. Δεξιά ἓνας κοιμωδουλεμένος καθρέ-
 φτης καὶ ἀριστερὰ ἀνθογυῖα φορτωμένα λουλούδια. Δύο πόρ-
 τες στὸ πλάι καθὼς καὶ στὸ πρὶν διαμέρισμα. Στους τοίχους
 εἰκονογραφίες ποὺ παριστάνουν διάφορες γύμνιες ἀντρίκιες καὶ
 γυναικεῖες. Στὴ μέση κρεμαστὸ ἓνα μεγάλο πολυφωτο. Στὴ σκηνὴ
 ἀπάνω, καναπέδες, πολυθρόνες, σοφάδες καρέκλες καὶ μαξιλάρια
 μεταξωτὰ φύρδην μίγδην ποὺ μόλις μπορεῖ κανεὶς ἐλεύθερα νὰ
 περπατήσει. Στὸ βάθος ἀνάλογη ἐπίπλωση με δυὸ τραπέζια γιὰ
 τὸ χαρτοπαίγνιο· ὅλη ἡ διευθέτηση δείχνει τὸ ψεύτικο, λούσο στὸ
 σπῆτι μιᾶς κοκῶνας ποὺ ξέρεи μολαταῦτα νὰ δέχεται).

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Θεανώ, Σελλούδης, Κλότα

(Εἶναι πολὺ προχωρημένη ἡ ὥρα. Μόλις ἀνοίξῃ ἡ σκηνὴ στὸ πρῶτο μέρος δὲ φαίνεται ψυχὴ στὸ βάθος στὸ δεξιὸ τραπέζι τοῦ πόκερ τέσσερα πρόσωπα—τρεῖς φρακοφορεμένοι καὶ μιὰ ξέστηθη—τὰ κύβουν. Γύρω τους παρακολουθοῦν ὁλόρθοι τὸ παιχνίδι, ἄλλοι τρεῖς ἄνδρες. Στὸ ἄλλο τραπέζι μονάχος ὁ Σελλούδης κάνει πασιέντσες μὲ μιὰ τράπουλα. Μόλις σηκωθῇ ἡ σκηνὴ μεγάλη παύση πού διακόπτει μπαίνοντας ἡ Θεανώ ξέστηθη.)

Θεανώ.—'Ακόμα ; Κοντεύει ἡ ὥρα μία καὶ σεῖς δὲν ξεκολλήσατε. Ποῖος κερδίζει ; ὁ Λυσίμαχος ἔφυγε ; (στὸ Σελλούδη) Τζοτ-ζάκο μου, ἔμεινες μονάχος ! τὴν Κλότα περιμένεις ; (δείχνει τὸ θηλυκὸ πού παίζει πόκερ.)

Σελλούδης (Δίχως νὰ σηκώσῃ τὸ βλέμμα του).—Δὲ φάνηκε ἀκόμα ὁ Προῦσος ;

Θεανώ.—'Ωραία δουλειὰ μὲ κατάφερε' ἀκόμα τὸν περιμένω. (Πηγαίνει στὸ τραπέζι αὐτῶν πού παίζουν στὴν Κλότα) Σήκω ζωῖτσα μου, πήγαινε στὸ σαλόνι νὰ ξεκουραστῇς (γνέφει τοῦ Σελλούδη πού σηκώνεται καὶ βγαίνει στὴν καθιστὰ σκηνή. (ἡ Θεανώ ἐξακολουθεῖ νὰ παχνίδι.)

Κλότα (Λιγνὴ, μικρὴ, πετσοὶ καὶ κόκκαλο, μάτια βαμμένα, κοκκινάδι, θεατρίνα στὴ χάση καὶ στὴ βρέξη, μὰ συχνότερα ἐμπορεύτρα τῆς προβληματικῆς καλλονῆς της) Κριμα ! μόλις ἀρχίζε ν' ἀλλάξῃ τὸ χαρτὶ (σηκώνεται).

Σελλούδης (τὴν πλησιάζει, σωστὸς γέρω-μπήχτης).—Μὲ κάματε καὶ σὰς περιμένα τόσο !...

Κλότα.—'Αλήθεια, δὲ σὰς ἀντελήφθηκα, κύριε πρεσβευτή.

Σελλούδης.—Σσος ! ἐδῶ δὲν εἶμαι κύριος πρεσβευτής. Λοιπὸν ... γιὰ μιὰ βραδειά ; ... Πόσα ...

Κλότα (ψεύτικη ἀγανάκτηση).—Μὰ γιὰ ποιὰν μέ πέρνετε ;

Σελλούδης.—'Ηθελα νὰ σὰς πῶ ... πόσα ... δηλαδή χάνετε ἢ κερδίζετε ;

Κλότα.—Χάνω δυστυχῶς.

Σελλούδης. (πνευματώδης).—'Εκεῖνος πού χάνει στὰ χαρτιά

κερδίζει στὸν ἔρωτα ... (τῆς πιάνει τὸ μερὶ) τί ὥραία ἡ γάμπα σας !

Κλότα. (τὸν ἀφίνει).—Σὰς ἀρέσει ;

Σελλούδης. (τὴν καλοκυττάζει).—Στῆς μητέρας σας ; ἄα ! σὰς συνοδεύω.

Κλότα.—Εὐχαριστῶ ἔξρω τὸ δρόμο. 'Επειτα δὲν ἔχω καθόλου ἐμπιστοσύνη σὲ σὰς.

Σελλούδης. (τῆς ψιθυρίζει κάτι στ' αὐτή).—'Η Κλότα χαμογελά ! λοιπὸν ;

Κλότα (μὲ τὰ δάχτυλα δείχνοντας).—Τέσσερα ;

Σελλούδης (Μὲ καταφατικὸ νεῦμα).—Τέσσερα.

Κλότα.—'Απόψε δὲν μπορῶ, σὰς βεβαιώνω, μὰ ἂν θέλετε μιὰν ἄλλη νυχτιά ...

Σελλούδης.—Μὰ γιατί ; Τὸ γοργὸν καὶ χάριν ἔχει.

Κλότα.—'Ακριβῶς. Σὰς ἐπρόλαβαν ... ἄλλος.

Σελλούδης.—Εὐτυχῶς πού εἶναι ἕνας. Ποιὸς ; ... ἄς εἶναι, τί μὲ μέλει ; Γιατὶ λοιπὸν θυμώσατε τώρα ἅμα σὰς ρώτησα ἂν χάσατε ἢ ἂν κερδίσατε ;

Κλότα.—Γιατὶ δὲν κρατεῖτε τὰ προσχήματα. 'Όλοι οἱ ἄντρες εἶστε οἱ ἴδιοι. Δὲ συνάντησα ἐκεῖνον ἀπὸ σὰς πού σεβαστήκε τὴ γυναῖκα, ὧ θὰ γινόμεν σκλάβο του. (ἀλλάζει ὕφος) τώρα ὅμως πού ἀρχίσαμε νὰ ...

Σελλούδης.—Δὲ βαστῶ. Καὶ ποῖοι λοιπὸν μέ ... πρόλαβαν.

Κλότα.—Πῶς «ποιοί» ;

Σελλούδης.—Εἶπατε «πρόλαβαν»

Κλότα.—Πόσοι λοιπὸν θαρρεῖτε πὼς εἶναι : Μνήσθητί μου Κύριε. Γιὰ κάνετέ μου τὴ χάρη. 'Ωραία, καὶ σεῖς μὲ περιπαίζετε ; Πολλὰ ζητᾷτε μὰ θὰ σὰς ζητήσω κι' ἐγὼ περισσότερα' ἔννοια σας !

Σελλούδης.—Τέσσερα !

Κλότα.—Θὰ τὸ δοῦμε ! (τρέχει στὰ χαρτιά).—Θεανώ, Θεανώ, σήκω.

Σελλούδης (μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες σηκώνοντας τὶς πλάτες) καὶ τώρα ἦταν βιαστικὴ γιὰ νὰ φύγῃ !...

(μπαίνει ὁ Σωκράτης)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Σωκράτης, Θεανώ, Σελλούδης

Σωκράτης.—Νόμιζα πὼς δὲ θάρχομαι ἀπόψε. Καλησπέρα σας.

Σελλούδης.—Χαίρετε.

Θεανώ (Μόλις εἶδε τὸ Σωκράτη πετιέται ἑξαλλῇ σιγανὰ μὰ θυμωμένα).—Ὁραῖα, φίλε μου, μ' ἔκανες μασκαρεῖ καὶ κουβαλήθηκες. Καλλίτερα νὰ ἔμενες ὅπου ἦσουν. Μοῦ ἔφερες ὅτι σοῦ ζήτησα; τίς χῆλιες δραχμές.

Σωκράτης.—Ὅρίστε (τῆς δίνει ἓνα χιλιάριον)

Θεανώ.—Εὐχαριστῶ. Μποροῦσες ὅμως νὰ τὸ χαλάσης. Ποῦ νὰ βρῶ φιλὰ τέτοιαν ὥρα!

Σωκράτης.—Βαλθηκες νὰ μὲ σκασῇς σήμερα. Στείλε κανένα νὰ σοῦ κανῇ.

Θεανώ.—Τέτοιαν ὥρα!.. Μάτια μου!..

Σελλούδης (στὸν Σωκράτη).—Πάντα γενναϊόδωρος, πάντα ἱππότης μὲ τίς γυναῖκες, σωστὸς ἀριστοκράτης.

Σωκράτης.—Φτάνει, πειά, κύριε προεσβευτά, φτάνει.

Σελλούδης.—Πῶς τόσο ἀργά;

Σωκράτης.—Παράμεινα στὴ λέσχη· σεῖς;

Σελλούδης.—Ἡ ἄκρα καλωσύνη τῆς σπητονοικοκυρᾶς.

Θεανώ (Κρυφὰ στὸ Σωκράτη).—Ποδόγυρος. (στὸν Σελλούδη) Κάνεις πολὺ ἄσκημα νὰ τὴν ἀφίνης μονάχη (δείχνει κατὰ τὴν Κλότα) θὰ τὴ χάσης... ὁ Λυσίμαχος...

Σελλούδης.—Δὲν εἶναι γιὰ ἀπόψε. Ἐπειτα χάνει διαρκῶς καὶ (χτυπητὰ στὸ Σωκράτη) βαρέθηκα νὰ δανεῖζω.

Θεανώ.—Πήγαινε δὲ στέκει νὰ τὴν παρατᾶς ἔτσι.

Σελλούδης.—Κατάλαβα, μὲ διώχνεις, θᾶχτε ἰδιαίτερα (πηγαίνει στοὺς χαρτοπαίχτες).

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Θεανώ, Σωκράτης.

Θεανώ.—Καλὸ ξεφόρτωμα! Λοιπὸν;

Σωκράτης.—Λοιπὸν, τί;

Θεανώ.—Δὲν κατάλαβα τίποτε ἀπ' τὸ μυλλιετάκι σου.

Σωκράτης.—Κ' ἐγὼ ἀπὸ σένα περιμένω ἐξηγήσεις.

Θεανώ.—Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Ἄγγελος;

Σωκράτης.—Ὁ Ἄγγελος; ἓνας ἀπὸ τοὺς καλλίτερούς μου φίλους ποὺ τὸν ἐμπιστεύομαι πειὸ πολὺ ἀπ' τὸν ἑαυτό μου.

Θεανώ.—Ἐγὼ τί ἀνακατεύομαι σ' αὐτά;

Σωκράτης.—Ἐσύ; μά... (βίαια λιγάκι) Ἀκουσε, θὰ εἶναι κανένας παλὴρὸς ἀγαπητικὸς σου.

Θεανώ.—Γιὰ κάνε μου τὴ χάρη! γιὰ ποιὰν μὲ πῆρες; Νὰ μετρᾷς τὰ λόγια σου.

Σωκράτης.—Πῶς λοιπὸν σὲ ξέρει αὐτός; Τί λόγους εἶχε νὰ σὲ ἀνακατῶσῃ;

Θεανώ.—Λόγους! Λόγους! ξέρω κι' ἐγὼ! Μ' ἔσένα εἶναι ἀδύνατο κανεῖς νὰ συνεννοηθῇ.

Σωκράτης.—Καὶ ὅμως... (συλλογιέται) πῶς εἶναι δυνατόν νὰ σὲ ξέρῃ ἐδῶ καὶ τόσον καιρὸ; ἔλειπεν εἴκοσι χρόνια.

Θεανώ.—Χαχί! φίλε μου, εἶσαι λωλός. Οἱ σκοτοῦρες σοῦ γυρίσαν τὰ μυαλά. Ὡστε ἔτσι; γιὰ ἓνα πρόσωπο ἀνύπαρχτο; Μὰ γιὰ πέ μου καταλεπτῶς, δίχως νὰ μοῦ κινήσῃς τίποτε, τί συνέβη... Ἄγγελος... Ἄγγελος!.. (ἀόριστο χαμόγελο) θὰ ἦταν γελοῖο, κομικὸ... αὐτὸ τὸ παιδάριο!.. (Στὸ Σωκράτη) Δὲ μοῦ λές; δὲν ἔχει ἐπίθετο αὐτὸς ὁ Ἄγγελος;

Σωκράτης.—Εὐγενίδης.

Θεανώ.—Αα!...

Σωκράτης.—Ὁ Ἄγγελος εἶναι τόσο φίλος μου ποῦ φάνηκε πῶς τὸ κάθε τι θὰ θυσιάζε γιὰ μένα. Ξέρεις πῶς ἤμουν πολὺ στενοχωρημένος αὐτὲς τίς μέρες, πρὸ πάντων σήμερα.

Θεανώ (κοκέττικα).—Ναὶ ξέρω τὰ συνειδησιμὰ ὅταν σὲ ζητῶ χρήματα· πάντα εἶσαι σὲ στενοχώρια. Ἐλα νὰ μὲ φιλήσῃς. Ὁχι... ἐδῶ (τοῦ δείχνει τὸ μάγουλό της) πρὸς τὸ παρὸν (τὸν φιλεῖ καὶ αὐτὴ). Σεὺχαριστῶ γιὰ τὸ χιλιάριον. Λοιπὸν; τὴν ἱστορίαν σου, Ριρῆ.

Σωκράτης.—Πρῶτα-πρῶτα γιὰ τὸ χιλιάριον νὰ μὴν εὐχαριστήσῃς ἐμένα.

Θεανώ.—Ἀμὲ ποιόν;... τὸν Ἄγγελό σου;

Σωκράτης.—Ἀκριβῶς.

Θεανώ.—Τί περίεργο! Μὰ αὐτὸς εἶναι λοιπὸν ἡ θεία Πρόνοια. Νὰ μοῦ τὸν συστήσης... καὶ περὶ τὸ νὰ ζουλεύης. Λέγε λοιπὸν, λέγε...

Σωκράτης.—Χειρότερη στιγμή δὲ θὰ μπορούσες νὰ διαλέξης σήμερα τὰ πόγεμα νὰ τολμήσης νὰρθῇς σπῆτι μου...

Θεανώ.—Νὰ τολμήσω! Γὰ νὰ σοῦ πῶ!

Σωκράτης (τὴ σωπαίνει μὲ τὸ γνέψιμο).—Ὁ Τζοτζάκος σου ἐδῶ, τὸ παστρικό ὑποκείμενο, ὁ κύριος Πρεσβευτὴς στὸν κόσμον τῶν σαλονιῶν, μοῦ εἶχε ἀφήσῃ νὰ καταλάβω, πῶς δίχως κανένα σύντροφον, δηλαδὴ ἐγγυητὴ δὲ θὰ μ' ἔκαμε καμμιὰ χρηματικὴ εὐκολία. Ὁ Ἄγγελος, ἡ θεία σου Πρόνοια, προσεφέρθηκε. Ἐμμεῖνα δίχως χρήματα καὶ ἡ χίλιες σου δραχμὲς βγήκαν ἀπὸ τὴν τσέπη του.

Θεανώ.—Ἰσα μὲ τώρα δὲ βλέπω ποῦ θέλεις νὰ καταλήξης.

Σωκράτης.—Θὰ ἴδῃς. Ἀμα ἔφυγες εἶχα μιὰν ἄλλη ἐπίσκεψιν ἀρκετὰ ἐνοχλητικὴ καὶ μὴν τὰ ρωτᾷς πῶς, εἶχα βάλῃ τὸν Ἄγγελον νὰ τὰ σιάξῃ. Φαίνεται ὅμως πῶς ἂν καὶ τὰ πράγματα σιάχτικαν, κανένας καινούργιος διάβολος ξεφύτρωσε στὴ μέση. Μυστήριον! Πῶς εἶναι δυνατό νὰ σὲ ξέρῃ ὁ Ἄγγελος; γιὰ νὰ μοῦ μηνύσῃ πῶς θέλει νὰ μὲ βρῇ ἐδῶ, σπῆτι σου καὶ ὄχι ἄλλου;

Θεανώ.—Νὰ μὲ ξέρῃ ἔμμενα αὐτὸς ὁ... Ἄγγελος — τί περιεργὴ σύμπτωση! — νὰρθῇ ἐδῶ; Καὶ γιὰ τί πῆρε τὸ σπῆτι μου.

Σωκράτης.—Ἀμα ἔφυγε μοῦ ἄφηκε κατὰ διφορούμενα λόγια σένα χαρτί, κατόπι σένα δεύτερον γραμματάκι μοῦ ὥρισε συνέντευξιν ἐδῶ πέρα. Μῶν μου τὴν ἀνησυχία δὲ μπορῶ τίποτε νὰ βγάλω ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰνιγματώδη διαγωγὴν.

Θεανώ.—Στάσου! θαρρῶ πῶς βρῇκα. Δὲν μοῦ λές, ποιὸς ἦρθε μετὰ τοῦ ἔφυγα, νὰ σοῦ κάμῃ αὐτὴ τὴν ἐνοχλητικὴ ἐπίσκεψιν;

Σωκράτης.—Δὲν τὸν ξέρεις. Ἐνας ἀχρεῖος, ἕνα πρόστιχον ὑποκείμενο, ἕνας ἐκβιαστής.

Θεανώ.—Τὸνομά του;

Σωκράτης.—Πουρίδης. Γιατρὸς κι' ὅλας.

Θεανώ.—Πῶς;

Σωκράτης.—Τί; τὸν γνωρίζεις;

Θεανώ.—Βέβαια. Κόπιασε πρὸ ἡμερῶν καὶ μοῦ ἔκαμεν ἕνα σωρὸ προτάσεις. Πρόσφερε καὶ χρήματα.

Σωκράτης.—Τί σοῦ γύρευε;

Θεανώ.—Ἦθελε νὰγοράσῃ τὴν ἀλληλογραφίαν σου.

Σωκράτης.—Τὸν ἀλιτήριον...

Θεανώ.—Μὰ δὲν βλέπω τί ρόλον μπορεῖ νὰ παῖξῃ σαυτὴ τὴν ἱστορία ὁ φίλος σου.

Σωκράτης.—Δὲν ἐννοῶ τίποτε.

Θεανώ.—Μὰ καλὰ... πῶς τᾶσιαξε τὰ πράγματα μὲ τὸν Πουρίδην, καθὼς λέγεις;

Σωκράτης.—Κι' ἐγὼ δὲ ξέρω τί νὰ σοῦ πῶ.

Θεανώ.—Οὐρίαςες!

Σωκράτης.—Ποῦ νὰ σοῦ ἐξηγῶ! τὸν Πουρίδην δὲν τὸν ἐδέχτηκα ἐγὼ παρὰ ὁ Ἄγγελος σὰν νὰ ἤμουν ἐγὼ, ἀφοῦ ὁ Πουρίδης κανένα μας δὲν ἐγνώριζε. Νὰ ὅμως ποῦ τὰ κατάφερε φαίνεται ὁ Ἄγγελος. Εἶναι τετραπέρατος.

Θεανώ.—Καλὰ, καὶ δὲ σοῦ εἶπε...

Σωκράτης.—Θὰ εἶχαν μείνῃ καμμιὰν ὥρα μόνοι τους. Δὲν μπόρεσα νὰκούσω τί εἶπαν ἀργότερα ἅμα πέρασα στὸ γραφεῖον, ὁ Ἄγγελος ἦταν φευγάτος.

Θεανώ.—Παράξενα πράγματα. Φῶς στὰ μάτια σου, ψυχὴ μου... Βάξω στοίχημα πῶς μῶν σου τὴν ἐξυπνάδα ὁ Πουρίδης σου καὶ ὁ Ἀγγελάκης σου γενήκαν ἕνα.

Σωκράτης.—Τρελλή, δὲ ξέρεις τί λές, δὲν τὸν ξέρεις τὸν Ἄγγελον, τί χρυσὸς φίλος! Ἡ ἐνσάρκωση τῆς αὐταπάρνησης. Πόσο μιᾶς δίχως σκέψιν προσφέροντας αὐτὰ σου τὰ λόγια.

Θεανώ.—Βλέπω πῶς ὑπερασπίζεσαι καλὰ τοὺς φίλους σου, πολὺ καλλίτερα ἀπὸ μένα τὸ κάτω κάτω ὅμως δὲ ξέρω πῶς, ὁ φίλος αὐτὸς ποῦ δὲ γνωρίζω ποῦθε κρατᾷ ἢ σκούφια του, ἔμαθε τὸ σπῆτι μου καὶ τολμάει νὰ σὲ δώσει ἐδῶ ραντεβοῦ, ἐδῶ σὰν νᾶταν καφενεῖο, δίχως καὶ τὴν ἀδειά μου. Ὅλοι σας οἱ ἄνδρες οἱ ἴδιοι! μὰ σὺ τοὺς περνᾷς. Ἀκοῦς ἐκεῖ ἀδιακρισία!...

Σωκράτης. (θυμωμένα)—Σῶπα λοιπόν! δὲν ἦρθα ἐδῶ γιὰ νὰ μὲ βρίζεις.

Θεανώ.—Ἡρθες γιὰ νὰβρῇς τὸ φίλον σου, τὸ ξέρω. Δὲ σὲ βρίζω καθόλου. Σοῦ ἀραδειαῶν τὰ πασαλημμένα σου. Ὅπως ὁ-

μως καὶ ἂν εἶναι δὲ θὰ περάσῃ ἔτσι τὸ πρᾶμα. Ἀφοῦ θυμῶ-
νεις θὰ ἰδῇς τί θὰ τὸν κάμω ἐγὼ τὸ φίλο σου· ἅμα ἔρθῃ θὰ τοῦ
δώσω τὰ παπούτσια στὸ χέρι μιὰ χαρά, θὰ μάθῃ ἔτσι νὰ μὴν εἶναι
τόσο ἀδιάκριτος καὶ αὐτός.

Σωκράτης. (Καὶ οἱ δύο τοὺς ὅσο πᾶνε ἀνάβουν καὶ θυμῶ-
νουν ταυτόχρονα).—Ὡραία εὐγνωμοσύνη!

Θεανώ.—Παρακαλῶ;

Σωκράτης.—Ἀντὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃς γιὰ τὸ χιλιάριο...

Θεανώ.—Ἄς εἶναι καλὰ ποὺ δὲ σιῶθηκες νὰ τὸ δώσῃς ἀπ' τὴν τσέπη σου καὶ θέλησες καὶ νὰ δανειστῇς ἀκόμα!

Σωκράτης.—Πάψε πειὰ τὸ παρακάνεις.

Θεανώ.—Σιγώτερα, φίλε μου, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεφωνίζῃς, τίς δουλειές μας ἀναμεταξύ μας. Τρίτους δὲν ἔχουμε ἀνάγκη. Ὡς τόσο τὸ σπῆτι μου τῶκανες χρηματιστήριο.

Σωκράτης. (δείχνωντας τοὺς χαρτοπαίχτες).—Δὲ ξέρω καλὰ τί εἶναι μὰ καμάρωσέ τους· σωστὸ χαρτοπαιχτεῖο...

Θεανώ.—Ἀφοῦ εἶσαι ἀνίκανος νὰ μὲ συντηρήσῃς.

Σωκράτης.—Πῶς!

Θεανώ.—Ἀμ' τί νόμισες; ἔδω πέρα ποιὸς πληρώνει τὰ στραβὰ ἔξοδα, τὰ λεφτὰ ποὺ μοῦ δίνεις γιὰ ἐκεῖνα ποὺ δανείζεσαι;

Σωκράτης.—Σκασμός, θὰ σέ... (σηκώνει τὸ χέρι του) Σκρόφα!...

Θεανώ. (Ὁ θυμὸς καὶ τῶν δυονῶ στὸ κατακόρυφο, ἀναγ-
κάζονται ὅμως νὰ μιλοῦν χαμηλὰ μὴν ἀκουστοῦν. Μύτη μὲ μύτη
σχεδὸν σφυρίζοντας τίς λέξεις).—Μὲ πῆρες λοιπὸν γιὰ ποιάνε, γιὰ
τὴ γυναῖκα σου καὶ θεὸς νὰ μὲ δείρῃς! (μπαίνει ὁ Ἄγγελος ἀπὸ
τὴν ἀριστερὴ πόρτα καὶ κατάπληχτος σταματᾷ σὰ βροντοχτυπη-
μένος) τολμᾷς καὶ σηκώνεις χέρι ἀπάνω μου; Δὲν ντρέπεσαι; Γιατί;
ἐπειδὴ μὲ χάλασες δεκάξῃ χρονῶ κορίτσι;

Σωκράτης.—Νὰ πάρῃ ἡ ὁργὴ τὴν ὥρα!

Θεανώ.—Εὐχαριστῶ μὰ ἔννοια σου φίλε μου καὶ δὲ θὰ μοῦ
γλυτώσῃς, ἄς σέ λένε καὶ Σωκράτη, τὸ πρᾶμα δὲ θὰ πολυβαστάξῃ·
ἀρκετὰ σὲ φορτώθηκα εἴκοσι χρόνια, ἐσένα ἕναν ἀνάξιο, ἕναν τι-
ποτένιο, ποὺ μὲ τὸ παραμικρὸ φούσκωνες. Κοκκινίζεις σὰν ἀστακὸς
καὶ θυμώνεις...

Σωκράτης.—Κλεῖσε λοιπὸν τὸ βρωμόστομά σου, λέρα! ἀφοῦ
σοῦ λέγω πῶς (βλέπει τὸν Ἄγγελο) Ἄα!

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Θεανώ, Σωκράτης, Ἄγγελος.

Ἄγγελος (προχωρῶντας λίγα βήματα. Φράζο).—Μὲ συγ-
χωρεῖτε!

Θεανώ.—Ποιὸς σᾶς... Ἄ... Σεῖς λοιπὸν εἴστε ποῦ πῆ-
ρατε τὸ σπῆτι μου γιὰ Λέσχη! Μὲ τί θαρρὸς...

Ἄγγελος.—Συγχωρήσετέ με...

Θεανώ.—Μάλιστα, μάλιστα: ὠραῖος τρόπος!

Σωκράτης (στὸν Ἄγγελο).—Μὴν τὴν συνερίζεσαι, θὰ σοῦ
ἐξηγήσω.

Ἄγγελος (ξερά).—Θὰ ἐξηγηθοῦμε, ναί... ἀργότερα.

Σωκράτης (τῆς Θεανώς).—Πήγαινε ἔχουμε νὰ μιλήσουμε...
πήγαινε σοῦ λέγω.

Ἄγγελος (ἥρεμα καὶ ἀποφασιστικὰ).—Πήγαινε σὺ Σωκράτη
... ἤθελα πρῶτα νὰ μιλήσω τῆς κυρίας.

Σωκράτης.—Τί; ἔχεις τίποτε ἰδιαίτερα; Γνωρίζετε...

Ἄγγελος.—Πήγαινε, ἄμε, ἔχω ἰδιαίτερα πραγματικῶς.
Ἐμεῖς οἱ δύο θὰ τὰ ποῦμε ἀργότερα.

Σωκράτης.—Τὶ ἀπόκαμες;

Ἄγγελος.—ἀργότερα σοῦ εἶπα... θὰ μάθῃς.

Θεανώ.—Πήγαινε νὰ κρατήσῃς συντροφιά τοῦ Τζοτζάκου
θὰ βαρέθηκε περιμένοντας τὴν Κλότα.

Ἄγγελος. (Βλέπωντας τοὺς χαρτοπαίχτες καὶ ἀναγνωρίζοντας
τὸ Σελλοῦδη) ποῦ βρίσκομαι;

Σωκράτης.—Λοιπὸν ἐμεῖς τὸ γρηγορώτερο.

Ἄγγελος.—Ναί, ναί τὸ γρηγορώτερο (βγαίνει ὁ Σωκράτης).

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΤΗ

Ἄγγελος, Θεανώ

Ἄγγελος (Μιὰ στιγμήν στέκουν καὶ οἱ δύο τοὺς δίχως μιὰ
στὶς δύο ἄκρες τῆς σκηνῆς. Σιγὰ σιγὰ ὁ Ἄγγελος πλησιάζει τὴν

Θεανώ πού στέκει κάπως περήφανα μὰ ἡμερώνει λίγο-λίγο. Μὲ ἄφατη συγκίνηση μόλις δυνάμενος νὰ μιλήσῃ) Θεανοῦλα!... γλυκειά μου Θεανοῦλα!... δὲ μὲ θυμᾶσαι; (πνίγεται ἡ φωνή του).

Θεανώ (ἀπολιθωμένη).—Ἐσύ; Ἀγγελε!

Ἀγγελος.—Ναὶ ἐγώ, ὁ Ἀγγελος... πού σ' ἔχω πάντα, ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ ἀκόμα στὴν καρδιά μου... Θεανοῦλα...

Θεανώ (δυσανασχετῶντας).—Μὴ μὲ φωνάζεις πειὰ ἔτσι... μή...

Ἀγγελος.—Σὲ θυμοῦμαι κοριτσάκι. Πῶς μεγάλωσες! ἔγινες ὠραία κοπέλλα... νόστιμη γυναῖκα.

Θεανώ (πού συνέχεται).—Κάθησε φίλε μου... ναί... βλέπεις τόσος καιρός...

Ἀγγελος.—Κι' ἐσύ δὲ θὰ μὲ ξέχασες; ἀκόμα μ' ἔχεις στὸ μυαλό σου... στὴν καρδιά σου... καθὼς μου τῶλεγες τόσες φορές!

Θεανώ.—Τὶ παιδικήσια λόγια! Πῶς ἄλλαξαν τὰ πράματα.

Ἀγγελος.—Ἀπονη!... Σὲ βλέπω καὶ ξαναεἶ μέσα μου μιὰ χερσὶ ἐποχὴ τῆς ζωῆς μου, πού μιὰ μαύρη συμφορὰ κατὰστρεψε ἀλύπητα κι' ἀγιάτρευτα.

Θεανώ.—Σὲ θυμοῦμαι... μὰ τόσο ἀμυδρά! Πέρασαν τόσα καὶ τόσα χρόνια. Ἐσᾶς! τὸν Ἀγγελο! Ποῦ νὰ τὸ συλλογιστῶ πῶς θὰ σᾶς ξανάβλεπα!

Ἀγγελος.—Πῶς μὲ σφάζουν τὰ λόγια σου! Τὶ πίκρα πού μὲ ποτίζουν.

Θεανώ (Ποῦ ὅλως διόλου ξαναγίνηκε κυρία τοῦ ἑαυτοῦ της).—ὦ! τὸ ρίχνετε πολὺ στὸ λυγισμό. Ἡρῆθατε νὰ μοῦ κάνετε κόρτε (Γρήγορα). Σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολὺ ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ πού μὲ θυμηθήκατε.

Ἀγγελος.—Ἐγὼ ποτέ μου δὲν σὲ ξέχασα.

Θεανώ (κοσμικώτατη).—Ποῦ λοιπὸν χρωστῶ τὴν ἐπίσκεψή σας;

Ἀγγελος.—Τὴν ἐπίσκεψή μου! Γιατὶ μὲ μιλᾶς ἔτσι, Θεανοῦλα, τὶ κακὸ σοῦ ἔκαμα καὶ μοῦ φέρεσαι μὲ τέτοιον τρόπο. Ὅταν εἴμαστε δεκάξη χρονῶν δὲ μοῦ μιλοῦσες ἔτσι μείγες μαγέψει μὲ τὴν ὠμορφιά σου, μὲ τὶς χάρες σου καὶ μέκαμες νὰ ζήσω τὰ καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς μου· τὸ παρθενικὸ σου κορμὶ γήτεψε τὸν

ἐφηβο πού ἤμουν τότε, καὶ δὲ ζοῦσα παρὰ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ κάμω δική μου μιὰ μέρα, ὥς πού ἔξαφνα σ' ἔχασα ἀπότομα, γιὰ πάντα ἀπροσδόκητα, καὶ ἀπόμεινα μονάχος μὲ τὴν πίκρα στὴν ψυχὴ μου. Ἐσφίξε ἡ καρδιά μου καὶ κλείστη· ἡ θύμησή μου μέσα της. Σ' ἔχασ' ἀπροσδόκητα σὰν τὴν εὐτυχία, ἔσένα πού ἦσουν ὁ ἥλιος τῆς ζωῆς μου, ἡ χαρά μου, ἡ γλυκειά μου ἐλπίδα. Σὰν ἀχτίδα δλόφωτη πλημμύρισε φῶς τὴν ψυχὴ μου καὶ μιὰ μέρα χάθηκες στὰ σκοτάδια. Ἐμαθα τὴν πικρὴ, τὴν ἄσημη ἀλήθεια κατόπι καὶ δὲν μπορούσα νὰ τὴν πιστέψω. Σὰν τρελός, σὰν τὸν τυφλὸ πού ἔχασε τὰ μάτια του, σ' ἐγήρευα, κι' ἀντὶ νὰ σ' ἀντικρύσω, φανερώθηκε μπροστά μου ἡ πειὸ φριχτὴ πραγματικότητα σὰν ἔμαθα πῶς ἐσύ, γλυκειά παρθένα, πλανέθηκες κι' ἄφηκες τὸ σπῆτι σου. Ἐτσι κ' ἐγὼ πῆρα τὰ μάτια μου, καὶ κλείνοντας στὰ στήθια μου τὸν καῦμό μου, κρύβοντας σὰν ντροπὴ τὴ δυστυχία μου, βάλθηκα νὰ σὲ βρῶ κυνηγῶντας μιὰ χίμαιρα. Ἀπελπισμένος ξενιτεύθηκα, γύρισα τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερικὴ, οὐργίως ἀπ' τὴ θεὰ τόσων κόσμων, ζαλισμένος ἀπὸ τὴν πάλῃ τῆς ζωῆς. Μὰ ἐσὺ βασιλεύεις στὰ σπλάχνα μου καὶ δὲν περνοῦσε νύχτα ποῦ δὲν ἀναλογιζόμουν τὸ περιγλυκὸ σου πρόσωπο, τὴ μελένια ματιά σου... δίχως νὰ προσφέρω τὸ χλιαγὰ πητό σου ὀνοματάκι... Θεανοῦλα!... Στὴ δυστυχία μου εἶχα ἀκράδαντη τὴν πεποίθησι πῶς δὲ θὰ ξεφυγοῦσα χωρὶς νὰ σὲ ξαναἰδῶ μιὰ μέρα. Κι' αὐτὴ ἦταν ἡ εὐχή μου, ὁ κρυφός μου πόθος, νὰ σὲ ξαναχαροῦν μιὰ μέρα τὰ μάτια μου, ἔστω καὶ... μὲ ἄλλον, μὰ νὰ μὴν πεθάνω δίχως ἀκόμα μιὰ φορὰ ν' ἀντικρύσω τὸ περίπαθό σου βλέμμα. Μόλις εἶναι λίγες μέρες ποῦ γύρισα καὶ νὰ ποῦ ἡ εὐχή μου ξεπληρώθηκε καὶ ἦρθε ἡ ποθητὴ στιγμή νὰ σὲ χορτάσω βλέποντάς σε. Καὶ ὅμως σήμερα ἡ τόσο εὐτυχισμένη μέρα τῆς δυστυχίας μου εἶναι ὁ θάνατος γιὰ κάθε ἄλλο αἶσθημα. Μὲ δίδαξε τόσα πράματα ἡ σημερινὴ μέρα. Ποιὸς θὰ μοῦλεγε πῶς ἐκεῖνος ποῦ αἶρπαξε ἐκεῖνος ποῦ σ' ἐξελόγισε ἀπὸ τὸ σπῆτι σου θὰ ἦταν ὁ καλλίτερός μου φίλος! Κι' ἐγὼ νὰ τὸ μάθω μόλις σήμερα καὶ ὑπὸ ποιους οἰωνούς! Νὰ μάθω τὴ στιγμή ποῦ ἔκανα στὸν ἐπιστήθιό μου φίλο τὴν πειὸ μεγάλη ἐκδούλευσι πῶς ἐκεῖνος ἀκριβῶς γιὰ τὸν ὁποῖον ἐπάλεβα ἦταν ὁ αἴτιος τῆς παν-

τοτεινῆς μου δυστυχίας, αὐτὸς ποῦ μέκανε νὰ μὴν χαρῶ μιὰ γλυκεῖα μέρα στὴ ζωὴ μου.

Θεανώ.— Γιὰ ποιὸν κάνετε λόγο;

Ἄγγελος.— Γιὰ ἐκεῖνο ποῦ μοῦ ἔκλεψε τὸν νεῖρό μου, ποῦ τὸ ποδοκύλισε, ποῦ ἔσβυσε τὴν εὐτυχία μου... μὲ συγχωρεῖς Θεανοῦλα, ἴσως νὰ μὴν ξέρω τί λέγω... μὰ πῶς... αὐτὸς παντρεμμένος... ἐσένα;...

Θεανώ (ψυχρά).— Ἀ φίλε μου! λόγο δὲν ἔχω νὰ δώσω κανενὸς καὶ ἀκόμα λιγώτερο γιὰ τοὺς ἄλλους. (παύση) Πάλι θὰ σᾶς κάμω τὴν ἴδια ἐρώτηση. Πῶς ἔχω τὴν εὐχαρίστηση νὰ σᾶς δεχτῶ σπῆτι μου, τέτοιαν ὥρα!

Ἄγγελος.— Σὺ, Θεανοῦλα, νὰ μοῦ μιλάς ἔτσι; Πῶς ἄλλαξες! Ποιὸς σὲ χάλασε τόσο; αὐτὸς... αὐτὸς... Σὲ χάρηκε λοιπόν, μὰ δὲ στάθηκε ἄξιος νὰ σὲ χαρῇ. Σὲ παράτησε... μὲ ἄλλην καὶ ἀκόμα... ὦ! εἶναι φοβερό! (Κλαίγει) ὦ! τὸ χρυσό μου τῶν νεῖρο, τὴ νειότη μου, πῶς μοῦ τὴν μουντζούρωσε, ἐκεῖνος ποῦ χρυστάει τόσα! Ναί, μὰ δὲ θὰ κρατήσῃ ἔτσι τὸ πρᾶμα.

Θεανώ.— Γιὰ νὰ σᾶς πῶ. Μὴν παραφέρεστε! μέσα ἔχει κόσμος καί...

Ἄγγελος.— Κόσμος!... Μὰ πές μου λοιπόν ποῦ βρίσκομαι; τί εἶναι τὸ σπῆτι σου, τί εἶσαι τέλος πάντων ἐσύ;... (Καταλαβαίνει καὶ ἔξαφνα) ἔτσι λοιπόν! Χειρότερη δὲ θὰ μπορούσα νὰ σεῦρω... Μοῦ καίγει τὸ νομα τὴ γλῶσσα. Ἐσύ, σὰν τῆς τελευταῖες, τίς χαμένες...

Θεανώ.— Γιὰ κλεῖσε λιγάκι τὸ στόμα σου, ἄρχισες νὰ τὸ παρακάνεις. Γιὰ θέατρο πῆρες τὸ σαλόνι μου; τί γυρεύεις ἐδῶ; ποιὸς εἶσαι;... δὲ σὲ ξέρω...

Ἄγγελος (ποῦ κάπως ἡσυχάζει).— Ξενιτεύθηκα λοιπόν καὶ πῆρα τὰ μάτια μου γιὰ νὰ κούσω γυρνώντας τέτοια λόγια! Ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ στόμα ποῦ ἔτρεμα σύγκορμος σὰν συλλογιζόμουν πῶς μπορούσα νὰ τὸ φιλήσω (πιάνει τὸ κεφάλι του στὰ δύο του χέρια, σκυφτὸς καὶ καθιστὸς) καὶ τὴ μέρα ποῦ ἄνοιξα τὴ καρδιά μου καὶ θυσιάστηκα γιὰ τὸ φίλο μου ποῦ μ' ἔκλεψε καὶ ποῦ μ' ἐσκότωσε (σηκώνεται ἄγρια στὴ Θεανώ). Καὶ ὅμως ἐγὼ θὰ ἐκδικηθῶ τὰ νειάτα σου, τὴν τιμὴ σου καὶ τὴν ἀμετρή μου δυστυχία. Θὰ βγάλω τὸ ἄχτι μου πανω σαὐτὸν τὸν ἄτιμο ποῦ σήμερα ἀκόμα ἔσω-

σα... Ἄα! ἐδῶ εἶναι τὰ συναλλάγματα ποῦ ἤμουν ἔτοιμος νὰ τὰγοράσω γιὰ νὰ γλυτώσω τὴν ὑπόληψή του καὶ νὰ τὸν σταματήσω μπρὸς στὴν πτώχευση, στὴ φυλακή. Ἔτσι λοιπόν μὲ ἀνταμείβει! Σάρπάζει, σὲ χαλᾷ καὶ σὲ πετᾷ... σ' ἔχει τώρα σπιτωμένη γιὰ τὰ κέφια του.

Θεανώ. (Ξαφνικά ἤπια καὶ σχεδὸν γλυκά).— Ἡσύχασε, μὴν παραφέρεσαι, Ἄγγελε... καμμιὰ ἀνίγκη δὲν εἶναι νὰ σηκώνῃς τὸν κόσμο... Κάνε μου τὴ χάρη.

Ἄγγελος. (Μὴν ἀντέχοντας στὴ ματιά της).— Πρέπει λοιπόν καὶ σὺ νὰ μὲ παρακαλῇς γιὰ τὴ σωτηρία του!

Θεανώ.— Δὲν πρόκειται γιὰ τὴ σωτηρία του. Πρόκειται γιὰ τὴν ἡσυχία σου ποῦ τόσον καιρὸ στὴν ξενιτειὰ (παύση ἀπότομη. Σὰν νὰ τῆς κατέβηκε μιὰ ἰδέα)... Τόσα χρόνια ποῦ ἔλειπες!... Ἀλήθεια πῶς πέρασαν! Θὰ γύρισες τὸν κόσμον ὅλο θὰ κέρδισες ἓνα σωρὸ χρήματα, θὰ πλούτισες.

Ἄγγελος.— Ποιὸς λογαριάζει τὰ πλούτη στὴ δυστυχία του!

Θεανώ.— Εἶναι τόσο μεγάλη παρηγοριά στὴ ζωὴ! Ξέρεις ποῦ κάθε... (διακόπτεται ἄξαφνα ἀπὸ τὴν ἀπρόοπτη καὶ ὀρμητικὴ εἴσοδο τῆς Κλότας ποῦ ἀκολουθεῖ καταπόδι ὁ Σελλοῦδης).

(συνέχεια τοῦ ἐρχομένου).

H

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

ΑΝΟΙΧΤΑ ΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ

Παναγιώτατε,

Ἡ πανσοφία εἶναι ἀποκλειστική ιδιότητα τοῦ Θεοῦ. Ἄν οἱ θεολογικὲς ἀλήθειες πηγάζουν ὄχι ἀπὸ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ—δηλαδή τοῦ Ἄγνωστου—παρὰ ἀπὸ τὴ συγκριτικὴ γνώση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς Αὐτό, φανερὸ πὼς ἡ ἐπιστήμη τῆς ὁποίας εἶστε ἡ ἀκρότατη κορυφὴ παραδέχτηκε τὴν πανσοφίαν τοῦ Θεοῦ, γιατί διαπίστωσε τὴ διανοητικὴ ἀνεπάρκεια τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶστε κ' ἐσεῖς ἄνθρωπος, Παναγιώτατε. Καὶ σὰν τέτοιος, πρέπει νὰ παραδεχτῆτε πὼς δὲν κατέχετε τὰ πάντα. Ὑπάρχουν βέβαια ἀλήθειες ποὺ σᾶς ἀνήκουν καὶ ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τίς ἀκούσουν οἱ λαοὶ, γονατιστοὶ μπροστὰ στὸ θρόνο σας. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἀλήθειες ποὺ σᾶς διαφεύγουν καὶ ποὺ γιὰ νὰ τίς μάθετε θὰ ἔπρεπε νὰ ξεχνάτε κάποτε τὸν ἐπίσημο ἑαυτό σας.

Καταπιαστήκατε, τώρα τελευταῖα, τὸ ριζικώτερο, τὸ σημαντικώτερο, τὸ ἐθνικώτερο ζήτημά μας—τὸ εκπαιδευτικό. Μὰ τὸ καταπιαστήκατε—εἶναι χριστιανικὴ ἀρετὴ ἡ παρηγορία καὶ πιστεύω νὰ μοῦ τὴν ἐπιτρέψετε—τὸ ζήτημα χωρὶς νὰ τὸ μελετήσετε προηγουμένως. Ἄγιος ὁ πόθος σας. Ὁ ζῆλος σας ἄξιος κάθε εὐγνωμοσύνης. Ἐμμανεύσατε τοὺς ἄθλους τοὺς ἀθάνατους, ἐνοσταλήσατε τοὺς μεγάλους δρόμους. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ, ἔπρεπε νὰ πάρετε τὸ ἀποστολικὸ ραβδί σας καὶ, σὰν καλὸς ποιμένας, νὰ προβάλετε μέσα στὸ πνευματικὸ σας ποίμνιο γιὰ νὰ παρακολουθήσετε ἀπὸ κοντὰ τὴν πολυκαιρινὴ ἀρρώστεια ποὺ τὸ φθείρει. Ἐπρεπε νὰ μῆτε μέσα στὰ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ στρε-

βλωτήρια ποὺ στὴν ἐπίσημη γλῶσσα μας ὀνομάζονται σχολεῖα, νὰ ἰδῆτε μὲ τὰ μάτια σας τὸ μαραμένο πρόσωπο τῆς Ἑλληνικῆς Νεότητος, ν' ἀκούσετε μὲ τ' αὐτιά σας τὸν πόνο τῆς σταυρωμένης τῆς ψυχῆς, νὰ βάλετε συχνὰ τὸ δάχτυλό σας εἰς τὸν τύπον τῶν ἡλων, νὰ ζητήσετε κατόπι βαθιὰ μέσα στὴ συνείδησή σας τὴν ἀνόθευτη φυσιογνωμία τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, ν' ἀκούσετε τὸν κανονικὸ παλμό της καὶ νὰ σκεφθῆτε. Καὶ τότε νὰ προσκαλέσετε τοὺς εἰδικούς γιὰ νὰ σᾶς δώσουν τὴν ἐπιστημονικὴ ἐξήγησιν τοῦ κακοῦ, νὰ τοὺς συμβουλευθῆτε καὶ νὰ κάνετε ὅχι ἐκεῖνο ποὺ κάνατε, παρὰ ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνει. Ἡ βία μὲ τὴν ὁποία θελήσατε νὰ λύσετε τὸ κολοσσιαῖο αὐτὸ ζήτημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔξαρτάται, μὲ δύο λόγια, ὁ ἀνθρωπισμὸς ὁλόκληρος μᾶς φυλῆς, ἀπόδειξε ἀκόμη μιὰ φορὰ τὴ θλιβερὴ ἀλήθεια: *Πὼς τὰ προβλήματα ποὺ ἐνδιαφέρουν περισσότερο τὸν Ἑλληνισμό, παραμένουν ἀκόμη ἀμελέτητα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θὰ μπερθεύουν νὰ τὰ λύσουν.*

Ἐχω καθῆκον νὰ ψυχολογήσω τὴ βία Σας, Παναγιώτατε. Ὅχι γιὰ νὰ σᾶς πικράνω, ἐγὼ ποὺ τόσο σᾶς σέβουμαι καὶ σᾶς ἀγαπῶ, παρὰ μόνο γιὰ νὰ ξεσκεπάσω τὸ κακὸ, μὲ τὴν πεποιθήση—γι' αὐτὸ καὶ γράφω—πὼς θὰ θελήσετε νὰ τὸ προλάβετε μόλις τὸ ἀντιληφθῆτε: Θὰ εἶδατε βέβαια κ' ἐσεῖς πὼς ἡ ἐκπαίδευσίς μας πρέπει νὰ μεταρρυθμιστεῖ. Γιατί; Καὶ πῶς; Αὐτὰ τὰ σημεῖα ὀρισμένως δὲ θὰ σταμάτησαν τὴν προσοχή σας. Θυμηθῆκατε πάλι πὼς ἔχετε κ' ἓνα φίλο, ἓνα λαμπρὸ ἴσως ἄνθρωπο, ποὺ κατὰ καλὴ σύμπτωση ἔτυχε νὰ εἶναι καθηγητής. Μιά μέρα, εἰσηγηθῆκατε τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀνάγκη στὸ Μικτὸ Συμβούλιο καὶ τοῦ παρουσιάσατε τὸ φίλο σας, σὰν ἓνα θρυλικὸ βασιλόπουλο ποὺ ἔχει τὴ μαγικὴ δύναμη νὰ νικάει τὴ μοῖρα μὲ τὸ ἀθάνατο νερό! Θὰ κάματε ἐξάπαντος τὴν εἰσηγήσιν σας μὲ τὴ μελιχρὴ αἰσθαντικότητα ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς λόγους σας, Παναγιώτατε. Κ' ἔτσι δὲ γλύτωσε κανεὶς, οὔτε ὁ φίλος κύριος Παπᾶς, ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς φωνῆς σας. Τὰ κεφάλια πῆραν τὸν κατήφορο τῆς ἐπιδοκιμασίας. Στὴ στιγμὴ, γράφτηκε γράμμα καὶ γραφὴ καὶ τώρα περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθῃ τὸ θρυλικὸ Βασιλόπουλο, καβάλλα σὲ χρυσοσέλωτο ἄτι, γιὰ νὰ μᾶς φέρῃ τὸ ἀθάνατο νερό.

Δὲν ἔχω τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίζω προσωπικὰ τὸν κύριο Βολονάκη. Πιθανὸν νὰ εἶναι τέλειος ἄνθρωπος, εὐσεβέστατος χρι-

στιανός ὀρθόδοξος καὶ στενὸς φίλος τῆς Παναγιότητά σας. Γνωρίζουμε ὅμως τὰ ἱστορικά του καὶ θέλω νὰ σᾶς τὰ θυμίσω γιὰ νὰ πεισθεῖτε, ὅπως ἐπείσθηκα κ' ἐγώ, πὼς δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ μπορούσε ν' ἀναλάβει τὸν ἡράκλειο ἄθλο νὰ καθαρίσει τὴν κόπρο τοῦ Αὐγείου. Ὁ κύριος Βολονάκης ἐσπούδασε στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν. Ἐχρημάτισε γυμνασιάρχης στὴν Κύπρο. Κατόπι ἀνάλαβε στὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας μιὰ ξεχωριστὴ θέση γιὰ νὰ κάνει ὅμως μιὰ κοινότατη ὑπηρεσιακὴ ἐργασία, διατηρῶντας κ' ἐφαρμόζοντας μὲ χαρακτηριστικὴ ἐγκληματικότητα τὰ προαιώνια ἐκπαιδευτικὰ μας συστήματα. Ὅταν ὁ κύριος Βενιζέλος ἔφυγε στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ διοργανώσει τὴν ἐπανάσταση, ὁ κ. Βολονάκης δὲν τὸν ἀκολούθησε. Τὰ πολιτικὰ του φρονήματα τὸν κρατήσανε στὴν Ἀθήνα. Κι' ὅταν τέλος ἡ κυβέρνησις τῆς Θεσσαλονίκης γένηκε ἡ ἐπίσημη κυβέρνησις τοῦ Κράτους καὶ καταπίσθηκε τὴν ἐκπαιδευτικὴν μας μεταρρύθμισιν ὁ κύριος Βολονάκης κρίθηκε ὅχι μόνον περιττός μὰ καὶ ἐπιζήμιος. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Στὰ προπύλαια τῆς πανεπιστημιακῆς μας κιβδηλίας σταματᾷ ἡ ἐπιστημονικὴ του μόρφωσις. Στὰ προαύλια τῆς Νέας Ἑλλάδας σταματᾷ ἡ ἐκπαιδευτικὴ του ἀντίληψις.

Καὶ τώρα, ρωτῶ μὲ δικαιολογημένη βέβαια ἀπορία: Γιατὶ τὸν φέρνουμε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον; Γιὰ νὰ διοργανώσει τὰ σχολεῖα μας; Δὲν μπορεῖ, γιατί δὲν εἶναι παιδαγωγός. Μήπως παραβλέπουμε τὴν ἐπιστημονικὴν του ἀνεπάρκειαν, μόνον καὶ μόνον γιατί ἔννοιωσε τὴν νέα ἐκπαιδευτικὴν μας ἰδεολογίαν, καὶ τὸν φέρνουμε μὲ τὴν πεποίθησιν πὼς κάτι καλὸ θὰ κατορθώσει ἕνας ζωντανὸς ὀργανισμός, ὃς εἶναι καὶ ἀκατάρτιστος; Οὔτε κ' αὐτό. Γιατὶ ξέρω καλὰ πὼς ὁ κύριος Βολονάκης ἀνήκει στὴν οἰκογένειαν τῶν νυχτοβίων ἐκείνων ποὺ τρώμαζαν ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Νέο-Ἑλληνικῆς Ἀλήθειας. Ἰσως, τέλος, νὰ τὸν φέρνουμε, γιατί τουλάχιστον εἶναι ἕνας ἄνθρωπος δικός μας ποὺ θὰ βρεθεῖ στὸ περιβάλλον του, στὸ περιβάλλον ἐκεῖνο ποὺ καθορίσατε τελειωτικὰ μὲ τὴν σεπτὴν σας φυσιογνωμίαν. **Ὅσο κ' ἂν εἶναι φοβερὸ νὰ θυσιάζονται εἰς ἀνώτερες ἀνάγκας ἑνὸς ἔθνους στὰ πολιτικὰ μας φρονήματα,** πάλι θὰ παραδεχόμενα μιὰ τέτοια δικαιολογία, ἂν τὸ κάτω τῆς γραφῆς εἵμασταν βέβαιοι γιὰ τὰ φρονήματα τοῦ κυρίου Βολονάκη, Ὡραῖο πρᾶμα ἢ φιλία, Παναγιώτατε, χριστιανικώτατη ἀρετὴ ἢ ἀ-

γάπη. Μὰ ὁ ἀπόλυτος ὑποκειμενισμός δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ βλάψῃ τὰ ζητήματα τῆς ἀντικειμενικῆς μελέτης.

Ἄν, πάλι, ὁ κύριος Βολονάκης ἔρχεται γιὰ νὰ καλλιεργήσῃ τὰ ἴα καὶ νὰ ἐκκολάπτῃ τὰ ὠὰ, εἶναι περιττὸ ν' ἀνησιχίσει. Ὅπως ἀνέκαθεν, ἔτσι καὶ σήμερον ἡ πόλις μας ἔχει στρατολογήσει γι' αὐτήν τὴ δουλειὰ τοὺς εἰδικότερους μαστόρους.

Ἄν ἀφήσουμε τώρα κατὰ μέρος τὰ πρόσωπα κ' ἐξετάσουμε κάπως τὰ πράγματα, νομίζετε, Παναγιώτατε, πὼς ἔτσι, μὲ τὴν προσκλησιν ἑνὸς καὶ μόνου προσώπου, εἶναι δυνατό ποτέ νὰ συντελεστεῖ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννησις, καὶ μάλιστα ἐδῶ, στὴν Πόλιν; Πὼς θὰ κατορθώσει κ' ὁ ἱκανότερος ἀκόμη παιδαγωγός ν' ἀλλάξῃ τὴν νοοτροπίαν, τὰ συστήματα, τὴν ἀδυναμίαν, ἢ τὴν λόξιν ἀνθρώπων ποὺ διδάσκουν, χρόνια τώρα, ὅπως αὐτοὶ ξέρουν καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ περισσότεροι γεράσανε τραβῶντας ὁ καθεὶς τὸ δρόμον τοῦ δικό του; Θὰ τοὺς κάνει ἴσως παιδαγωγικὰ φροντιστήρια. Θὰ τοὺς μαζέψῃ σὲ μιὰ αἴθουσαν καὶ θὰ τοὺς πιπιλίσει τὰ μυαλά. Θὰ τὸν ἀκούσουν βέβαια καὶ θὰ τὸν χειροκροτήσουν. Κ' ὕστερα; Ὑστερα θὰ γίνῃ ἐκεῖνο ποὺ ἔγινε, ὅταν ἡ Θεσσαλία προσαρτήθηκε στὴν Ἑλλάδα: Τὶς σπάνιες φορὲς ποὺ ὁ κύριος ἐπόπτης θὰ παρευρίσκει τὴν παράδοσίν του, θὰ προσπαθοῦν, οἱ καϋμένοι, γιὰ νὰ τοῦ βάθουν τὰ μάτια, ν' ἀκολουθήσουν, τάχα τὶς συμβουλὲς του καὶ νὰ ἐφαρμόσουν, κουτσά—στραβά, τὶς θεωρίες του. Μόλις ὅμως γυρίσει τὴν ῥάχην του καὶ φύγῃ, ἡ σκηνοθεσία θὰ καταστρέφεται, ἡ συνήθεια θὰ ξανάρχεται κυρίαρχη μὲ τὴν ἀποκτημένη εὐκολίαν, καὶ ἡ μεταλλικὴ σειρὰ τῶν εἰς **τῆς, πῆς, ἀρχῆς μέτρης τρέβης,** θὰ ξαπολύεται πάλι, σὰν ἱππικὸ δαιμόνιον, ἀπάνω στὸν ρημαγμένον ἐγκέφαλον τῶν παιδιῶν μας.

Ὑπάρχουν χρήματα Παναγιώτατε; Χρήματα πολλὰ; Ξοδέψετε τα γιὰ νὰ ἰδρῦσετε **διδασκαλεῖα.** Ἐκεῖ μέσα θὰ μορφώσετε τοὺς δασκάλους τοῦ μέλλοντος, ἐκείνους ποὺ θὰ διαδεχθοῦν τοὺς σημερινούς. Καὶ γιὰ νὰ βοῇτε μαθητές, μὴν ἀρχίζετε, ὅπως ἀρχίσατε, τὴν ἐκπαιδευτικὴν μας ἀναγέννησιν, ψαλιδίζοντας τὸ μισθὸ τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν διδασκάλων γιὰ νὰ γεμίσετε ἴσως ἄλλους ἀδικαιολόγητους μισθοὺς. Μὴν κόφτετε τὸ ψωμὶ ἐκείνων ποὺ παρέχουν στὴν κοινωνίαν, μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα εὐεργετήματα, καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ κερδίζει τὸ ψωμὶ τῆς **ἐκείνων ποὺ μαθαίνουν σὺς**

γενεές νὰ céβονται τὸν θρόνο σας, Παναγιώτατε. Ἀλλέως ὄχι μόνον τὰ διδασκαλεῖα σας θὰ μείνουν ἄδεια, ὅπως πολὺ συχνὰ συμβαίνει στὸ ἐλεύθερο Κράτος, ὄχι μόνο δὲ θὰ ἔχετε τοὺς διδασκάλους τοῦ μέλλοντος, **τοὺς πολλοὺς** ποὺ μᾶς χρειάζονται γιὰ τὶς νέες ποὺ προσδοκοῦμε κατακτήσεις, μὰ εἶναι ζήτημα ἂν τὸν ἐρχόμενο Σεπτέμβριο θὰ βρῇτε ἡλίθιους ποὺ θὰ δεχτοῦνε νὰ ξαναφτύσουν τὸ αἷμα τους γιὰ νὰ ἀπολαύσουν καὶ πάλι τὴ ζωὴ, τρώγοντας **καθαρῶτατον ἄρτον μετὰ κρομμυδίου καὶ ἐλαίας**. Τὸ Δάσκαλο, τὸν Καθηγητὴ, τὸν θέλουν καὶ στὰ καλὰ μερικοὶ ὄχι ἐπιστήμονα παρὰ ἐργάτη καὶ μὲ τὸ μέτρο αὐτὸ ζητοῦνε πάντα νὰ καθορίσουν τὴν τύχη του. Πολὺ καλὰ! Κανεὶς δὲ θ' ἀπορρίψει τὸν τίτλο τὸν τίμιον. Ἄς προσέξουν ὅμως, γιατί ἀλλάξαν οἱ καιροί, ἄς προσέξουν, μήπως τὸ βῶδι αὐτὸ ποὺ ζευγοῦν στὸ ζυγὸ καὶ ποὺ ὀνομάζεται ἐργάτης, καὶ μάλιστα ἐργάτης μορφωμένος φανερώσει ἐμπράκτως τὴ συναισθησιὴ τῆς δυνάμεώς του.

Χρήματα λοιπόν. Μὰ χρήματα δὲν ὑπάρχουν γιὰ νὰ ἰδρυθοῦν διδασκαλεῖα. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννησις, ὅπως τὴ φαντάζεστε, ἀκατόρθωτη πρὸς τὸ παρὸν καὶ περικτὸς ὁ κύριος Βολονάκης.

Θὰ μὲ ἀδικοῦσατε πολὺ, Παναγιώτατε, ἂν πιστεύατε πὼς ἓνας ἄνθρωπος τῆς ἰδιοσυγκρασίας μου θὰ σᾶς συμβούλευε ποτὲ τὸ χεροσταύρωμα καὶ τὴν ἀδράνεια. Ἐχετε ὄρεξη γιὰ δράση Παναγιώτατε; Νοιώθετε μέσα σας νὰ σφύζουν τὰ μεγάλα ἔργα; Τότε ἀφῆστε κατὰ μέρος τὰ μπαλώματα καὶ ἀναλάβετε κάτι ὠραιότερο, κάτι ριζικώτερο, τὴν ἐκπαιδευτικὴ μας ἐπανάστασις. Ἐχετε τὸ θάρρος νὰ μᾶς φέρετε ἓνα Γληνὸ, ἓνα Δελμούζο, ἓναν Τριανταφυλλίδη, τοὺς ἀνθρώπους δηλαδὴ ἐκείνους στοὺς ὁποίους ὁ κύριος Βενιζέλος, παραδίδοντας στὰ χερίά τους τὴν Ἑλληνικὴ Ἐκπαίδευσιν, εἶπε τὰ βαρυσήμαντα αὐτὰ λόγια:

— **Πρέπει νὰ ξέρετε διὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν μας μεταρρυθμίσιν τὴ λογαριάζω σὰν τὸν μεγαλύτερον τίτλον τῆς πρωθυπουργίας μου καὶ σὰν τὴν μεγαλύτερην ὑπηρεσίαν μου στὴν Πατρίδα.**

Δὲν τοὺς θέλετε αὐτοὺς; Ὑπάρχουν καὶ ἐδῶ στὸν τόπον τοῦ ὁποίου δυστυχῶς δὲν γνωρίζετε παρὰ τὴν ἐπίσημην ὄψιν, ὑπάρχουν ἱκανότητες ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ δοξάσουν τὴν πατρίδα σας.

Ἐχουμε τὸν πατέρα τῆς νέας ἐκπαιδευτικῆς ἀλήθειας, τὸν ἐμπνευστὴ τοῦ Βενιζέλου, τὸν ὁδηγητὴ τοῦ ὑπουργείου του. Εἶναι ὁ Φωτιάδης, ὁ ἓνας—ὁ ἄγνωστος ἴσως ἀκόμη στὴν Παναγιότητά σας. Βάλετε γύρω στὴν πλούσια ζωὴ αὐτὴν ἐστία τὴν ἐπιστημονικὴ αὐθεντία ἐνὸς Σταματιάδου, τὴν ἀπέραντι ἀγάπην ἐνὸς Βασιλειάδου, τὴν πολυτιμότεν πείραν ἐνὸς Δαμασκηνοῦ, ἐνὸς Καρατζᾶ, ἐνὸς Σαρηγιάννη καὶ ἄλλων, καὶ τὸ θαῦμα ἐξάπαντος θὰ γίνῃ...

Φτάνει νὰ τὸ πιστέψετε, Παναγιώτατε, καὶ νὰ κάνετε τοὺς ἄλλους νὰ τὸ πιστέψουν.

Μὲ τὴν ἄτρεμν αὐτὴν κραυγὴ τῆς συνείδησός μου, φιλῶ τὸ χερί σας, Παναγιώτατε, προσμένοντας τὴν ἐμπνευσμένην σας ἀπόφασι.

Ὁ ΜΠΕΚΕΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΜΗ

Ἡ μελέτη τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος στὴν Ἰταλία.

Οἱ Ἰταλοὶ γεννιοῦνται φιλέλληνες. Εἶναι ρυπαρὸ στρατήγημα προσώπων ποὺ ἐνδιαφέρονται νὰ σπέρνουν διχόνοιες ἀνάμεσα στοὺς δυὸ λαοὺς, τὸν Ἑλληνικὸ καὶ τὸν Ἰταλικὸ—ποὺ μαζὶ στάθηκαν δασκάλοι τοῦ πολιτισμοῦ γιὰ τοὺς ἄλλους— νὰ πιστεύουν ἢ νὰ κάνουν νὰ πιστευτεῖ πὼς, στὴν Ἰταλία ὑπάρχουν ἀντιπάθειες θρησκευτικῆς, πολιτικῆς ἢ φιλολογικῆς.

Ξαναδιαβάζοντας τὴν ἱστορίαν τῶν δυὸ λαῶν καὶ μελετώντας τὰ πρῶτα ἀριστουργηματικὰ μνημεῖα τῆς τέχνης τους, τὰ Βασιλικά τῆς Ραβέννας, καὶ τὸ Δῶμα τοῦ Μονρεάλε, καὶ γυρνώντας στὴν καταγωγὴ τῆς φιλολογικῆς τους ἀνθισσης, οἱ Ἰταλοὶ νοιώθουν πάντοτε ὅτι εἶτανε μαθητὲς τῶν Ἑλλήνων. Τέτοιοι εἶτανε σὰν ἔλαμπε ἡ κλασικὴ ἑλληνικὴ μόρφωσις στὴ Σικελίαν καὶ τὴν Καλάβριαν, ἀνάμεσα στὴν ἔντονη ἐργασία τῶν Βυζαντινῶν καλλιτεχνῶν τῆς Ραβέννας, καὶ τῶν ἐλλήνων καλογέρων τῆς Νότιας

Ἰταλίας, ἀνάμεσα στὶς μεγαλοπρέπειες τῆς ἀναγέννησης, ποὺ τὴν Θεμελιώσανε οἱ ἀνθρωπιστές τοῦ Βυζαντίου, μετανάστες στὴν Ἰταλία.

Ὅλη ἡ Ἰταλικὴ παιδεύση εἶναι ποτισμένη Ἑλληνισμῷ, κλασικῷ ἢ βυζαντινῷ. Καὶ ἡ ἰταλικὴ ψυχὴ ποὺ ξαναδιαβάζει τὴ θαυμάσια ἱστορία τοῦ Πουκεβίλ, εὐκόλως πεῖθεται ὅτι καὶ γιὰ τὴν ἴδια, καὶ γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἡ θεία λευτεριά εἶναι πραγματικὰ «ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη» τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰταλῶν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ χρησιμεύουν οἱ ἀνάμνησες αὐτῆς τῶν περασμένων, καὶ νὰ ἐπηρεάσουν τὸ παρὸν. Στοὺς πιὸ μαρτυρικούς αἰῶνες τοῦ σκλάβου ἑλληνισμοῦ, τὰ μεγάλα ἰταλικά πανεπιστήμια, ἰδιαίτερα τῆς Βενετίας καὶ Ρώμης εἶταν τὸ καταφύγιο ἑλλήνων προσφύγων, ποὺ κάτω ἀπὸ τὸν ὠραῖον ἰταλικὸ οὐρανὸ, ἐτοίμαζαν τὴ μελλοῦμενη ἀποκατάσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ποὺ ἀναπναι τὴν πατρίδα τους τὸν πυρὸς τῶν γνώσεων. Ἡ Ἰταλία στάθηκε τὸ ἄσυλο τῆς ἀλύτρωτης Ἑλλάδας καὶ τῆς παιδεύσεώς της. Ἔτσι, ὁ σημερινὸς ἑλληνισμὸς ποὺ χύνει τὸ αἷμα του τόσο εὐγενικὰ γιὰ τὰ θεῖα του ἰδανικά, πρέπει νὰ ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴν Ἰταλία.

Ἐμεῖς, ἰδιαίτερα, θὰ θέλαμε νὰ τονωθεῖ στὴ σφαῖρα τῆς φιλολογίας, ἡ μεγαλοπυρρὸς σημασία τῶν πολιτικῶν σχέσεων τῆς Ἰταλίας μετὰ τὴν Ἑλλάδα. Σχεδὸν ἄγνωστη εἶναι στὴν Ἰταλία ἡ πλουσιώτατη νεοελληνικὴ φιλολογικὴ παραγωγή. Ἐνας μονάχα, δουλεύει εἴκοσι χρόνια τώρα, μ' ἀκούραστη ἐνεργητικότητα, γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὰ ἔθνικα δίκαια τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ διαδίδει στοὺς Ἰταλοὺς τὴ νεοελληνικὴ παιδεύση. Αὐτὸς εἶναι ὁ κ. Francesco De Simone Brouwer, καθηγητὴς τῶν Νεοελληνικῶν στὸ Ἀνατολικὸ Ἐνστιτοῦτο τῆς Νεάπολης. Ἡ Γραμματικὴ του τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας ποὺ φέτος τυπώθηκε μ' ἔξοδα τοῦ Ἐνστιτούτου, εἶναι θαυμάσια γιὰ τὴ γνώση τῆς πιὸ κρυμμένης ὁμορφιάς καὶ λεπτομέρειας τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας.

Τὸ ἐρχόμενο τεῦχος (VI—VII) τοῦ περιοδικοῦ «Ἀνατολικὴ Εὐρώπη» θὰ περιέχει μιὰ σύνθεση ὁλόκληρου τοῦ ἔργου τοῦ διασήμενου καθηγητῆ, γιὰ νὰ ξεσκεπάσει στοὺς Ἰταλοὺς, μεταφρασμένα θαυμάσια, τὰ πιὸ πολυτιμὰ πετράδια τῆς νεοελληνικῆς ποίησης καὶ πρῶζας.

Ἀλλὰ, δὲ φτάνει μονάχα ἡ ἰδιωτικὴ αὐτὴ ἐργασία. Πρέπει ἕνας ἐπιστημονικὸς σύλλογος νὰ πιάσει μετὰ τὴν καρδιά του τὰ συμφέροντα τοῦ νεοελληνισμοῦ, νὰ δείξει πόσο δίκαιες εἶναι οἱ ἀπαιτήσεις του, νὰ σχετίσει τὸ νεοελληνικὸ πνεῦμα μετὰ τὸ ἰταλικό, νὰ γνωστοποιήσει στὴν Ἰταλία τὴν πρόοδο, τὸν παλμὸ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας καὶ νὰ στερεοποιήσει τὶς βάσεις τῆς φιλίας ποὺ θὰ ἐπιτρέψει στοὺς δύο λαοὺς νὰ συνεργαστοῦνε στοὺς εὐφροὺς ἀγῶνες τοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ «Ἐνστιτοῦτο γιὰ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπη», ποὺ στὸ 1921 ἰδρύθηκε στὴ Ρώμη ἀπὸ τὴν πρωτοβουλία τοῦ κ. Amedeo Giannini, Διευθυντῆ τοῦ Γραφείου τοῦ Τύπου στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, καταπιάστηκε, ἐν μέρει, αὐτὸ τὸ πρόγραμμα.

Πρόεδρος τοῦ Ἐνστιτούτου, ποὺ ἡ λαμπρὴ του ἔδρα βρίσκεται στὴ μεγαλόπρεπη Via Nazionale τῆς Ρώμης, — εἶναι ὁ Γερουσιαστὴς κ. Ρου-

φίνη, πρῶτον ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσης, ἀντιπρόεδρος ὁ Γερουσιαστὴς κ. Καλίσσε. Τεχνικὸς διευθυντὴς ὁ μεγάλης ἀξίας ἑλληνιστὴς κ. Νικόλα Φέστα. Διευθυντὴς τοῦ Σλαβικοῦ καὶ νεοελληνικοῦ τμήματος ὁ Δόκτορας κ. Αὐρήλιος Παλμῆρης. Γενικὸς γραμματεὴς ὁ κ. Ἐκτωρας Λὸ Γκάττο, ὁ πιὸ σοφὸς γνώστης τῆς ρουσίκης φιλολογίας στὴν Ἰταλία. Ἐχει πλουσιώτη σλαβικὴ βιβλιοθήκη τοῦ καθηγητῆ Sehmler, ρωμάνου ἀντιπρόσωπου τῆς ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν στὴν Πετρούπολη.

Ἀπὸ τὴν ἰδρυσὴ του τὸ Ἐνστιτοῦτο ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἀνατολικῆς Εὐρώπης» μηνιαίου περιοδικοῦ, ποὺ σὲ διάστημα ἐνὸς χρόνου κατόρθωσε ν' ἀποκτήσει ὄνομα καὶ μεγάλες συμπάθειες στὴν Ἰταλία καὶ τὸ ἑξωτερικὸ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀξία τῶν μελετῶν του καὶ τὸ πλοῦτος τῶν φιλολογικῶν του εἰδήσεων. Πόσον ζωηρὰ ἐπιθυμοῦν οἱ ἐκδότες του νὰ παρακολουθοῦνε μετὰ τὶς εἰλικρινέστερες συμπάθειες τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ σύγχρονου ἑλληνισμοῦ! Τὰ φυλλάδια ποὺ κυκλοφόρησαν στὸ 1922, μαρτυροῦν τὶς τάσεις αὐτῆς τοῦ περιοδικοῦ καὶ δικαιούμεστε νὰ ἐλπίζουμε ὅτι θὰ γίνῃ τὸ ἄρμα τῆς νεοελληνικῆς διανοήσεως στὴν Ἰταλία.

Τὸ Ἐνστιτοῦτο δείχνει τὴ ζωτικότητά του μετὰ τὶς διαλέξεις, τὶς ἐπιστημονικὰς ἔρευνες, τὴν ἔκδοσιν σοφῶν τόμων.

Τρεῖς κιόλας τέτοιοι τόμοι κυκλοφοροῦσαν καὶ ἄλλοι θὰ φανοῦνε στὸ χρόνον ποὺ τρέχει. Ἐνας ἀπὸ κείνους ποὺ θὰ φανοῦνε ἀργότερα θὰ εἶναι ἡ ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς ποίησης τοῦ 16ου αἰῶνα καὶ τῆς σύγχρονης περιόδου.

Ὁ ἑλληνισμὸς ἔπρεπε νὰ βοηθᾷ τὴν ἐργασία αὐτὴ ποὺ στὸν καιρὸ θὰ δώσει ἀριστοὺς καρπούς. Ὅλα τὰ ἑλληνικά περιοδικὰ ποὺ τοὺς ζητήσαμε νὰ ἀνταλλάξουνται μετὰ τὴν «Ἀνατολικὴν Εὐρώπην» δὲν ἀπήντησαν στὴν πρόσκλησή μας. Τὰ ἑλλ. ὑπουργεῖα δὲ μᾶς ἔστειλαν τὶς ἐπίσημες ἐκείνες δημοσιεύσεις τὶς ὁποῖες θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποιοῦσε τὸ Ἐνστιτοῦτο διὰ νὰ διαφωτίσει τὴν κοινὴ ἰταλικὴ γνώμην γιὰ τὸ μαρτύριο, τὸν ἡρωισμό, καὶ τοὺς παλμούς τοῦ θείου ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ Πολωνικά, Τσεχοσλοβακικά καὶ Βαλτικά τμήματά μας εἶναι πλουσιώτατα. Ἀπεναντίας, ἐλάχιστες οἱ πληροφορίες μας γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀν κατόρθωσαμε νὰ ἐπιτύχουμε τὶς ἐπίσημες δημοσιεύσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ποὺ θὰ μᾶς εἶταν τόσο χρήσιμο γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὴ θέσιν τοῦ ἀλύτρωτου ἑλληνισμοῦ. Μάταια ἀναφερθήκαμε σὲ νεοέλληνες συγγραφεῖς γιὰ νὰ βροῦμε τοὺς νέους τόμους, ποὺ θὰ μᾶς εὐκόλυναν στὴν προσπάθειά μας νὰ μάθουμε στοὺς Ἰταλοὺς ποιὰ εἶναι τὰ διανοητικὰ καὶ πολιτικὰ ρεύματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Σὲ τόσο τραγικὰς στιγμὲς τόσο περιτετεωδίζεις καὶ ἱστορικὰς γιὰ τὸν ἑλληνισμό, εἶναι ἀνάγκη νὰ βοηθήσει ἡ δοξασμένη ἑλληνικὴ Φυλὴ τὶς προσπάθειες τῶν φίλων ἐκείνων, ποὺ στὴν ξένη γῆ, νοιώθουν τὴ λατρεία τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης γιὰ τὰ ἑλληνικά ἰδανικά. Δὲ φτάνει ν' ἀγωνίζεται κανένας γιὰ σκοποὺς εὐγενικοὺς καὶ ἁγίους, ἢ νὰ δίνει πο-

λύτιμη συνεργασία στην πρόοδο και τὸν πολιτισμό. Πρέπει ἀκόμα νὰ κερδίσει συμπάθειες, νὰ διαλύσει τὶς συκοφαντίες τῶν ἀσυμβίβαστων ἐχθρῶν, νὰ διαλευκάνει τάσεις ποὺ φαίνονται συχυσμένες καὶ υπερβολικὲς. Αὐτόνα τὸ σκοπὸ ἐπιδιώκει, ἀκριβῶς, ἡ «Ἀνατολικὴ Εὐρώπη». Οἱ Ἑλληγες ποὺ εἶναι ἐνωμένοι μεμᾶς μὲ τόσους μορφωτικὺς καὶ οἰκονομικοὺς δεσμούς πρέπει νὰ μὴ παραβλέψουνε τὴν εὐκαιρία ποὺ τοὺς παρουσιάζει τὸ περιοδικὸ αὐτό, γιὰ ν' ἀκουστεῖ ἡ φωνή τους στὴν Ἰταλία, νὰ ξεσκεπάσουνε στὴν Ἰταλία τὴν πραγματικὴ Ἑλλάδα, ὅχι πιά τὴν Ἑλλάδα τῶν πολιτικῶν κομμάτων, παρὰ τῆς ἀγνῆς ἀγάτης γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τοῦ πνεύματος τῆς αὐταπαρρησίας, καὶ τῆς αὐτοθυσίας.

Δρ ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΠΑΛΜΙΕΡΗ

Διευθ. τοῦ νεοελλ. τμήματος τοῦ «Ἑν-
στιτούτου γιὰ τὴν Ἀνατολ. Εὐρώπην».

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Γεωργίου Φιλανθίδου. *Νὰ μὴ τετραφωνηθῇ ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν μουσική*. Ἡ ἱστορία, ἡ ψυχολογία, ἡ λογική, αὐτὰ τὰ πράγματα λαλοῦσιν ἐναντίον τῆς τετραφωνήσεως τῆς νεοελληνικῆς μουσικῆς. Ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Ἐλισαῖον Γιαννίδην (Καθηγητὴν Σταματιάδην).

Με αὐτὸν το μεγάλο τίτλο στο ξάφυλλο βρήκε στὴν Πόλῃ ἓνα φυλλάδιο ἀπὸ 56 σελ., ποὺ εἶναι ἀπάντησις στὴ μελέτημον «Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ καὶ ἡ Εναρμόνισή της» (Δελτίο τοῦ Εκπαιδ. Οἰκ. τ. 9).

Ὁ συγγραφέας, καθὼς το λέει πολὺ καθαρά στὸν τίτλο, ζητεῖ νὰ κανονίσῃ ἓνα ζήτημα καλλιτεχνικὸ με τὴν ἱστορία καὶ με τὴν... λογική. Γιὰ τὴν καλαισθησία οὔτε λόγος. Αὐτὴν, φαίνεται, θα τὴ χρησιμοποιήσουμε ἀπὸ τώρα κ' ὕστερα γιὰ νὰ λύνομε τὰ ζητήματα τῆς Αστρονομίας καὶ τῶν Πολιτικῶν Επιστημῶν.

Πιστὸς στο πρόγραμμα τῆς λογικῆς ὁ συγγραφέας. Επειδὴ, λέει, σε μερικὲς δικέσμες οἰκογένειες μιλοῦνε γαλλικά, δὲν ἐπεται πὼς γραφτὴ γλῶσσας πρέπει νὰ γίνῃ ἡ γαλλικὴ. «Ἐξίσου λοιπὸν παράλογον εἶναι τὸ νὰ θέλωμεν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν νεοελληνικὴν μουσικὴν... νὰ τὴν ὑπαγάγωμεν ὑπὸ τετραφωνίαν, ἥτις ἦν, ἔστι καὶ ἔσται ἴδιον τῆς φραγκικῆς μουσικῆς.» (σ. 11). Καὶ σε ἄλλο μέρος: «ὅπως, ὅταν ἀκούσωμέν τινα νὰ

παριστανῶν καὶ ὁμιλῶν ἑλληνικά νὰ προσφέρῃ *νεγὸ, παρακαλῶ, Μαργαρίτα*, τὸ τοιοῦτον κινεῖν βεβαίως τὴν ἰλαρότητα ἡμῶν γεννᾷ ἀμέσως ἐν ἡμῖν τὴν ἀντίληψιν, ὅτι παριστάμεθα πρὸ γελοιοποιήσεως τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς, τὴν αὐτὴν ἀκριβέστατα ἀντίληψιν *πρέπει* (;) νὰ διαμορφώμεν... ἐνώπιον τῆς φραγκιστὶ πολυφωνήσεως τῆς μουσικῆς ἡμῶν» (σ.27).

Αὐτὰ εἶναι τὰ λογικά επιχειρήματα. Νὰ κ' ἓνα ιστορικόν: «Ἐάν δὲ ἡ γερμανικὴ ἢ ἡ οὐγγρικὴ ἢ ἡ ρωσικὴ μουσικὴ ἔχουσιν ἀποδεχθεῖ τὴν τετραφωνίαν, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα δὲν ἔχουσι μακράκινα παράδοσιν μουσικὴν...» (6.12).

Ἐχουμε καὶ επιχειρήματα *εθνικά*, δηλαδή ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμία: «καὶ ἂν ἀκόμη... ἐστερωτο οἰασθήποτε χάριτος ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν μουσικὴ, πάλιν ἐξ ἐθνικῆς καὶ μόνον ὑπερηφανείας ὁρμώμενοι ἔπρεπε ν' ἀναφωνώμεν μετὰ τοῦ Μολιέρου: *Guenille, s'il vous plait, ma guenille m' est chère*» (σ.18). Καὶ «μὲ τοιαῦτα... μέλῃ ὑπερηφάνως δυνάμεθα ν' ἀποποιώμεθα πᾶσαν τῆς δύσεως μουσικὴν μεταμόσχευσιν» (σ.26).

Κ' ἓνα *εθνικολογικόν*: «Ὅτε ὁ Μαρκὼνης ἀνεκάλυψε τὸν ἐναέριον τηλέγραφον, Γερμανοὶ ἐπιστήμονες δὲν ἔστρεξαν νὰ παραλάβωσιν αὐτὸν ἀμέσως τοιοῦτον ὡς εἶχε. Ἐργασθέντες λοιπὸν καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ τοὺς σχετικὺς φυσικοὺς νόμους θέσαντες εἰς ἐφαρμογὴν παρουσίασαν σύστημα τελείως ἰδικῆς τῶν γερμανικῆς ἐφευρέσεως, τοῦ ὁποῦν μηδὲν ἕτερον εἰμὴ τὰ ἀποτελέσματα καὶ μόνον εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Μαρκωνείου. Τοῦτο σημαίνει νὰ ἔχῃ τις ἀκεραίαν τοῦ ἑαυτοῦ ἐθνισμοῦ συναίσθησιν...» (σ.28).

Κάποτε ὅμως θυμιάται καὶ τὴν καλαισθησία ὁ κ. Φ.: «Ὅπου ἔποιν ἓκ κλησιαστικῶν θελητῶν οὐδόλως εὖρον ἐν ταῖς τετραφωνίαις ταύταις περισσότερον τοιοῦτον ἄφ' ὅσον εὐρίσκω εἰς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας χορὸν μὲ ποῖαν τινα ἐπιμέλειαν κατηρητισμένον, εἰς τὸν δεξιὸν τῶν Πατριαρχείων λ.χ.» (σ.22). Ὁ δεξιὸς λοιπὸν τῶν Πατριαρχείων, ὅχι καὶ ὁ ἀριστερός, ἔχει περισσότερον θέλητρο ἀπὸ τοὺς τετράφωνους χορούς. Μα αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἐγκώμιον ποὺ μποροῦσε νὰ κάμῃ τῆς τετραφωνίας ὁ κ. Φ. Ὅπως δὴποτε αὐτὸ ἐδῶ εἶναι βέβαια τὸ πρῶτον ἀπ' ὅσα ἀνάφερα ὡς τώρα ποὺ ἀξίζει νὰ ονομαστῇ ἐπιχείρημα, καὶ επομένως ἀξίζει καὶ ἀπάντησις. Ὁ κ. Φ., ἀν καὶ γράφει σε καθαρεύουσα γιὰ τὴν περίστασις, εἶναι δημοτικιστὴς μελετημένος, καθὼς φανερόνεται σε πολλὰ μέρη τῆς μελέτης του καὶ σα δημοτικιστὴς ἔπρεπε νὰ ἔχει καταλάβῃ καλύτερα τί θα πεί ἐξέλιξις ἰδεῶν καὶ αισθητικῆς στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Εμεῖς σεβόμεστε τὸ γούστον καὶ δε ζητοῦμε νὰ μπεῖ ἡ τετράφωνη μουσικὴ σ' ὅλες τὰς ἐκκλησίας. Μα ἄλλο τόσο βέβαια οφείλει κ' ἐκεῖνος νὰ σεβαστῇ τὸ δικὸν καὶ τὸ γούστον καὶ νὰ μὴς ἐπιτρέψῃ νὰ ἐκτελούμε σε μερικὲς ἐκκλησίες, καὶ μόνο στὴ λειτουργίᾳ, τὴ μουσικὴ ποὺ νομίζουμε καλύτερη.

Ἀλλωστε *ειδικῶς* μπορεῖ νὰ ἔχει δίκαιον: Δὲν εἶναι σπάνιον, πολὺ συχνὸ μάλιστα, ἓνας καλὸς μονόφωνος χορὸς νὰ εἶναι προτιμότερος ἀπὸ ἓναν πολυφωνικὸν με χαρακτήρα κανταδόρικον καὶ με λογῆς λογῆς ξεφωγητά. Πέφτει ἐξω ὅμως πολὺ ἀσκημα ὅταν δογματίζει *γενικῶς* πὼς «ο

ὠκεανός τῆς πολυφωνίας θὰ καταπνίξει τὴν ὑπόστασιν τῆς μουσικῆς ἡμῶν καὶ ἡ τετραφωνία εἶναι ἰσχυρὸς ὁδοσρωτὴρ ἐξιῶν καὶ ἀφομοιών ἀτάσας τὰς μουσικάς...» (σ. 21), καὶ ὅτι «εἶναι ἀδύνατον τὸ ξένον περιβάλλυμα τῆς πολυφωνίας νὰ μὴ παραμορφώσῃ καὶ ἀγνώριστον καταστήσῃ τὸ μέλος, ἀποσπῶν διὰ τοῦ περιέργως πολυπλόκου τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ ἀπ' αὐτό...» (σ. 22). Ἡ τελευταία αὐτῆς φράση με βάζει στὴν υποψία πὼς κάτω ἀπ' τὸν ἄνθρωπο ποὺ «κατέχει θεωρητικῶς οὐκ ὀλίγον δὲ κοῖ πρακτικῶς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς, ὧν πλεῖστα καὶ ἀπὸ σκηνῆς ἀπῆλυσεν» (σ. 22), κάτω ἀπ' τὸ θανατοστῆ τῆς ευρωπαϊκῆς μουσικῆς, ποὺ «καθισμένος στὸν κῆπο, σ' ἀνάλογι ὁμπρός, εἶτανε βυθισμένος στῆς ἑνατῆς τὸ πέλαο τοῦ Μπετόβεν συμφωνίας, κ' ἔπλεκε μέσ' στὸ ἡδύποτο τῆς μουσικῆς τῆς θείας» (σ. 16), κρύβεται ὁ κοινὸς ὁ ψάλτης, γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ μελωδία εἶναι ὅλη ἡ οὐσία τῆς μουσικῆς, ἐνῶ ἡ ἀρμονία εἶναι ἓνα φκισίδι, μιὰ ἐπίδειξη, ποὺ «ἀποσπᾷ διὰ τοῦ περιέργως πολυπλόκου τὴν προσοχὴν του» κινεῖ δηλαδὴ πρὸ πάντων τὴν περιέργειά του, με ἄλλα λόγια ενεργεῖ περισσότερο στο νοητικὸ του παρὰ στο αἰσθητικὸ.

Στο τεχνικὸ μέρος ὁ κ. Φ. μου βρίσκει ἀντίφασες. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο ν' ἀπαντήσω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἐκτός ποὺ τὸ ἀρθρᾶκι αὐτὸ θὰ μάχραινε πολὺ, θὰ μου εἶτανε καὶ πολὺ κοπιαστικὴ αὐτὴ ἡ δουλιὰ, γιὰτι εἶναι πρᾶμα ποὺ λείπει ἀπ' τὸ ὕψος τοῦ κ. Φ. εἶναι ἡ μεθοδικὴ κατὰ τάξιν καὶ ἡ ἀκριβόλογη διατύπωση τῶν ιδεῶν, ποὺ ευκολαίνει τὴ συζήτηση. Δὲν ἔχω ἐννοεῖται καμιά ἀντίφασιν στὴ μελέτη μου. Ὁ κ. Φ. φαίνεται νὰ ἔχει διαβάσει πολλὰ πρᾶματα, μα σάμπως νὰ μὴν τα κατὰλαβε ὅλα καλὰ. Ἐτσι π. χ., μιλώντας γιὰ κάποια βυζαντινὰ μέλη ποὺ τα εἶπα ἐγὼ ἀρρυθμία, παρατηρεῖ: «Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπὶ τέλους μακρὰ συνήθεια ἐπέβαλε τὴν εἰς τινὰ σημεῖα τῶν τοιούτων μελῶν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς ρυθμικῆς διαίρεσως, μήπως δὲν ἔχει καὶ ἡ δυτικὴ τὴν λεγομένην *cadence parfaite* καὶ *cadence plagale*, ἣτις εἶναι ἐκτέλεισις ἄρρυθμος, καὶ ἣτις ἀκριβῶς εἰσέρχεται εἰς τὸ μέλος διὰ νὰ φανῇ ἡ μουσικὴ ἀξία καὶ ἡ ἰκανότης τοῦ ἄδοντος;» (σ. 24). Γιὰ ἓνα ἄνθρωπο ποὺ εἶναι ἐν θέσει νὰ ἀπολαμβάνει μιὰ συμφωνία τοῦ Μπετόβεν **ἀπ' τὸ χαρτί** (!), πρᾶμα ποὺ υποθέτει τὴν ἀνώτατὴ βαθμίδα τῆς μουσικῆς μόρφωσης, εἶναι κάπως παράξενο νὰ μὴν ξαίρει ποῦ *cadence parfaite* καὶ *cadence plagale* εἶναι δυὸ ἐκφράσεις ποὺ δὲν περιέχουνε καμιά ἐννοια ρυθμοῦ, δηλαδὴ δὲ σημαίνουν οὔτε *ἀρρυθμία* οὔτε *ρυθμικὸ*, παρὰ σημαίνουν δυὸ διάφορες *καταληκτικὰς σειρὰς ἀρμονιών*. *Cadence* θὰ πεῖ *πτώση* (*cadere*), δηλαδὴ *κατάληξη*. Ἡ *parfaite* εἶναι ἡ *κατάληξη* ἐκείνη ποὺ ἀναπαύει τέλεια τὸ μουσικὸ αἶσθημα, ἐνῶ ἡ *plagale* (*πλάγια*) τὸ ἀφίνει ἐν μιᾷ κατάστασιν προσδοκίας, καὶ ἀπαντιεῖται περισσότερο στὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Ὁ κ. Φ., ἀν διάβαζε λιγότερα καὶ φρόντιζε νὰ τα καταλαβαίνει καλύτερα, δὲ θὰ ἔκανε τέτοιες σπουδαῖες γκάφες, καὶ δὲ θὰ εὕρισκε τότε καὶ στὴ μελέτη μου ἀντίφασες.

Στα ἀποδεικτικὰ γεγονότα ποὺ παρατάζω στὴ μελέτη μου (σ. 41-44

γιὰ νὰ δεῖξω ποὺ ἡ β. μουσικὴ ψάλλεται στὴ φυσικὴ κλίμακα ὁ κ. Φ. **δεν ἀπαντᾷ τίποτε**. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου λέω πὼς οἱ ψάλτες προσπαθοῦν τεχνητῶς νὰ ἐκτελέσουν τὸ τεταρτημόριο τοῦ τόνου, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνεται ἐν αἰσθητικῇ ἀνάγκῃ, καὶ προσθέτω πὼς ἀν ἡ ἀξία τῆς μουσικῆς εἶταν ἐξαρτημένη ἀπ' τὸ βαθμὸ τῆς τεχνητῆς υποδιαίρεσης τῶν διαστημάτων, τότε βέβαια θὰ συνεχρόταν ἓνα παγκόσμιο μουσικὸ συνέδριο γιὰ ν' ἀποφασίσαι τὴ διαίρεση τοῦ τόνου ἐν δέκα μέρη, ἐκεῖ ὁ κ. Φ. ἀπαντᾷ μ' ἓνα ἐπιχειρημα ποὺ ἀξίζει νὰ το ἀναφέρω γιὰ τὴν πρωτοτυπία του: «Τίς εἶναι ἐκεῖνος ὅστις θὰ σκεφθῇ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ μπακλαβᾶς εἶναι εὐάρεστος τὴν γεῦσιν, πρέπει νὰ φάγῃ συγχρόνως δέκα ὀκτάδες μπακλαβᾶ;... ὁ μπακλαβᾶς, ἐὰν ὑπερβῶμεν τὰ 150 δράμια (sic), ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὴν ὡς εὐάρεστον γλυκίσματος ἀξίαν του... οὕτω καὶ τὸ νὰ διαιρέσωμεν τὸν τόνον οὐχὶ μόνον εἰς 3 ἢ 4 ἀλλ' εἰς 10 ὅλα μέρη εἶναι παραλογισμὸς...» (σ. 38).

Τὸ πρακτικὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Φ. εἶναι πὼς πρέπει νὰ καταρτιστοῦν χοροὶ «πολυφώνως μονόφθογγοι», καὶ δίνει με ὅλη τὴ λεπτομέρεια τὴ συνταγὴ τοῦ καινούριου αὐτοῦ γιαιτρικοῦ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρώστεια, ποὺ θὰ εἶναι ἀρταχτο. Περιττὸ νὰ ἐξηγήσω στὸν ἀναγνώστη τί πρᾶμα εἶναι αὐτοὶ οἱ χοροὶ οἱ «πολυφώνως μονόφθογγοι», ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ονομαστοῦν καὶ «μονοφώνως πολυφθογγοί» χωρὶς ν' ἀλλάξει σημαντικὰ ἡ οὐσία τους. Εἶναι ἓνα παλιὸ γιαιτρικὸ με καινούριο ὄνομα. Ἄλλοτε το λέγανε σύστημα *κατὰ τὸ σύμφωνον καὶ ὁμόφωνον*, κάποτε *πάλη κατ' ἀντιφωνίαν*, τώρα ἐγίνετο *πολυφώνως μονόφθογον*, καὶ ἔχει ὁ Θεός. Μπορεῖ αὐριο νὰ εφεύρουμε κανένα *ἀντιφώνως σύμφθογον* ἢ *συμφώνως ἀντίφθογον* κτλ. Καὶ σ' αὐτὴν τὴ σειρὰ θὰ εἶταν ἀχαριστία νὰ παραλείπαμε νὰ προσθέσουμε καὶ τὴν περίφημη σαπονόφουσα τοῦ κ. Ψάχου, τὴ «διπλὴ συνηχητικὴ γραμμὴ». Ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μιὰ αὐθάδικη πρόκληση, εἶναι τὸ γάντι ποὺ ρίχνουμε κατὰ πρόσωπο τοῦ παντοδύναμου φυσικοῦ νόμου τῆς ἀρμονίας, γιὰ νὰ τοῦ ποῖμε πὼς ἐμεῖς δὲν τὸν ἔχουμε ἀνάγκη, γιὰτι τὸν ἀντικαταστήσαμε με μιὰ εφεύρεση δική μας καλύτερη. Εἶναι ἡ ἐλληνικὴ αὐτοτέλεια.

Εἶναι φυσικὸ νὰ ρωτήσῃ κανεὶς γιὰτί δὲν ἐγίναν ὡς τώρα αὐτοὶ οἱ χοροὶ οἱ «πολυφώνως μονόφθογγοι». Μας τὸ ἐξηγεῖ ὁ κ. Φ.: «ὀφείλομεν, ἀντὶ ὑπὲρ χοροῦ τῆς φραγκικῆς, ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἡμῶν μουσικῆς χοροῦ νὰ δαπανήσωμεν, ἵνα ὡς οἶοντε τέλειος ὁ χορὸς καταρτισθῇ» (σ. 57). Ἐδὼ πια ὁμολογῶ πὼς δὲν καταλαβαίνω. Ἐγὼ νόμιζα πὼς οἱ χιλιάδες τῶν ἐλληνικῶν ἐκκλησιῶν βρίσκονται στα χέρια τῶν ψαλτῶν, καὶ πὼς πολλὰ ἀπ' αὐτὰς ξοδεύουνε ποσὰ ὑπέρογκα. Καὶ πὼς ἦρθε πια ὁ καιρὸς ποὺ νὰ μπορούμε νὰ ποῖμε πὼς ὅτι εἶχε νὰ δώσει ἡ ψαλτικὴ τέχνη τὸ ἐδόκε. Μα ὄχι. Πρέπει ἀκόμη νὰ περιμένουμε, γιὰτι ἔχουμε, λέει, νὰ κάμουνε θάματα. Καὶ τὸ χειρότερο εἶναι ποὺ σ' αὐτὸ τὸ διάστημα οὔτε ἓνα χιλιστό ἀπ' τὰ υλικά μέσα τῶν ναῶν δὲν πρέπει νὰ διατεθεῖ γιὰ νὰ δοκιμαστῇ καὶ τὸ ἄλλο σύστημα, πρᾶμα ποὺ δὲ θὰ τοὺς ἐμπόδιζε βέβαια ἐκεῖνους ἐντωμεταξὺ νὰ καταγίνουν νὰ κάμουν τὸν ὡς οἶοντε τέλειον χορὸν».

Όχι, πρέπει εμείς να σταθούμε. Απολυταρχισμός. Και να ιδείτε που άμα σταθούμε εμείς θα σταθούν κ' εκείνοι. Θέλω να πώ δηλαδή θα σταθούν και τα λόγια, γιατί από έργα ποτέ δεν κάμανε τίποτε. Λέω θα σταθούμε, γιατί πραγματικώς μονάχα αφότου ξεφύτρωσαν οι διάφορες, καλές κακές' τετραφωνίες, τους είδαμε ν' ανησυχούν και να εφευρίσκουν καινούρια συστήματα.

Υπάρχει και κάτι που εξαγνίζει τον κ. Φ. απ' το αμάρτημα του να γράψει αυτό το φυλλάδιο, και για το οποίο του αξίζουνε θερμά συγχαρητήρια. Είναι η ευγένεια του ύφους του. Οδηγημένος αποκλειστικά απ' την πεποίθηση στην ιδέα του, δείχνεται τέλειος τξέντλεμαν όπου μιλεί για πρόσωπα. Το πράμα δεν είναι δυστυχώς τόσο κοινό ώστε να είναι περιττό να σημειωθεί.

Στο τέλος της πραγματείας ο συγγραφέας νόμισε καλό να υπογράψει: «Γεώργιος Φιλανθίδης, αδελφός του ά κανονάρχου των Πατριαρχείων». Αν η ιδιότητα του αδελφού είναι τίτλος, θα είτανε προτιμότερο να μας έλεγε «αδελφός του Μένη Φιλήντα».

Ε. Γ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας φίλος, κ' ένας από τους πρώτους συνεργάτες του «Λόγου» ό Αντώνης Τσιτσόπουλος, δέν υπάρχει πιά.

Δυό φορές μόνο, με την ανυπόκριτη προθυμία που γεννιέται από τη βαθειά συναίσθηση και την ακρόατη αντίληψη ενός ώριμου έργου, δυό φορές μόνο ό Αντώνης Τσιτσόπουλος επρόσφερε την πένα του στο «Λόγο». Κατόπι, όταν είδε πως τό έργο θεμελιώθηκε, πως ό «Λόγος» τραβάει μοιραία στην αποστολή του, έθεώρησε τόν έαυτό του περιττό και ξαναμπήκε στην άφάνεια που την έλάτρευσε άνέκαθεν σαν την άνώτερη άρετή της ζωής του.

Μου στάθηκε άδύνατο να τόν ξαναφέρω στον κύκλο μας.

Δέ θα ξεχάσω τό λόγο του, τόν μικρό και τόν βαθύ, που μου αποκάλυψε μιά μέρα όλόκληρη τη σκέψη του και γέμισε τη φαντασία μου από τό θλιβερό προαίσθημα που ή κακή μοίρα δέ

θέλησε δυστυχώς να μου τό διαψεύσει. Του μιλούσα για κάποιον φίλο του «Λόγου» και του επρότεινα να του τόν συστήσω.

—Περιττό, μου άπάντησε μ' ένα μικρό χαμόγελο. Μου φτάνουν οι άνθρωποι που γνώρισα. Και δυστυχώς αγάπησα πολλούς.

Είτανε βιαστικός να φύγει, αισθανόταν πως θα φύγει γλήγορα και έφυγε. Άίγες μέρες πριν πεθάνει, σε μιá βαρεία στιγμή αγάπης που άντικρύθηκαν τα βλέμματά μας όμολογώντας σιωπηλά τό φοβερό και τών δυό μας μυστικό, μου είπε κυττάζοντάς με κατάματα:

—Και όμως δέ ζήτησα μεγάλα πράματα από τη ζωή. Μου έφτανε να παρατηρώ τους όμοίους μου. Και πολλές φορές να διασκεδάω...

Άλήθεια. Έκει που πήγε ή καλή ψυχή σου, θα χαιρέται τη γαλήνη τών ταπεινών και τών δικαίων. Μά θα σου λείπει πάντα φτωχέ μου φίλε, ή πιο άκακη διασκέδαση, εκείνη που βγαίνει από την παρατήρηση τών ανθρώπων.

Ό «Λόγος» χάνει μιάν άφοσίωση. Έγώ χάνω έσένα. Πόσο μου λείπουν τα λόγια όταν αισθάνομαι πολύ...

Η νωπή ρυτίδα που χάραξε στο μέτωπό μου ό χωρισμός σου άς είναι ή σφραγίδα μιās νέας δοκιμασίας που θα με οδηγήσει μιá μέρα πιο τέλειο στη λευκή σου συνάντηση, αγαπημένε.

Ο. ΜΠΕΚΕΣ

Ό Κος Α. ΠΡΑΣΙΝΟΣ παραιτείται από τη διεύθυνση της ύλης του «Λόγου». Την είδηση τη δημοσιεύουμε με βαθειά θλίψη. Την παραίτησή του την συνοδεύει με μιá δικαιολογητική επιστολή στον κ. Χαλκούση, την όποία, σύμφωνα με την επιθυμία του, θα δημοσιεύσουμε στο ερχόμενο φυλλάδιο του «Λόγου».

Ό κ. Γιάννης Χαλκούσης, άναλαβαίνει τη γενική διεύθυνση.

Dr AURELIO PALMIERI.—Συστήνομε να μελετηθεί προσεκτικά ή άνταπόκριση του αγαπητού συνεργάτη του «Λόγου» κ. Aurelio Palmieri. Πλήμμυρα αγάπης για την έλληνική ζωή, θαυμασμού για τό νεοελληνικό πνεύμα. Συμπαθά και πονεί τό μαρτύριο του Άλύτρωτου. Άς ψυχολογηθεί ή κραυγή του της όδυνηρης διαμαρτυρίας για την έλλειψη διοργάνωσης τών

διανοουμένων μας, τοῦ νεολληνισμοῦ ποῦ πάσχει, καί τοῦ νεοέλληνα ποῦ διοικεῖ, εἴτε μέ τό ὄνομα τῆς ἑλλ. Κυβέρνησης, εἴτε μέ τοῦ Πατριαρχείου.

Ποιός ξαίρει πόσοι ἄλλοι φιέλληνες σπαρμένοι παντοῦ, πάσχουν ὅπως ὁ εὐγενικός κ. Palmieri νά μᾶς βλέπουν νά μή φροντίζουμε, ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, νά γνωριστεῖ ἀπό τούς ἔξω ἢ ζωή μας, ποῦ περικλείει ὅλη τή δύναμη καί ὅλες τίς ὁμορφιές τῶν ἄρτιων ὀργανισμῶν!

Εἶναι τό χυδαῖο πείσμα τῆς Πολιτείας, κάτω, καί τῆς Ἐκκλησίας ἐδῶ, ποῦ δένει τόν Προμηθεά τῆς νεοελληνικῆς σκέψης, πάνω στό βράχο τοῦ στεῖρου προγονιμοῦ, καί τόν παραστήνει, ἐπίσημα πιά, ἀνίκανο νά κινηθεῖ, νά σκεφθεῖ, νά ζήσει.

Θαυμάζονται ἡ νεοελληνική ποίηση καί τό διήγημα ἀπό τούς ξένους. Μεταφράζονται σ' ὅλες τίς πολιτισμένες γλῶσσες. Διαβάζει ἡ φήμη τους τόν ὠκεανό. Καί μονάχα, τό κατῶφλι τῶν σχολειῶν μας δέν μπορεῖ νά περάσει. Ἐκεῖ ἔχει στηθεῖ ὁ πιό ἄγριος πόλεμος ἐνάντια στό νεοελληνικό πνεῦμα.

Ὁ «Λόγος» λογαριάζεται εὐτυχής ποῦ νοιώθει νά τόν ἐνώνουν δεσμοί ἀγάπης καί ἐκτίμησης μέ τούς τόσους φωτισμένους φιέλληνες τῆς Ἰταλικῆς Πρωτεύουσας. Εἶναι, ἄλλωστε, τό πρόγραμμα τοῦ νά συνδεθεῖ δυνατά μέ τούς ξένους πολιτισμούς. Πιστεύει βαθιά στήν ἀλήθεια τῆς Νεοελληνικῆς διανοητικῆς δύναμης. Καί τήν ἀλήθεια αὐτή, ἐργάζεται νά τή διακηρύξει καί νά τήν ἐπιβάλλει καί ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς μεγαλωμένης Ἑλλάδας.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΠΕΚΕ

Μέ τή συναίσθηση διπλῆς ἐμορφιάς, τῆς ἐμορφιάς τοῦ καθήκοντος καί τῆς πιό ἄρτιας ποιητικῆς ἐμφάνισης τῆς πόλης μας, ὁ «Λόγος», ἀναλαμβάνει νά ἐκδώσει τὰ ἔργα τοῦ Μπεκέ. Τό θεωρεῖ σάν ἓνα φόρο τιμῆς πρὸς τόν θεμελιωτὴ τοῦ ἔργου του καί τόν κυριότερο ἀντιπρόσωπο τοῦ περιβάλλοντός του.

Ἡ ποίηση τοῦ Μπεκέ, ἡ πολύμορφη καί ἡ πολύτροπη, μέ τὰ πολλὰ καί ἀντίθετα ἰδανικά της, μέ τίς ἀνήσυχες ὁρμές καί τίς ἀξεδιάλυτες ἀθυμίες της, μέ ὅλα τὰ προτερήματα καί μέ ὅλα τὰ ἐλαττώματά της, ἀντιπροσωπεύει τήν τραγική ψυχολογία τοῦ ἀλύτρωτου ρωμιοῦ.

Ἡ θριαμβευτική ἀνάγκη τῆς ἐλευθερίας, ἡ ψυχική ἀτονία μπροστά στά μεθυστικά ἀνατολικά χρώματα, ἡ παιδιακία προσοχή στά ταπεινά καί τὰ ἀσήμαντα, ἡ βαθειά μελαγχολία κάποιας ἀδικημένης ζωῆς, ἡ πρόσκαιρη λησμονιά τῆς σκληρῆς πραγματικότητος μέσα στοὺς μαγικοὺς κόσμους τοῦ παραμυθιοῦ, ἓνα παράφορο ἀνθρωπιστικό ἰδανικό μέσα στή χώρα τῆς τύφλας, κατόπι ἡ ἀγανάκτηση ποῦ συναρπάζει τὸν προφήτη ὅταν ἀντιληφθεῖ «ὅτι κατεκράτησεν ἡ πληγὴ αὐτῆς» καί κατόπι ἡ ὀργή, κατόπι ἡ περιφρόνηση καί ἡ πικρόχολη εἰρωνεία ποῦ θὰ τὸν ὀδηγήσουν, ἴσως, μὲ μέρα σὲ κάποιο μυστικόπαθο ἐσωτερισμό, αὐτὰ εἶναι τὰ κυριότερα χαρακτηριστικά του. Ὁ Μπεκὲς εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς Πόλης. Καί πιό πλατιά, τὸ ἐκδηλωτικό πνεῦμα τῆς ἀκαθόριστης καί γι' αὐτὸ ποιητικότητας ἀκόμη Ἀνατολῆς. Τίτλος ἔξοχα τιμητικός—δέν εἶναι δουλειά μας νά ἐξετάσουμε τὴν ἐσωτερική, τὴν εἰδική ἀξία τοῦ Μπεκέ — γιὰτὶ εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ἀντιπροσώπευσαν μέσα στὴν ἱστορία τῶν γραμμάτων τὴν ψυχὴ ἐνὸς λαοῦ σὲ μιὰ ὀρισμένη ἐποχὴ.

Γι' αὐτὸ πρέπει νά τὸν γνωρίσουμε. Γι' αὐτὸ κι' ὁ «Λόγος», ἀπαιτεῖ, στὴν πρωτοβουλία του αὐτή, τὴν ὑποστήριξη ὅλων.

Τ' ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Μπεκέ θ' ἀποτελέσουν τέσσερις τόμους. Ὁ «Λόγος» ἐξασφαλίζει τὴν ἔκδοση τοῦ πρώτου. Ἄν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ ἀποδώσει τὰ ἔξοδα ποὺ κάνει, τότε θὰ προβεῖ στὴ διαδοχικὴ ἔκδοση τῶν ἄλλων. Περιστὸ ἴσως νά προστεθεῖ πὼς δέχεται μαζὺ μέ τὴν ἐγγραφὴ συνδρομητῶν καί κάθε ἄλλη ἀνεξάρτητη συνεισφορά, μικρὴ ἢ μεγάλη.

Τὰ δελτία ἐγγραφῆς θὰ κυκλοφορήσουν τὸν ἐρχόμενο Σεπτέμβριο.

ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ. — «ΕΡΗΜΙΤΕΣ»

Διαβάσαμε μὲ μεγάλη χαρά — γιὰτὶ ἀνυπόμονα τὴν περιμέναμε — τὴν ἀγγελία τῆς ἔκδοσης τῶν «Ἐρημιτῶν», νέου μυθιστορηματός τοῦ προθύμου συνεργάτη καί θερμοῦ φίλου τοῦ «Λόγου» κ. Ἀντ. Γιαλούρη.

Σέ μιάν ἀπὸ τίς χειμωνιάτικες «Τρίτες» μας, ὁ κ. Γιαλούρης εἶχε τὴν καλοσύνη νά μᾶς διαβάσει μερικές σελίδες ἀπὸ τὸ χειρόγραφό του. Πόσο βαθειά ἐντύπωση, ὁλόδροση ἀκόμη, μᾶς ἔ-

καμε ἡ ἁρμονική παρουσίαση τῶν ἡρώων του! Τύποι μοναχικοί ποῦ συμβολίζουν μιὰν ἐποχὴ ἡσυχίας ξεκούρασης καὶ ποῦ κινιῶνται μυστικά καὶ θεοφοβούμενα μέσα στοῦ φαναριώτικο περιβάλλο. Τί ἔμορφα πού τό σκηνοθέτησε τό περιβάλλο αὐτό, ὁ συγγραφέας, μέ τὰ μουντά του χρώματα τῆς σιγαλιᾶς, μέ τὰ παλιά του πνιχτικά σπίτια, μέ τοὺς ἅγιους Δεσποτάδες καὶ τόν Παναγιώτατο. Καί ὕστερα, πόσος μυστικισμός καλλιεργημένος ἀπὸ τὴ μονότονη ζωὴ, ἀπὸ τὴν ἀέννην σχέσιν μέ τίς εἰκόνες καὶ τίς προσευχές. Εἶναι ἀξιοπερίεργη ἡ ψυχικὴ γαλήνη τοῦ κ. Γιαλούρη, πού τόν βοήθησε νὰ ἐργαστῇ τό νέο του ἔργο, σάν φαναριώτης καλλιτέχνης, κλεισμένος μέσα στοῦ κελλὶ τοῦ «λαχταρισμένου του σκοποῦ».

Ἡ σχετικὴ ἀγγελία, ἀπλὴ καὶ ἀνυπόκριτη λέγει: «ΕΡΗΜΙΤΕΣ» εἶνε ὁ τίτλος τοῦ νέου μου μυθιστορήματος πού θὰ ἐκδώσω σὲ λίγο. Ἱστορία τῆς εὐγενικιάς καὶ θλιμμένης ζωῆς δύο φαναριωτῶν ἀγιογράφων, Δασκάλου καὶ μαθητῆ ἀφιερωμένων στὴ λατρεία τῆς Τέχνης.

Μιά βαθειὰ ἀγάπη θεμελιωμένη στὴν κοινότητα τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τῆς σκέψης, δίνει ἀχώριστά σὲ κάθε εὐτυχία καὶ δυστυχία τοὺς δύο αὐτοὺς ἀνθρώπους ὡς τό θάνατο.

Τῇ ζωῇ τοῦ νεότερου σημαδεύει τό ἄτυχο πέρασμα ἐνὸς μεγάλου ἔρωτα πού μέ τό γκρέμισμά του φέρνει τὴν τελικὴ καταστροφή.

Θαρρῶ πὺς οἱ «Ερημίτες» εἶνε τό πρῶτο καινὰντὸ πολίτικο μυθιστορημα τῆς νεώτερης μας λογοτεχνίας, ἐμπνευσμένο καὶ στὴν αἰσθηματικὴ του βάση καὶ στὴ σκέψη καὶ στοῦ περιβάλλο ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς Πόλης.

Νὰ γράψω τέτοιον εἶδος μυθιστορημα στάθηκε πάντα ὁ λαχταρισμένος μου σκοπός, πού τὸν ἐπιδίωξα ὡς σήμερα. Θὰ εἶνε ἡ πιὸ μεγάλη μου εὐτυχία ἂν τό ἔφτασα».

«ΟΙ ΠΡΙΓΚΗΠΕΣ». — Μ' ἐξαιρετικὴ χαρὰ ἀγγέλουμε ὅτι ἀπὸ τό ἐρχόμενο φυλλάδιο τοῦ «Λόγου» ἀρχίζει ἡ δημοσίευση τοῦ μυθιστορήματος τοῦ ἀγαπητοῦ μας συνεργάτη κ. ΘΡ ΚΑ-ΣΤΑΝΑΚΗ, «ΟΙ ΠΡΙΓΚΗΠΕΣ».

ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΜΑΣ. Ἔχομε μιὰν παράκληση

νὰ κάνουμε. Νὰ περιποιοῦνται ὅσο τό δυνατόν περισσότερο τὰ χειρόγραφα πού μᾶς στέλνουν. Πολλὲς φορὲς λαβαίνουμε συνεργασία κακογραμμμένη, μ' ἀσυνταξίες ἢ καὶ ἐλαττωματικὲς φράσεις. Ἀηλώνουμε πὺς τὰ τέτοια χειρόγραφα δὲ θὰ μᾶς ἀπασχολοῦν.

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΑΣ. — Θὰ κάνομε κριτικὴ μονάχα γιὰ τὰ ἔργα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ λαβαίνουμε δύο ἀντίτυπα. Ὅπως τό εἶπαμε καὶ ἄλλοτε, τό ἕνα κρατιέται στὴ βιβλιοθήκῃ τοῦ «Λόγου». Τὸ ἄλλο εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τοῦ κριτικοῦ μας.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑΣ: Ἐξακολουθεῖ ζωηρὰ νὰ δουλεύει. Δημοσιεύουμε μ' εὐχαρίστηση τὸν ἀπολογισμό τῆς τῶν δυὸ μηνῶν: Ἰουνίου —

Ἡ Δις Ὀλγα Σιδερίδου διάβασε τὰ διηγήματά της «Καὶ τό ρόδο ἔχει ἀγκάθια» «Ὁ κακὸς διαβάτης» καὶ «Γιὰ τὴν εὐτυχία της». Ἀπάγγειλε «Τὰ ἄνθη» «Ἀετὸς καὶ Σταυρός» τοῦ Ἀ Παράσχου καὶ τὸν «Ξυλοκόπο» τοῦ Κ. Παλαμᾶ.

Ἡ Δις Ἄννα Νικολαΐδου τὰ διηγήματά της «Τὸ Βασιλόπουλο» «Διηγήματα τοῦ Πολέμου» τὸ πεζοτράγουδό της «Ὁ ἀποχωρισμός» καὶ τὰ ποιήματα της τὸ «Ἐκκλησιάκι» καὶ «Ἐλπίδες».

Ἡ Δις Ἀποστολίδου τὸ διήγημά της «Ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης». Μᾶς ἀπάγγειλε τὸ «Ραβδί τῆς τύχης» τοῦ Γ. Δροσίνη.

Ὁ κ. Σ. Χατζόπουλος μᾶς μίλησε «Περὶ στατιστικῆς» καὶ γιὰ τὸν Α. Τολστόη ὡς «Προτεργάτη τῆς Ρωσικῆς Ἐπανάστασης».

Ὁ κ. Ἀ Χαλαμπίδης ἀφοῦ μᾶς ἔκανε μιὰ εἰσαγωγὴ στὰ τραγούδια τοῦ Χάινε μᾶς ἀπάγγειλε τὰ ὠραιότερα.

Ὁ κ. Σ Πάσσας μᾶς ἔκανε διάλεξιν μέ θέμα τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου. Ἀκολούθησε Συζήτηση.

Ὁ κ. Χ Μιχαλίδης σὲ τρεῖς συνκέντρωσες μᾶς ἀπάγγειλε τὰ ὠραιότερα ποιήματα τοῦ κ. Καρέκου καὶ μᾶς διάβασε ἕνα ἀπὸ τὰ πεζοτράγουδά του.

Ὁ κ. Ν Ἀβλυχος μᾶς διάβασε τὴν περιγραφὴν τοῦ ἡ «Θυέλλα»

Ὁ Κ Φ. Λογοθέτης διάβασε τὴν διάλεξιν του μέ θέμα «Sonate Kreutzer τοῦ L. Tolstoi».

Ὁ κ. Σ. Χατζόπουλος ἐξακολούθησε νὰ μᾶς ἀναπτύσσει σὲ τρεῖς συνκέντρωσες μας τίς «Νέες ιδέες» τοῦ Α. Τολστόη.

Ὁ κ. Β. Λογοθέτης μᾶς μίλησε γιὰ τό «Ἀζίρο»

Ο κ. Χ. Μιχαηλίδης μᾶς ἀπάγγειλε τὸ *Vite Naturalis* τοῦ Luton καὶ τὴ Μπαλάδα τοῦ Σπαταλά.

Ο κ. Ε. Γιαφκάδης μᾶς διάβασε τὸ πρῶτο μέρος τῆς διὰ-
λεξης του «Περὶ τραπεζῶν».

REVUE CRITIQUE DES IDEES ET DES LIVRES.

Τὸ φυλλάδιο τοῦ Ἰουλίου τοῦ ἀξιόλογου αὐτοῦ περιοδικοῦ, περιέχει ἓνα ἄρθρο τοῦ γραμματέα τῆς σύνταξης κ. Jean Longnon μετὰ τὸν τίτλο «Du danger des «philies» Τὸ ὥραϊο αὐτὸ ἄρθρο τὸ συστήνουμε θερμὰ στὴν ὁμογένειά μας.

CONFERENCE ON FAITH AND ORDFR. (Γενικὸς γραμματέας ROBERT H. GARDINER)— λάβαμε μιᾶν ὥραϊα συλλογὴν χριστιανικῶν προσευχῶν. Τὶς συνοδεύει εὐγενικότατο γράμμα τοῦ πασίγνωστου πλέον κ. R. Gardiner, γιὰ νὰ τυπώσουμε ὅσες θέλουμε καὶ ὅποιες θέλουμε ἀπὸ αὐτές.

Ἐνας παράγραφος τῆς ἐπιστολῆς λέγει :

«Ἡ παγκόσμια ἐπιθυμία γιὰ Χριστιανικὴ Ἐνωση, ἐπιθυμία ποὺ αὐξάνει καθημερινῶς, ζητάει τὴ φυσικὴ τῆς ἐκδήλωση σὲ προσευχὴ. Ἔτσι, αὐτὲς οἱ προσευχές, ἱκανοποιοῦνε μεγάλη ἀνάγκη».

L'EUROPA ORIENTALE.—Ἔτος II (Ἰούν-Ἰούλ)—Οἱ πνευματικαὶ σελίδες τοῦ ἀριστοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ, περιέχουν μετὰ τῶν ἄλλων σοβαρότατων μελετῶν, μιὰ κριτικὴ τοῦ φίλου συνεργάτη τοῦ «Λόγου» κ. A. Palmieri, γιὰ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου φιλέλληνα ἑλληνιστῆ κ. Francesco De Simone Brouwer: «Ἡ Νεοελληνικὴ Φιλολογία στὴν Ἰταλία».

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

α) (Ἐντόπιες: Κ. ΑΘ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ ΞΕΝΑΚΗ) Στὸ Διάβα τῆς Ζωῆς — Πόλη 1921

β) ἑξωτερικῶς: ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΔΟΥ Ἀρετοῦσα — Τὸ Βιβλίον τῆς ἀγάπης — 2 τόμοι. Ἐκδοτικὸς οἶκος Δ.Π. Δημητράκου. Ἀθήνα.

ALEXANDRE MERCEREAU: Les Pensées Choisies Τόμος 1ος καὶ 2ος Πρόλογος τοῦ Carlos Larronde. Collection des Penseurs Contemporains Ἐκδ. Eugène Figuière 17, Rue Campagne — Première (14*) — Paris.

Γιὰ τὰ νέα βιβλία, θὰ μιλήσουμε σ' ἐρχόμενα φυλλάδια τοῦ «Λόγου».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΝΕΑ ΑΓΩΓΗ.—Παιδαγωγικὸν Περιοδικόν. Ὁργανον τῆς διδασκαλικῆς Ἐνώσεως. Διευθ. Κ. Α. Στυλιανοπούλου. (Pension Doré—Péra—)
H ΕΒΔΟΜΑΣ.—Εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διαχειρ. Χαρίλ. Ε. Μαυροπούλου.—Γραμ. Συντάξ. Ἑλένη Μαυροπούλου — ἀρθρογρ. Θ. Καβ. Μαρκουζίνος. Γραφεῖα Σισανέ Καρακόλ, ἀδιέξοδος Σαβέριο 55 Β. Γαλατᾶ—Συνδρ. λ. Τ. 2.50, ἑξωτερ. Φρ. 25.—

LE MUSCLE—Διευθ. F. Fumelli. Πλούσιο σὲ ὕλη σχετικὴ μετὰ τὸν ἐλεύθερο ἀέρα. Διάφορες πληροφορίες γιὰ τὴν ἀθλητικὴ ζωὴ τῆς πόλεως μας.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

O ΝΟΥΜΑΣ—Δογοτεχνικὴ Ἐπιθεώρηση. Βγαίνει δυὸ φορές τὸ μῆνα Διευθ. Δ. Π. Ταγκόπουλος — Γραφεῖα Κολοκοτρώνη 256. Ἀθήνα—Τὸ φυλλάδιο Δρ. 2 — Λάβamus τοὺς ἀριθμ.: 760—64.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ—Γραφεῖα 133 East 35th St. New York —Συνδρ. χρονιάτικη Δολ. 3.50.—

L'EUROPA ORIENTALE—Μηνιαῖον περιοδικόν. Ἐκδίδεται μετὰ τὴν φροντίδα τοῦ «Ἰουλιανού» γιὰ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην. Χρονιά II Ἰουνίου — Ἰουλίου 1922.—Roma. Via Nazionale 89.

ΝΕΑ ΖΩΗ—Ἑβδομαδιαῖον εἰκονογρ. φιλολ. περιοδ. Διευθ. Σ.Ε. Κουκουτοάκης—Θ. Δανιηλίδης—Γραφ. Δόδος Σπώντι ἀριθ. 4-5 Σμύρνη—Συνδρ. ἑξωτ. Δρ. 60.

INFINITO—Revue Internationale des idées individualistes: Thonon «Les Suets» Route d' Evian. Hte Savoie. Πήραμε τὸν ἀριθμὸ 25.

ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.—Λάβamus τὸ Βον τεῦχος τοῦ 1922, γεμᾶτο ὕλη σοβαρὴ ὅπως πάντοτε. Περιεχόμενα. Λοβέρδου, Δ. Τὸ ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Συμβούλιον—Ἐλευθεροπούλου, Α. Ἔθνος καὶ ἐθνικὰ προσόντα. Ρεδιάδου, Π. Φορολογία ἐπὶ τῶν ἀργούντων κεφαλαίων—Μυσακοπούλου Ν. Περὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων τοῦ συντάγματος. ἀναφορικῶς πρὸς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας καὶ τὴν ὁργάνωσιν τῆς Διοικητικῆς Δικαιοσύνης. Σκληροῦ, Γ. ὑποκειμενικὴ καὶ ἀντικειμενικὴ Κοινωνιολογία. Παπαναστασίου Εὐάγγ. Ἡ Κομμουνία τῶν Παρισίων. Καλιτσουνακί, Δ Στοιχεῖα τοῦ Κοινωνικοῦ Δικαίου τῶν Συνταγισμῶν, Walter Rathenau.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝ. ΣΧ. ΓΛΩΣΣΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ. ἀριθμ. 5.

LA REVUE CRITIQUE des idées et des livres 37 Rue Bonaparte-Paris. — Πήραμε τὸ φυλλάδιον τοῦ Ἰουλίου— μετὰ συνεργασίαν τῶν κ. κ. Pierre de Nolhac, Jean Rivain Jean Longnon, κτλ.

ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ—Μηνιαῖος εἰκονογραφημένος. Ἰδρ. Διευθ. Πέτρος Π.

- Τατάνης—Γραφεία 140 west 26th Street, New York City— Συνδρ.
Δολ. 5.—
- ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ**—Περιοδικό πού βγαίνει κάθε Κυριακή. Διευθυν. Σπύρος
Ν. Μανούσης (Φώτος Γιοφύλης) Στοά Φέξη 26—Αθήνα.
- ΕΣΤΙΑΔΑ**—Μηνιαία φιλολογική έκδοση. Ίδιοκτήτης και διευθυντής Γιάν-
νης Σγόντζος—τής ἑλης : Ἀντρέας Λοῖζος—Χίος— Χρονιατική συν-
δρομή Δρ. 20. έξωτ. φράγκα : 26.—
- ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ**. Μηνιαίο περιοδικό 'Οδός Ἑγνατίας ἀριθμ.
351. Θεσσαλονίκη.
- EON**. Revue initiatique. Fondateur-directeur B. P. Sémélas, 17 rue
Poissonnière, Paris (2) Πήραμε τὸν ἀριθμ. 11.
- ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗ-
ΜΩΝ** : Τριμηνιαῖον ἐκδιδόμενον ὑπὸ Δημ. Καλιτσουάκη. 'Οδός
Σοφοκλέους. Στοά Πάπου. Ἀθήνα. Δάβαμε τόμος 2, Τεύχος Β'.
'Απρίλιος — 'Ιούνιος. 1922) ἱγεμᾶτο ἀπὸ σοβαρώτατη ἑλη. Γιὰ τὸ
περιοδικὸ αὐτὸ μιλάμε σὲ ἄλλη σελίδα.
- ΜΟΥΣΑ**—Μηνιαῖο περιοδικό. Διευθύνεται ἀπὸ συντροφία συνεργατῶν. Γρα-
φεία ὁδός Δραγατσάνου 6 β' Τὸ φυλλάδιο Δρ. 1.25. — Πήραμε τοὺς
ἀριθμ. 9—10 Χροιά Β'.
- LES CAHIERS D' OASIS**—(Περιοδικό) Rue du Tanis, Camp de Cé-
sar, Ἀλεξάνδρεια.
- ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ**—(Μηνιαῖον θεωρητικὸν ὄργανον τοῦ
σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ἑλλάδος (Κομμουνιστικοῦ)—
ὁδός Εὐριπίδου 14—Ἀθήνα. Πήραμε τὰ φυλλάδια 'Ιουνίου καὶ 'Ιου-
λίου 1922.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Μᾶς ἔρχονται τακτικά :

- ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ**—Καθημερινή πολυσέλιδη ἐφημερίδα σὲ μεγάλο εἰχῆμα
γεμάτη πάντα ἀπὸ ἑλη ζωντανῶ καὶ ποικίλων ἐνδιαφέροντος. 136, 138)
140—W—26h St New York City—Πρόεδρος Πέτρος Π. Τατίνης.
- ΚΟΣΜΟΣ**.—Ἑφημερίδα.—Διευθ. Νικολαΐδης.— Δάσκαρης. — Μαηδώνης
'Οδός Ἐδρωπαϊκῆ 136 Σμύρνη.
- ΝΕΑ ΧΙΟΣ**—Διευθ. Μιχαήλ Μέλης—Προκυραία—Χίος.
- ΗΧΩ ΤΗΣ ΧΙΟΥ**—Διευθ. Κ. Π. Παπαντωνίου—Χίος.
- ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ** τῶν ΠΑΤΡΩΝ.
- ΕΣΤΙΑ** : Διευθ. Ἀνδ. Σταματιάδης, διευθύνων : Λουκᾶς Κ. Τζιμέρης ὁδός
Γεωργίου ἀριθ. 7.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ «ΛΟΓΟΥ»

ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ ὁ ΚΙΜΩΝ ΔΟΥΚΑΣ—Δουκμετζῆ, 2.—

ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ καὶ τίς ΕΠΑΡΧΙΕΣ ὁ κ. ΓΕΡΑΣ.
ΣΠΑΤΑΛΑΣ Κλεισόβης 3.